

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SURİYELİ SİĞİNMACI İSTİHDAMINA VE
SOSYAL ENTEGRASYON ALGISINA ETKİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ**

EMİNE ÖNÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SURİYELİ SİĞINMACI İSTİHDAMINA VE
SOSYAL ENTEGRASYON ALGISINA ETKİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ**

EMİNE ÖNÜK

Danışman: Doç.Dr. Marella BODUR ÜN

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Yüksel Alper ECEVİT

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Sevgi BALKAN ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Ana Bilim/Ana Sanat Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Ünvanı, Adı Soyadı
(Danışman)

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../20...

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 02 / 02 / 2022

İMZA

Adı Soyadı

ÖZET**COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SURİYELİ SIĞINMACI İSTİHDAMINA VE SOSYAL ENTEGRASYON ALGISINA ETKİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ****EMİNE ÖNÜK****Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı****Danışman: Doç. Dr. Marella BODUR ÜN****Şubat 2022, 110 sayfa**

Suriye İç Savaşı, onuncu yıl dönümünde dahi çözüme kavuşturulamadığından, dünyanın en büyük mülteci krizinin kaynağı olmaya devam etmektedir. Kendi ülkelerinde tecrübe ettikleri şiddet, çatışma ve insan hakları ihlalleri sebebi ile milyonlarca insan yaşayacakları daha güvenli bir yer bulma umuduyla ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Dünyada en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke konumunda olan Türkiye, mülteci akınının getirdiği birçok sorunun yanı sıra Suriyeli sığınmacıların iş gücüne ve sosyal hayata entegrasyonu sorunuyla da karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 2019 yılının son aylarında ortaya çıkan ve 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sürecinde entegrasyon sorunu daha da belirgin hale gelmiştir.

Bu çalışmada Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar işgücüne katılım ve kültürel entegrasyon boyutları ile ele alınarak Covid-19 pandemi öncesi ve sonrası dönemler çerçevesinde karşılaştırılarak etki analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında Türk işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelenerek, “Covid-19 pandemi süreci Suriyeli sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir?” sorusuna cevap aranmıştır. Adana’da 15 Suriyeli sığınmacı ve 15 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar kapsamında Covid-19 pandemi sürecinin yerel vatandaşlara kıyasla toplumda hali hazırda dezavantajlı konumda bulunan Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılımlarını ve genel yaşam standartlarını olumsuz anlamda daha fazla etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca araştırma bulgularından hareketle pandemi döneminde yaşanan ekonomik daralma çerçevesinde halk nezdinde yaşanan sıkıntılara ek olarak devlet desteklerinin ve finansal kaynakların Suriyeli sığınmacılar ile paylaşılması durumunun T.C.

vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara karşı ayrımcı ve dışlayıcı tutum sergilemesine sebep olduğu saptanmıştır. Bu durum sığınmacılar ile vatandaşlar arasında çeşitli politikalar aracılığı ile geliştirilmeye çalışılan sosyo-kültürel entegrasyon süreçlerine zarar vermektedir.

Anahtar kelimeler: Suriyeli sığınmacılar, İş gücüne katılım, Covid-19, Entegrasyon, Adana

ABSTRACT**THE EFFECTS OF THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD ON THE
EMPLOYMENT OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS AND THEIR PERCEPTION
OF SOCIAL INTEGRATION: THE CASE OF ADANA PROVINCE****EMİNE ÖNÜK****Master Thesis, Department of Political Science and International Relations****Supervisor: Associate Prof. Marella BODUR ÜN****January 2022, 110 pages**

The Syrian Civil War remains the source of the world's largest refugee crisis even on its tenth anniversary. Millions of people have been forced to leave their countries in the hope of finding a safer place to live due to the violence, conflict and human rights violations they have experienced in their own countries. As the country hosting the largest number of Syrians in the world, Turkey is facing many problems caused by the influx of refugees, as well as the problem of integrating Syrian asylum seekers into the workforce and social life. Especially during the Covid-19 pandemic, which emerged in the last months of 2019 and affected the whole world in 2020, this problem has become even more obvious.

This thesis examines the ways in which the Covid-19 pandemic process has affected the employment of Syrian asylum seekers, focusing on the periods before and after the Covid-19 pandemic crisis in the Turkish labor market. The analysis of the face to face semi-structured interviews conducted with 15 Syrian asylum seekers and 15 citizens of the Republic of Turkey in Adana, has revealed that the Covid-19 Pandemic period has negatively affected the labor force participation and general living standards of the Syrian refugees who already have been at a disadvantage in society compared to local citizens. Based on the research findings, in addition to the problems experienced by the public in the framework of the economic shrinking experienced during the pandemic period, the sharing of public incentives and financial resources with Syrian refugees caused citizens to exhibit discriminatory and exclusionary attitudes towards Syrian refugees. It also harms the socio-cultural integration processes that have been developed by the government between the Syrian refugees and citizens through various policies.

Keywords: Syrian Asylum Seekers, Refugees, Labor market integration, Covid-19, Integration, Adana

ÖNSÖZ

Arap Baharı olarak adlandırılan fakat Ortadoğu vatandaşı için bahardan çok Arap buhranına dönüşen toplumsal hareketlerin Suriye'ye sıçraması ve akabinde başlayan iç karışıklıkların şiddete evrilmesi ile Dünya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük mülteci akını ile karşı karşıya kaldı. Ülke nüfusunun neredeyse üçte biri kendi evlerini ve topraklarını terk ederek başka ülkelere göç etmek zorunda kaldı. Vatanlarını terk etmek zorunda kalan insanların başta Türkiye, Ürdün, Lübnan gibi komşu ülkeler olmak üzere dünyanın dört bir yanına göç hikayesi başladı. Bu yıl Suriye mülteciler yolculuklarının onuncu yılını doldurdu. Öyle bir yolculuk ki Suriyeli sığınmacılar ne evlerine dönebiliyorlar, ne de gittikleri ülkeye misafir olabiliyorlar.

Mülteciler kadar mülteci akınına ev sahipliği yapan ülkeler de bu yolculuğun bir parçasıdır. Göç olgusu ev sahibi toplumu ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda bir çok açıdan değiştirir ve dönüştürür. Bu değişime toplumsal kabul ve uyum bağlamında cevap vermek isteyen ev sahibi ülkeler mültecilere eğitim, sağlık ve barınma olanaklarının yanı sıra, düzenli gelir kaynağı oluşturulmasına yönelik olarak işgücüne katılımlarını teşvik etmek için insan merkezli olanaklar da sağlarlar. Fakat içerisinde insan faktörünün olduğu her konu bir nebze de olsa suistimale açık değil midir?

Ülkelerin iç ve dış politikalarına son on yıldır damga vuran mülteci krizine ek olarak, dünyanın 2019'un son günlerinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü ile mücadelesi son sürat devam etmektedir. 225 milyondan fazla kişiye bulaşan bu virüs yaklaşık 5 milyon cana mal oldu. Neredeyse iki yıldır hayatımızda olan Covid-19 son dönemde varyantları ile uzun bir süre daha devam edeceğinin sinyallerini verirken, bazı ülkelerin ekonomisini, işgücü piyasasını ve entegrasyon politikalarını olumsuz yönde etkilediğini farketmemek işten bile değildir.

Büyük resme baktığımızda bir yanda kontrolsüz bir su baskını gibi ülkeye gelen Suriyeli sığınmacılar ile uyum sağlamaya çalışan bir toplum ve öte yanda tüm dünya ülkelerini göreceli bir şekilde etkileyen iki büyük krizi (Suriye İç Savaşının sebep olduğu mülteci krizi ve Covid-19 pandemi krizi) ard arda ve yakından tecrübe eden sığınmacılar görebiliriz. İşte bu yolculuk birbirleri ile kader bağları bulunan bu iki toplumun birbirlerini anlama yolculuğudur. Ne asimilasyon, ne izolasyon bu yolculukta tek çaremiz entegrasyondur.

Bu çalışma her ne kadar literatürde henüz nadiren birlikte yer verilen değişkenleri kesiştirerek göç ve entegrasyon çalışmalarına katkı sunmayı amaçlasa da birbirlerine

yabancı olan fakat yabancı kalamayan bu iki grubun fertlerinin yaşam öykülerine, tecrübelerine ve duygularına ayna tutabilmek ve seslerini duyurabilmek için de yapılmıştır.

Sözlerime kendi akademik yolculuğumun destekçileri ile son verirken, yıllardır hayallerimi süsleyen akademisyenlik mesleğine olan inancımı her görüşmemizde güçlendiren, tez sürecimde bana her daim zaman ayıran ve yoluma devam etmemi sağlayan ışığı elinde tutup bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Öğretim Üyesi Marella BODUR ÜN'e öncelikle ve özellikle teşekkür etmek istiyorum. Son olarak bu zorlu yolda vazgeçtiğim her an elimden tutup kaldıran, tez çalışmam boyunca yanımda olup desteğini esirgemeyen sevgili eşime ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	viii
KISALTMALAR.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Literatür Taraması	5
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Problemi.....	7
1.3. Araştırmanın Amacı	8
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Araştırma Yöntemi	9
1.6. Varsayımlar	10
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	11

BÖLÜM II

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Çerçeve	12
2.1.1. Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Statüleri Arasındaki Farklar.....	13
2.1.2. Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Uluslararası Düzeydeki Yasal Düzenlemeler	14
2.1.3. Türkiye’de Göç Kavramının Tarihsel Gelişimi	15
2.1.4. Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Ulusal Düzeydeki Yasal Düzenlemeler	16
2.2. Teorik Çerçeve	17
2.2.1. Entegrasyon Nedir?	18
2.2.2. Sosyal Entegrasyon ve Boyutları	20

2.2.2.1 Yapısal Entegrasyon	20
2.2.2.2. Kültürel Entegrasyon	21
2.2.2.3. İnteraktif Entegrasyon	21
2.2.2.4. Kimliksel Entegrasyon	22
2.2.3. John W. Berry’nin Uyum Teorisi	23
2.2.3.1 Asimilasyon	23
2.2.3.2. Ayrılma	24
2.2.3.3. Entegrasyon	24
2.2.3.4. Marjinalleşme	24

BÖLÜM III

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRK İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONU ÇERÇEVESİNDE COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN ETKİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar.....	26
3.1.1. Adana’da Suriyeli Sığınmacılar.....	29
3.1.2. Türkiye İş gücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacılar.....	30
3.2. Çalışmanın Yöntemi	32
3.2.1 Araştırmanın Modeli	32
3.2.2. Araştırmaya Konu olan Örneklem Grubu.....	35
3.2.3. Veri Toplama Yöntemi	36
3.2.4. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Yöntemi	38
3.2.5. Verilerin Çözümlemesi ve Analizi.....	39
3.3. Bulgular ve Bulguların Analizi	40
3.3.1. Covid-19 Pandemi Sürecinin Gelir Düzeyine Etkisi.....	54
3.3.2. Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Yararlanma Düzeyi.....	57

BÖLÜM IV

GÖÇÜN “ÖTEKİ” YÜZÜ

4.1. Sosyal Entegrasyon ve Toplumsal Kabul Bağlamında Suriyeli Sığınmacılar	60
4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye Ekonomisi ve İstihdam	67

4.3. Covid-19 Salgınının Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Üzerindeki Etkileri	69
---	----

BÖLÜM V

SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	84
EKLER.....	92

KISALTMALAR

TC: Türkiye Cumhuriyeti

UN: Birleşmiş Milletler

AB: Avrupa Birliği

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikalar Araştırma Vakfı

GKAS: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

SGDD- ASAM: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GIZ: Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu

ADASO: Adana Sanayi Odası

YUKK: 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SK: Suriyeli Katımlıcı

TCK: Türkiye Cumhuriyeti Katılımcısı

s.: sayfa

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları	35
Tablo 2. Suriyeli Katılımcıların Demografik Dağılımları	40
Tablo 3. T.C. Vatandaşı Katılımcıların Demografik Dağılımları	43
Tablo 4. Suriyeli Katılımcıların Suriye’deki ve Türkiye’deki İstihdam Durumları....	47
Tablo 5. Katılımcıların Türkiye’deki İkamet Durumu.....	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki suriyeliler	28
Şekil 2. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı	30
Şekil 3. Araştırma şeması	34
Şekil 4. Suriyeli katılımcıların doğum yeri	42
Şekil 5. Suriyeli sığınmacı katılımcıların cinsiyete göre dağılımları	44
Şekil 6. Türkiye vatandaşı katılımcıların cinsiyete göre dağılımları	44
Şekil 7. Suriyeli sığınmacı katılımcıların yaşa göre dağılımları	45
Şekil 8. Türkiye vatandaşı katılımcıların yaşa göre dağılımları	46
Şekil 9. Türk vatandaşı ve Suriyeli sığınmacı katılımcıların eğitim düzeyleri	46
Şekil 10. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de istihdam edildikleri sektörler	49
Şekil 11. Yerel katılımcıların Suriyelilerin geri dönüşleri ile ilgili görüşleri.....	51
Şekil 12. Suriyeli sığınmacıların geri dönüş ihtimalleri ile ilgili görüşleri	51
Şekil 13. Suriyeli sığınmacıların gelir düzeyleri.....	53
Şekil 14. Suriyeli katılımcıların gelir düzeylerinin pandemiden etkilenme durumu	54
Şekil 15. T.C. vatandaşları katılımcıların gelir düzeylerinin pandemiden etkilenme durumu.....	55
Şekil 16. Katılımcıların Covid-19 sürecinden işgücü piyasasında etkilenme durumları.....	56
Şekil 17. Katılımcıların sosyal yardımlardan yararlanma düzeyi	57

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Mülakat Soruları.....	92
EK 2. Özgeçmiş	94

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tarih boyunca savaşların, çatışmaların, psikolojik ve fiziksel şiddetin ve bu durumların yarattığı güvensizlik hissinin vatandaşlar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler sonucunda milyarlarca insan kendi ülkesini terk ederek bireyler veya gruplar halinde güvenli gördüğü bölgelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla göç kavramı insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bugün dünyada hala milyarlarca insan çatışmalardan, şiddetten ve insan hakları ihlallerinden etkilendiği bir ülkede yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) raporuna göre Haziran 2021 tarihi itibarı ile dünyada yaklaşık 82 milyondan fazla insan ülkelerinde yaşanan siyasi belirsizliklerden doğan çatışma, zulüm, şiddet ve insan hakları ihlalleri nedeniyle yaşadığı topraklardan zorla göç etmek durumunda kalmıştır (UNHCR, 2021).

Dünya genelinde kontrol edilemeyen bu küresel mülteci krizinin en önemli aktörlerinden biri yaşanan iç savaş sebebi ile Suriye’dir. Birden fazla ülkede başlayarak Ortadoğu coğrafyasına yayılan ve sonrasında Suriye İç Savaşı’nın çıkışına neden olan “Arap Baharı” adı altında başlayan bu hareketlilik isminin tersine 2011 yılından beri binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur. Suriye’de verilen meşruiyet savaşı yıllar geçtikçe dahil olan gruplar ve aktörler sebebi ile bölgede bir vekalet savaşına dönüşmüştür (Taştekin, 2015). Arap Baharı’nın bir sonucu olarak on yıl önce başlayan Suriye İç Savaşı, 21. Yüzyılın bugüne kadar tanık olduğu en ölümcül çatışmanın merkezi olarak anılmaya devam etmektedir. Şehirler bombalamalarla yok edilirken, insan hakları korkunç bir şekilde ihlal edilmektedir. Sivillerin durumu, sağlık, gıda temini ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarından mahrum kaldıkları için gün geçtikçe daha kötü bir hal almaktadır. Mart 2011’den bu yana Suriye’de savaşılan hiçbir aktörün ülkenin güvenliğini sağlayamaması sebebi ile UNHCR’in 2018 yılında yayınladığı verilerine göre 13,1 milyon insan Suriye içerisinde yardıma muhtaç şekilde kalmış, 2,98 milyon insan kuşatılmış yerlerde hayatını sürdürmek zorunda kalmış ve 6,6 milyon insan ülkesini terk ederek mülteci olarak başka ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır (UNHCR, 2019). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) 2022 yılı raporlarına göre 2020 yılı sonunda dünya genelinde yerinden edilmiş insan sayısı 89,4 milyon olarak açıklanmıştır. Bu rakam bir önceki yıla kıyasla 600 bin kişilik bir artışı göstermektedir (IOM, 2022).

Bugün hala binlerce Suriyeli sivil evlerini terketmek zorunda kalmaktadır. Savaş korkusundan, yoğun bombalamalardan kurtulmak ve güvenli bir durumda yaşamak için ülkelerini terk etmekteledir. Türkiye coğrafi yakınlığı ve Suriye'ye 911 kilometrelik kara sınırı sebebi ile küresel mülteci akınından en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Türkiye geçici koruma statüsü altında toplam 3,7 milyon sığınmacıya kucak açarak dünyanın en çok Suriyeli barındıran ülkesi konumuna gelmiştir. Bu durum milyonlarca sığınmacının hayatını güvenlik altına alarak insani yardım ulaştırmanın yanı sıra ülkesine göçmen alan milyonlarca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının da hayatını etkilemiştir.

Arap coğrafyasında yaşayan insanların demokrasi arayışından dolayı çıkan ve sonrasında Arap Baharı olarak adlandırılan isyanların yarattığı insanlık trajedileri sonrasında ülke vatandaşları zorunlu olarak kitlesel bir şekilde dünyanın dört bir yanına göç etmek durumunda kalmışlardır. Bahsi geçen küresel göç dalgası uluslararası arenada öngörülebilir olmadığı için devletler arasında kısa zamanda bir kriz haline dönüşmüştür. Küresel mülteci krizi sebebi ile dünya genelinde mülteci başvurusunda bulunan kişi sayısında son yılların en büyük artışı gözlemlenmektedir. Tunus, Libya, Suriye gibi isyanların başladığı tüm ülkelere farklı sebeplerle ayrılmak durumunda kalan milyonlarca insan dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmişlerdir. Türkiye küresel mülteci krizinin ilk yıllarında açık kapı politikası uygulamış ve sınırdan geçen kişileri “misafir” olarak nitelendirmiştir. Savaşın ilk yıllarında Suriyelilere yönelik açık kapı politikasını uygularken, Türk politika yapıcıları, çatışma sona erdiğinde yerinden edilmiş Suriyelilerin evlerine dönecekleri düşüncesi ile hareket etmişlerdir (Bodur- Ün & Balkan- Şahin, 2019). Türkiye Hükümeti Ekim 2011 tarihinde sınır kapısından geçen Suriyelileri geri göndermeyerek, onlara barınma ve temel sağlık hizmetlerinin karşılanması konusunda ev sahipliği yapacağını belirtmiştir. Bahsi geçen “geçici koruma rejimi” politikasının devreye sokulması sonrasında Suriye İç Savaşı'nın başladığı yıl olan 2011 yılında bir önceki yıla göre Türkiye sınır kapılarından geçerek ülkeye sığınan kişilerin sayısında %74 oranında artış yaşanmıştır (Efe & Ulusoy , 2013).

Göç politikaları çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmaların bazılarında devlet sadece kendi vatandaşlarından değil kendi ülkesinde vatandaşı olmayan ve geçici koruma ile bulunan insanları da korumakla mükelleftir sözü geçmektedir (Özer, 2015, s.10). Sığınmacıların göç ettikleri ülkede hayatta kalabilmek adına eğitim ve sağlık hizmetleri, barınma, istihdam vb. gibi temel olanaklardan yararlanabilmeleri adına yerel hükümetler ve sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir (Çebi, 2017). Sivil toplum kuruluşları (STK) ve uluslararası kuruluşlar eğitim ve istihdam da dahil olmak üzere her

türlü insani yardımdan mahrum kalan çok sayıda Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunda değerli bir role sahiplerdir. Sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçları sosyal yardımlar ve devlet destekleri ile sağlansa da, bu durum onlara yalnızca geçici bir çözüm sunarak ev sahibi topluma bağımlılıklarını arttırmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ev sahibi toplumlarda gerçek anlamda entegre edilmeleri ve günlük hayatlarında geçimlerini sağlayabilmeleri için düzenli bir gelire sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle sığınmacıların işgücüne katılım süreçlerinin sağlam bir entegrasyon politikası temeline oturtularak, olanakların geliştirilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2019, s. 300).

Özellikle Avrupa kıtasına dışarıdan gelen kitlesel göç akını ile birlikte “çok kültürlülük” kavramı politik ve entelektüel söylemlerin dikkat çekici bir konusu haline gelmiştir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 7). Çok kültürlü toplum ve entegrasyon küresel göç akını ile nüfusu giderek çok milletli hale gelen ülkeler için yeni bir model olarak önerilmektedir.

Bu insanlık trajedisi çerçevesinde kendi ülkelerinden mahrum edilerek başka ülkelerde yaşamak zorunda bırakılan insanların ev sahibi toplumlara ne derece entegre edildikleri asıl sorudur. Ev sahibi ülkede toplumsal kabul mekanizması başarılı bir şekilde çalışıyor mu? Gittikleri ülkelerde temel ihtiyaçlarını karşılamaları adına istihdam edilmek istenildiklerinde önlerine resmi veya gayri resmi olarak herhangi bir engel konuluyor mu? Pandemi, doğal afet gibi olağanüstü koşullarda toplumda dezavantajlı konumda olan bu gruptaki insanlar maddi ve manevi olarak ikinci plana atılıyor mu? Pandemi döneminin sebep olduğu ekonomik daralma sonucu ortaya çıkan işten çıkarılma ve gelir düzeyindeki düşüşler gibi durumlar toplumun her iki kesiminde de eşit şekilde mi tecrübe edildi? Bu araştırma bahsi geçen sorulara Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşları ile son dönemde çok fazla göç alan Adana’da yapılan mülakatlar çerçevesinde cevap arayacaktır.

Dünya Bankası ve Ekonomik İşbirliği Örgütü’nün 2020 yılı tahminlerine göre Covid-19 sebebi ile dünya genelinde ekonomik büyümenin %50 oranında azalması ve 40 ile 60 milyondan fazla insanın sosyoekonomik olarak aşırı fakirliği tecrübe etmesi beklenmektedir (The World Bank, 2020; Khan, 2020). Ayrıca bahsi geçen salgın sebebi ile ekonomi de tecrübe edilen sıkıntılardan en fazla etkilenen kitle yoksul kesimlerdir (Sunar, 2020). Ülkemizde ise Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’yi etkisi altına alan ekonomik sıkıntıların Suriyeli sığınmacıları daha kırılgan ve dezavantajlı konuma getirdiği olgusu Suriyeli sığınmacılar ile yapılan görüşmelerde yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır (Akyıldız, 2020). Resmi rakamlara göre Covid-19 pandemi sürecinde ülkemizde 2.3 milyon kişi işini kaybetmiştir (ILO, 2021). Dünya genelinde ise 2021 yılının ilk çeyreğinde çalışma

saatlerinde %4,8 oranın kayıp yaşandığı ve bu durumun da 140 milyon insanın iş kaybı yaşadığı anlamına geldiği bildirilmektedir (ILO, 2021). Bu durumun Suriyelilerin sosyal entegrasyon süreçlerinin tamamlanmamış olması ile ilişkili olup olmadığı konusu bir soru işareti olarak hala araştırılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonu bağlamında yapılacak olan bu değerlendirmede işgücü piyasasına katılımın seçilmesinin temel nedeni istihdamın sığınmacıların insani şartlar altında yaşayabilmesi adına temel ihtiyaçlarının karşılanmasında anahtar bir role sahip olmasıdır. Anahtar role sahip olan istihdam faktörünün Covid-19 pandemisi döneminden nasıl etkilendiği konusu ise araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırma kitlesi olarak Suriyeli sığınmacıların seçilmesinin sebebi ise günümüz itibarı ile Suriye İç Savaşı sebebi ile zorunlu göçe maruz bırakılan insanların dünyadaki en büyük sığınmacı kitlesini oluşturması ve Türkiye'nin mevcut durumda dünyada en fazla sığınmacı bulunduran ülke konumunda olmasıdır (Küçük, 2021, s. 5).

Araştırmanın başlıca araştırma sorusu şudur: Türk işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelendiğinde, Covid-19 pandemi süreci Suriyeli sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir? Suriyeli sığınmacıların Türk işgücü piyasasına entegrasyonları ve Covid-19 pandemi sürecinin işgücüne katılım düzeyi üzerindeki etkisi bu araştırmanın temel konusunu oluşturacaktır. Araştırmanın amacı ise Türk işgücü piyasasına kayıtlı veya kayıt dışı bir şekilde katılım sağlayan Suriyeli sığınmacıların pandemi öncesi ve sonrası dönemdeki mevcut istihdam durumlarının analiz edilmesi ve Covid-19 pandemi sürecinin istihdam durumlarına etki analizinin yapılabilmesidir. Sığınmacıların Covid-19 öncesi ve sonra dönemde yaşadıkları tecrübeler sosyal entegrasyon boyutları bağlamında incelenecektir.

Araştırma süresince araştırmacı tarafından Covid-19 pandemisinin Suriyeli sığınmacıların istihdamını ve Türk işgücü piyasasına entegrasyon süreçlerini nasıl etkilediği sorusu araştırılmıştır. Gerçekleştirilen mülakatlar ile bu araştırma sorusuna yanıt aranması amaçlanmıştır. Araştırma çıktısı olarak ise Covid-19 pandemi sürecinde işgücüne katılım konusunda Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlarına nazaran daha olumsuz etkilendiği bulunmuştur. Bahsi geçen çıktıya ek olarak araştırmada gerçekleştirilen mülakatlar sırasında, Covid-19 pandemi sürecinde devlet desteklerinin ve finansal kaynakların sığınmacılar ile paylaşılması ve ekonomik daralmaların vatandaşlar üzerinde yarattığı baskı sebebi ile mevcut konjonktürde Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşları arasında geliştirilen kültürel entegrasyon ve toplumsal kabul

algısının da negatif yönde etkilendiği gözlemlenmiştir. Bu sebeple araştırma kapsamında entegrasyon ve uyum olgularına özellikle yer verilmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde çalışmanın gerekçesi ve problemi, önemi, amacı, yöntemi ve sınırlılıkları gibi konular açıklanmıştır. İkinci bölümde ise kavramsal ve kuramsal çerçeve içerisinde yer alacak olan mültecilik ve sığınmacılık, entegrasyon, uyum ve sosyal entegrasyon kavramlarının tanımlarına yer verilerek literatürden bazı gelişmeler ve paradigmlar sunulmuştur. Akabinde çalışmanın metodolojisi hakkında bilgilere yer verilerek bulgular okuyucuya sunulmuştur. Çalışmanın sonraki bölümünde ise elde edilen bulgular analiz edilerek tartışmaya açılmıştır. Sonuç bölümünde ise elde edilen çıktıları sırasıyla yer verdikten sonra bu bulgular ışığında geliştirilen önerilere yer verilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular Türkiye’de onuncu yılını dolduran sığınmacılık olgusu, entegrasyon ve işgücüne katılım ile ilgili önemli veriler içerirken istihdam alanında Covid-19 pandemi süresince yaşanan gelişmelere ayna tutmaktadır.

1.1.Literatür Taraması

Bu çalışma Dünya tarihinin 21. Yüzyılda ve özellikle son on yılda tecrübe ettiği en büyük iki kriz olan Suriye İç Savaşı’nın (2011) yarattığı Mülteci Krizi ve 2019 yılında ortaya çıkıp günümüzde etkisini hala devam ettiren Covid-19 pandemik krizinin Türkiye’deki Suriyeli çalışana ve istihdam piyasasına etkisini araştıracağından dolayı zaman çizelgesi olarak 2011 ve 2021 yılları arasında sınırlandırılmıştır.

Araştırma özellikle son yıllarda önemini ve yerini gün geçtikçe ispatlamış olan Entegrasyon ve Uyum Teorileri üzerine kurgulanacaktır. Göç alan ve göç ile gelen toplum arasında sosyal enterasyonun sağlanması toplumun ve göçmenlerin refahı açısından kilit bir rol taşımaktadır (Bosswick & Heckmann, 2006). Göç ile gelen ve ev sahibi toplum arasındaki ilişkileri, kendi kültürlerini korumak isteyip istememeleri ve entegrasyonun çift ya da tek yönlü uygulanması durumları kültürleşme stratejileri adı verilen ayrılma, asimilasyon, entegrasyon ve marjinalleşme gibi kavramlar aracılığı ile analiz edilebilmektedir (Berry, 1997). Suriye’den gelen sığınmacı akını ve ev sahibi pozisyonunda olan Türkiye’deki vatandaşların günden güne değişen kamuoyu algısını sosyal entegrasyon boyutları üzerinden incelemek mümkündür. Türkiye’nin 2011 sonrası erken dönem mülteci krizinde kendisini ev sahibi ülke ve sığınmacıları ise “misafir” olarak konumlandırması ve sonrasında değişen algı ve normlardan dolayı bu algının “ben” ve “öteki” konumlandırmasına evrilerek sığınmacılar toplumda sosyo-ekonomik

açından dezavantajlı konuma getirilmiştir (Bozdağlıoğlu, 2007).

Türkiye 2011 yılı sonrası mülteci krizinin erken döneminde Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yaparak onları “misafir” olarak sınıflandırmış ve sosyo-ekonomik olarak gereken yardımları sağlamıştır. Yabancılarla ilgili olarak hukuksal çerçeve genişletilmiş yeni ve kapsamlı düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur (Memişoğlu, Betts, & Ali, 2017). Bu durumun yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler vasıtasıyla Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonu sağlanmaya çalışılmış ve Suriyeli çalışanların Türk işgücü piyasasına önemli katkıları olduğu da gözlemlenmiştir (İçduygu & Diker, 2017; İşcan & Çakır, 2019). Dolayısıyla zorunlu göç ile ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıları işgücü piyasasına katılımları ile ilgili olarak literatür de bir çok araştırmaya rastlamak mümkündür (Erdoğan, Kirişçi, & Uysal, 2021; Caro, 2020; Koç, Görücü, & Akbıyık, 2015; Karasapan, 2016; Çetin, 2016; İçduygu & Diker, 2017; Özcan, 2016; ILO, 2016; Kadkoy, 2017). Yapılan araştırmalarda da görüleceği üzere Suriyeli sığınmacılar Türkiye işgücü piyasasında ucuz işgücü olarak görülerek güvencesiz bir şekilde kötü koşullar altında ve kayıtdışı olarak çalıştırılmaktadır. Bu durum çeşitli sektörlerde aylık ücretlerin düşmesine ve nihayetinde emek sömürüsüne sebep olmaktadır (İçduygu & Diker, 2017; Baban & Ilcan, & Rygiel, 2016; İçduygu & Şimşek, 2016).

Çin’de ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüs salgını, diğer devletlerde olduğu gibi Türkiye ekonomisini ve işgücü piyasasını da olumsuz etkilemiştir. Dünya genelinde ülkelerde işsizlik oranları artarken, devletler ekonomik olarak daralma politikalarına yönelmişlerdir (Chetty, Friedman, Hendren, Stepner, June 2020). Dolayısıyla pandemi sürecinde Suriyeli çalışanların işgücüne entegrasyonu ve istihdam çalışmaları işgücü piyasası ile birlikte ağır bir darbe almıştır. Türkiye’de geçirdikleri on yılın sonunda misafirlik ile vatandaşlık arasına sıkışıp kalan Suriyeli sığınmacılar Covid-19 pandemisinin de ülkeyi etkisi altına almasıyla ekonomik olarak daha kırılgan ve dezavantajlı konuma gelmişlerdir (Akyıldız , 2020, s. 4; SGDD-ASAM, 2020; ILO, Ağustos 2021 s. 4; Balcı & Çetin, 2020; Mardin, ve diğerleri, 2020; Korkmaz-Özcan, 2021, s. 17) Bu sebeple çalışma pandemi döneminin Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılım durumlarına etkisini araştıran ilk çalışmalardan birisi olarak görülmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinin sığınmacı istihdamına etkisini ve toplum nezdindeki algısını analiz etmek, sorunları gözlemler ve bu sorunlara öneri geliştirmek bu sayede konusu itibari ile henüz yeni gelişen literetüre Adana ili özelinde gerçekleştirilen mülakatlar ile katkı sunmak amaçlanmıştır.

Covid-19 virüs salgını öncesi ve sonrası dönemde Suriyeli sığınmacıların istihdam ve işgücüne entegrasyon durumlarının karşılaştırılacağı bu çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile veri toplanarak bu bulguların analizi gerçekleştirilecektir. Covid-19 virüs salgını öncesi dönemde yapılan istihdam çalışmaları, projeler, devlet destekleri ile uzun dönem entegrasyon sağlanacağı düşünülürken Covid-19 virüsünün tüm dünya ekonomilerinde bıraktığı olumsuz etki ve daralma politikaları devam ederken araştırmaya katılan Suriyeli çalışanların mevcut durum analizi yapılmak istenmektedir. Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılımları sonucunda piyasa üzerindeki olumlu ve olumsuz algısı incelenerek madalyonun iki yüzü de gösterilmeye çalışılacaktır. Pandemi krizinin yarattığı ekonomik daralmadan etkilenen Türk ve Suriyeli çalışanların birbirlerine karşı sergiledikleri tutum ve kamuoyu algısı entegrasyon ve uyum temelinde incelenecektir. Araştırma sırasında elde edilen bulgular analiz edilerek Suriyeli ve yerel katılımcıların görüşmeler sırasında verdiği ifadeler yer verildikten sonra sonuç bölümünde politika yapıcılar, akademik literatür ve kamuoyu tarafından dikkate alınacağı varsayılarak birtakım öneriler geliştirilecektir.

1.2.Araştırma Gerekçesi ve Problemi

Araştırmanın temel problemini Covid-19 küresel salgının Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına erişimi ve bu salgının getirdiği ekonomik koşulların kültürel entegrasyon sürecine etkileri oluşturmaktadır. Virüsün dünyaya yayılması sonrasında yaşanan gelişmeler analiz edildiğinde Covid-19 küresel salgınının tüm dünyayı sağlık açısından olduğu kadar ekonomik açıdan da tehdit ettiği görülmektedir. Pandemi süreci ülkeleri ekonomik açıdan olumsuz etkilemiş, bu durumun bir sonucu olarak ekonomik daralmalar ve işsizlik oranlarında artışlar gözlemlenmiştir (Chetty ve diğerleri, 2020; ILO, 2021; Padhan & Prabheesh, 2021). Bu çalışmada, işgücü piyasasında ortaya çıkan bu olumsuz koşulların Suriyeli katılımcılara etkilerinin Covid-19 pandemi dönemi öncesi ile karşılaştırılarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede dönüm noktası olarak kabul edilecek olan Covid-19 pandemisi öncesi ve sonrası dönemde işgücü piyasasındaki ve toplumsal entegrasyon mekanizmasındaki değişimler açıkça gözlemlenebilecektir.

Bu çalışma, Adana bölgesinde yapılacak olan saha çalışması ve yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile elde edilecek olan verileri analiz ederek, Covid-19 virüs salgınının yarattığı olumsuz ekonomik koşulların Suriyeli sığınmacıların

istihdamını ve kültürel entegrasyonunu nasıl etkilediği sorusuna cevap arayacaktır. Yapılan saha araştırması sonucunda ortaya çıkan bulgular ile akademik alanda farkındalık yaratarak problemin çözümü için politika yapıcılarına veya karar mercine etki etme yetkisine sahip olan sivil toplum kuruluşlarına (STK) öneriler sunması ile bu araştırmaya literatüre katkı açısından gereksinim duyulmaktadır.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Covid-19 pandemisi ve bu küresel salgının ülkelerin ekonomilerinde yarattığı olumsuz etkiler ve daralmalar çerçevesinde Türkiye’de istihdam piyasası ve özellikle Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatına etkisi araştırılacaktır. Araştırmanın temel sorusu şudur: Türk işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelendiğinde, Covid-19 pandemi süreci Suriyeli sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir? Araştırmanın ana sorusunun yanı sıra, çalışma boyunca küresel salgını bir dönüm noktası olarak kabul ederek öncesi ve sonrası dönemler çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

- Ev sahibi bir ülke olarak Türkiye’de sığınmacıların hukuksal düzenlemeler çerçevesinde sahip oldukları haklar nelerdir?
- Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye vatandaşları arasındaki sosyal entegrasyonun sağlanması amacı ile oluşturulan politikalar güncel konjonktürde toplum nezdinde başarıya ulaşmış mıdır?
- Covid-19 virüs salgını öncesi ve sonrası iki dönem incelendiğinde pandemi sürecinin Türkiye işgücü piyasasında Suriyeli istihdamına etkileri nelerdir?
- Covid-19 pandemisi ile birlikte gelen ekonomik daralmaların sebep olduğu psikolojik sıkıntılar Türkiye vatandaşları ile Suriyeli sığınmacıların iletişimini ve entegrasyon süreçlerini nasıl etkilemiştir?
- Covid-19 pandemisi nedeni ile Türkiye vatandaşları ile Suriyeli sığınmacıların gelir düzeylerinde ne gibi değişiklikler olmuştur?
- Covid-19 pandemisi nedeni ile yaşanan iş kayıpları Türkiye vatandaşları ve Suriyeli sığınmacıları hangi oranda etkilemiştir?

Bu tez çalışmasının Covid-19 pandemisinin yarattığı küresel krizin Suriyeli sığınmacı işgücüne katılımı yani istihdamı üzerindeki etkisinin analizini yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile gerçekleştirerek bu konuda literatüre katkı sağlayan

ilk çalışmalardan biri olması amaçlanmıştır. Bahsi geçen amaç doğrultusunda araştırma çalışmalarına başlansa da, yapılan mülakatlar sonucunda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar ve Suriyeli sığınmacı katılımcılar nezdinde bir takım kültürel entegrasyon sorunlarının da varlığının farkına varılmıştır. Özellikle Covid-19 pandemisi sürecinde işgücüne entegrasyonun yanı sıra kültürel entegrasyonun da ciddi oranda zarar gördüğü algısı beklenmedik şekilde ön plana çıkmıştır. Bu sebeple araştırma ilerledikçe çalışmanın bir bölümünün de entegrasyon bulguları ve entegrasyon çıktılarına ayrılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak, araştırma boyunca Covid-19 pandemi sürecinin işgücüne katılıma etkisinin katılımcılar nezdinde algısına ek olarak entegrasyona olan etkisi de tartışılmıştır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, tarihsel ve hukuksal literatür tarama yönetimi ile mülakat çıktıları birleştirilerek ortaya çıkacak olan analizle mevcut literatüre katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda 2011 yılından bu yana yaşanan sosyo-ekonomik ve politik olaylara, çıkarılan yasa ve politikalara yer verilerek bilgilendirici bir tarihçe bölümü oluşturulması planlanmıştır. Okuyucuya gerekli mevzuat ile ilgili ve tarihsel bilgi verilip gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra Covid-19 pandemi krizi öncesinde Suriyeli sığınmacıların Türk işgücü piyasasındaki yerinden ve entegrasyon süreçlerinden bahsedilmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise gerçekleştirilen ve devam eden tüm bu entegrasyon çalışmaları sonrasında tüm dünyaya ve dolayısıyla Türkiye'ye yayılan Covid-19 virüs salgınının Türkiye'deki istihdama, ekonomiye, çalışma hayatına ve entegrasyon süreçlerine olumlu veya olumsuz etkisi araştırılmıştır.

Araştırma konusu itibari ile güncel olduğu için literatürde henüz örneğine az rastlanır bir konumdur. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen bulgular ve araştırma sonucunda verilecek öneriler kuramsal olarak ilgili akademik literatüre özgün katkılar sunulması açısından önem arz etmektedir.

1.5.Araştırma Yöntemi

Araştırmanın eksenini “Türkiye’de Suriyeli çalışan işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelendiğinde, Covid-19 pandemi süreci Suriyeli sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir?” sorusu oluşturmaktadır. Yorumsamacı paradigma ile tümevarım tekniğinin kullanılacağı bu nitel araştırmada bağımsız değişken olarak Covid-19 virüs salgını ve, bağımlı değişken olarak ise Covid-

19 virüs salgınının Suriyeli işgücü piyasasına etkisi alınacaktır.

Çalışmada, uluslararası örgütlerin, STK'ların, yerel oda ve borsaların veri tabanlarında yer alan rapor, makale, araştırma notu, çalıştay notları ve yürürlükte olan projeleri derlenerek sonuçlarından çıkan veriler ve istatistikler analiz edilmiştir. Ardından konu ile ilgili detaylı bir analiz gerçekleştirebilmek için saha çalışması kapsamında veri toplayabilmek adına niteliksel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Katılımcıları daha önce bir proje bütçesinden yararlandırılarak veya tavsiye üzerine, son dört yıl içerisinde istihdam edilmiş Suriyeli sığınmacılar ve yine işgücü piyasasında bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları oluşturmaktadır. Katılımcılar işgücü piyasasına entegre edilmiş fakat işini kaybetmiş veya hala çalışmakta olan kişiler olabilecektir. Saha çalışmasında örneklem olarak seçilen bölge ise Adana bölgesi ve çevresidir. Göç çalışmalarında ev sahibi ülkenin başkentine ya da metropol şehirlerini incelemek sadece göçmenlik politikası hakkında detaylar sunmaktadır. Oysa sığınmacılar genellikle ulusal sınırlara yakın yerlere yerleşmekteledir (Memişoğlu, Betts, & Ali, 2017). Bu sebeple Adana ilinin Suriye'ye yakınlığından dolayı araştırma yapmak için iyi bir saha olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma sonrasında yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden elde edilen veriler tarafsız bir şekilde analiz edilerek çalışmaya yansıtılmıştır.

1.6. Varsayımlar

Araştırmada 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'ndan kaynaklı olarak ortaya çıkan küresel mülteci krizinden dolayı Suriyeli sığınmacılar toplumda dezavantajlı konumda bulunan bir kitle olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada bahsi geçen STKların, uluslararası örgütlerin ve araştırma merkezlerinin Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücüne entegrasyonu sürecine katkıda bulundukları, kâr amacı gütmedikleri ve politika iyileştirme süreçlerine katkıda bulundukları varsayılmıştır.

Covid-19 küresel salgının dünya devletlerinin ekonomilerini olumsuz etkilediği ve ülkelerin ekonomik olarak daralma politikalarını izlediği varsayılmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği için seçilen katılımcıların araştırma sırasında kendilerine sorulan sorulara dürüst ve tarafsız bir şekilde cevap verdikleri kabul edilmiştir.

1.7.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya başlarken araştırma yöntemi kategorisinde ilk olarak anket yöntemi düşünülmüş olsa da Covid-19 virüs salgınından ve artan hasta sayılarından dolayı bu yöntem yüz yüze ve çevrimiçi yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi olarak değiştirilmiştir. Ulaşım kaynaklarının kısıtlı olması sebebi ile yüzyüze görüşme gerçekleştiremeyen iki katılımcı ile çevrimiçi olarak mülakat gerçekleştirilmiştir.

Bu değişimin sebebi olarak;

- 1- Anket yöntemi daha fazla katılımcı ve dolayısıyla daha fazla katılımcı ile temas gerektirdiğinden ve pandemi sürecinde bu durumun enfekte olma riskine neden olabileceği,
- 2- Covid-19 virüsü sebebi ile anket yöntemi çevrimiçi ortamda gerçekleştirilse bile Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı bir konumda olmasından dolayı bilgisayar, tablet, akıllı telefon vs. gibi elektronik ekipmanlara yeterince sahip olamaması durumları değerlendirilmiştir.

Bu sebepler araştırma yönteminin uygulama evresinde bir kısıt yarattığı için anket yönteminden görece daha az katılımcı ile gerçekleştirilecek olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile değiştirilerek devam edilmesinde karar kılınmıştır. Covid-19 virüs salgınının yarattığı muğlak ortamdan dolayı araştırmaya katkı sunacak olan katılımcılara ulaşılmasında ve davet edilmesinde sıkıntılar yaşandığından dolayı katılım durumları hakkında sürekli değişimler yaşanmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın birinci bölümünde araştırma problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları gibi başlıklar detaylandırıldıktan sonra ikinci bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarının tanımlarına yer verilerek bu kavramlar arasındaki farklar sunulmuştur. Ek olarak sığınmacılık ve mülteciliğe ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirilen yasal mevzuatlar kronolojik olarak gösterilmiştir. Son olarak araştırmanın teorik çerçevesini oluşturan entegrasyon, sosyal entegrasyon ve uyum teorilerine yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Latince *migrare* kelimesinden türeyerek günümüze gelen göç kavramı bir insanın veya insan topluluğunun ekonomik, sosyal ve siyasi sebepler dolayısıyla zorunlu veya isteğe bağlı olarak yaşadığı yeri değiştirerek geçici veya kalıcı olarak yeni bir yerleşim yerine taşınması anlamına gelmektedir. IOM göç kavramını bir insanın veya bir grup insanın bir devletin sınırları boyunca veya bir devletin sınırları içerisinde hareket etmesi olarak tanımlamıştır (Akyıldız, 2016). Birleşmiş Milletler (UN) ise göç hareketine bir zaman sınırı koyarak kısa süreli nüfus hareketlerini göç olgusu kapsamına almamaktadır. BM bir insanın kendi ülkesi dışında başka bir ülkede bir yıl veya daha fazla süre ile yaşaması durumunu göç olarak kabul ederken, uluslararası alanda birçok ülke de Birleşmiş Milletlerin bu tanımını kabul etmiştir (UN, 2012).

Tarih boyunca afetler, kötü iklim koşulları, kıtlık, savaş, ayrımcılık ve şiddet gibi günlük yaşamı olumsuz yönde etkileyen sebepler dolayısı ile insanlar yerleşik düzenlerini devam ettirdikleri veya vatandaşları oldukları ülkelere zorunlu olarak başka ülkelere kitlesel biçimde göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç kavramı insanlık var olduğundan beri devam eden ve insanlık ile gelişerek insanın biyolojik ve sosyal evriminde en önemli yapı taşı olmuştur (Bacci, 2012). Bununla birlikte göç olgusunun günümüzde küreselleşme üzerinde etkili olan en önemli değişkenlerden birisi olduğu düşünülmektedir (Castles & Miller, 2008, s. 7). Geçmişte yaşanan kitlesel göçler ulaşım ve enformasyonel imkanların gelişmemişliğinden dolayı sınır ülkelere veya yakın coğrafyaya doğru gerçekleşirken günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte göçmenlerin mali imkanları doğrultusunda uzak coğrafyalara da gerçekleştirebilmektedir (Petersen,

1958; Adıgüzel, 2018).

20. yüzyılda tecrübe edilen iki büyük Dünya savaşı ve sonrasında Afrika ve Ortadoğu coğrafyasında gelişen siyasi anlaşmazlıklar sebebi ile göç kavramı geçmişte olduğu gibi günümüzde de uluslararası alanda en çok tartışılan ve üzerine politikalar geliştirilen olgulardan birisi olmaya devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2020 yılı sonu raporlarına göre pandemi koşullarının getirdiği seyahat kısıtlamalarına rağmen dünyada savaş, şiddet ve insan hakları ihlallerinden dolayı kendi ülkesini terk etmek durumunda kalan insan sayısı önceki yıla göre yüzde 4 artarak 82,4 milyona yükselmiştir (UNHCR, 2021). Bu rakam dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 1'ine denk gelmektedir. Düzensiz göç akını ile birlikte gelen mültecilerin ev sahibi ülkede barınma, eğitim ve sağlık gibi hayati ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra insani koşullar altında yaşayabilmeleri için işgücüne dahil edilmeleri gerekmektedir. İstihdama katılımları ile birlikte gelir elde ederek savaş, afet veya krizler sebebi ile göç ettikleri ülkedeki yaşam koşulları ile eşit bir düzeyde hayatlarına devam edebilmektedirler. Bu sebeple mülteci veya sığınmacıların varış ülkelerinde işgücüne katılımları ve hayat koşullarının iyileştirilmesi gibi gereksinimler ortaya çıkmaktadır. Bu durum ev sahibi ülkede hem iç işlerinde entegrasyon ve göçmen politikalarının revizyonu, hem de mali politikaları açısından göçmenlerin bakım ve istihdama katılım gibi ek bütçeler başlıkları oluşturulması zorunluluğu getirmektedir. Beraberinde getirdiği ekonomik yük nedeni ile günümüzde düzensiz göç akınları komşu ve yakın coğrafya devletleri arasında bir soruna dönüşürken sonrasında bu ülkeler arasında siyasi anlaşmazlıklara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla göç olgusu ülkelerin iç ve dış politikalarını şekillendirme aşamasında önemli bir etken olarak göz önünde bulundurulmaktadır.

2.1.1. Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Statüleri Arasındaki Farklar

“Mülteci”, “göçmen” ve “sığınmacı” kavramları görsel ve yazılı basında ve özellikle halk dilinde aynı anlamları karşılar gibi kullanılsa da, her bir kavram farklı bir uluslararası statüyü temsil etmektedir (Çakran & Eren, 2017). 1951 Cenevre Sözleşmesinin 70. Yılı olan 2021 yılında dahi bahsi geçen terimleri aynı anlamda kullanılıp ve birbirine karıştırılıyor olması kendi ülkelerinde mağduriyet yaşayan bu kitleyi ev sahibi ülkedeki hak ve olanaklardan yararlanma açısından dezavantajlı bir duruma düşürebilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. Maddesinde her insanın sığınma hakkının olduğu belirtilmiştir. Mülteci veya sığınmacı olarak ev sahibi

ülkeye başvuru yapan kişilerin kendi hükümetleri tarafından korunamıyor durumda olmaları gerekmektedir. Bu nedenle uluslararası korunma talebinde bulunan kişiler ev sahibi ülkede özgürlüklerinin tehdit altında olduğu durumlarda dahi zorla geri gönderilemezler.

Uluslararası koruma kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin ve fiziksel güvenliklerinin güvence altına alınması anlamına gelmektedir. Devletlerin kendi vatandaşlarının belirtilen hak ve özgürlüklerini koruması kendi sorumluluğundadır. Ancak savaş, ekonomik problemler veya afetler sebebi ile kendi ülkesinde hak ve özgürlükleri açısından mağduriyet yaşayan insanlar başka ülkelere göç ederek bu korunma talebinde bulunabilirler. Mülteci statüsüne giren kişilerin geri dönme süreçlerinin hayati tehlike taşıdığı belirlenen durumlarda bu kişiler ve aileleri uluslararası insan hakları hukuk normları tarafından korunurlar. Mültecilere başta barınma, eğitim ve barınma hakkı olmak üzere ev sahibi ülkede insani yaşam koşulları altında yaşamalarını sağlamak amacı ile birtakım sosyal hak ve olanaklar sağlanmaktadır.

Sığınma talebinde bulunan kişiler (*Asylum Seekers*) mülteci konumunda yer almak için başvuruda bulunmuş fakat henüz başvurusu sonuçlanmamış ve dolayısıyla bu statü ile birlikte gelen yasal süreçlere dahil edilmemiş kişilerdir. Geri göndermeme (non-refoulement) durumu sığınmacı statüsündeki kişiler için de geçerli olmaktadır. Türkiye Suriye’den gelip korunma talebinde bulunan kişilere ülke içerisinde herhangi bir mağduriyet yaşamamaları için “geçici koruma altındaki sığınmacılar” statüsü vermektedir. Mülteci ve sığınmacı statülerinden farklı olarak göçmen kavramı ise hem maddi hem de sosyal koşullarını daha iyi hale getirmek ve bu elverişli koşullar altında yaşamak için ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye göç eden kişilere verilen isimdir.

2.1.2. Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Uluslararası Düzeydeki Yasal Düzenlemeler

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan şiddet olayları sebebi ile menşei ülkelerinden zorunlu olarak yerinden edilen insanlar kitlesel olarak göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu durum devletleri ve aktörleri uluslararası alanda geniş bir hukuki çerçevede düzenlenmeye itmiştir. 14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından mülteci haklarının ve refahlarının savunulması, uluslararası alanda mülteciler ile ilgili sorunların çözüme kavuşturulması ve mülteci bulunduran devletlere destek verilmesi amacı ile 5 yıl görev süresi ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (*UNHCR*) kurulmuştur. Fakat sonrasında dünya genelinde artan göç

hareketleri sebebi ile her 5 yılda bir uzatılan görev süresi nihayetinde 2003 yılında görev süresi üzerindeki sınırlama kaldırılmıştır. UNHCR günümüzde hala göç hareketleri sonrasında ortaya çıkan mülteci istatistikleri ve sorunları ile ilgili ırk, din ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın tarafsız olarak detaylı çalışmalar yürütmektedir.

Mültecilerin statüsüne ilişkin olarak uluslararası düzeyde düzenlenen ilk sözleşme Birleşmiş Milletler'in 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu-Sözleşmesidir. 1951 yılında imzalanarak 1954 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmede (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme) mülteciliğin tanımı yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı koşulları dikkate alınarak hazırlanan bu sözleşme sadece savaşın yarattığı sorunu gidermek için tasarlandığı için ilgili düzenlemede zamansal ve coğrafi olarak sınırlamalar bulunmaktadır. Mülteci tanımı "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen ve coğrafi olarak "Avrupa içerisinde meydana gelen olaylar" ve "Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" olarak sınırlılıkları içerisinde yapılmıştır (Koç, Görücü, & Akbıyık, 2015). Sözleşmede mültecilere ev sahibi ülkede din ve sınırlar içerisinde hareket özgürlüğü, ayrımcılığa maruz bırakılmama, mülkiyet edinme, çalışma, barınma ve eğitim hakkı gibi hakları verilmiştir. İlk amacı İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'dan göç eden mültecileri korumak olan bu sözleşmeden sonra 1967 Protokolü ile revize edilerek zaman ve coğrafya sınırlılıkları kaldırılmıştır. Bu düzenleme daha fazla ülkenin Protokole taraf olması amacı ile yapılmıştır.

2.1.3. Türkiye'de Göç Kavramının Tarihsel Gelişimi

Türkiye coğrafi konumundan dolayı tarihi boyunca göç alan ve göç veren bir ülke konumunda yer almıştır. Ülkemiz jeopolitik olarak Asya ve Avrupa kıtası arasında bir köprü görevi gördüğü için çeşitli sebepler dolayısıyla bulunduğu ülkeden göç etmek zorunda kalan insanlar açısından geçiş coğrafyası kabul edilerek bir bağlantı yolu olarak görülmektedir. Türkiye'nin göç ile ilgili tecrübesi Osmanlı Devleti'nin çok uluslu toplum yapısı sebebi ile farklı din, dil ve akrabalık ilişkilerinden gelişen bağlara dayanmaktadır. Bu yakınlık sebebi ile Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren birçok göçmene kapılarını açmıştır (Koç, Görücü, & Akbıyık, 2015, s. 64).

Öte yandan, nüfus mübadeleleri sebebi ile yaşanan göçler nedeniyle ülkemiz hem göç alan hem de göç veren bir ülke iken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle Avrupa'ya göç veren bir ülke konumunda yer almıştır. Bugün gelinen noktada ise Türkiye, küresel mülteci akını sürecinin ilk yıllarında uyguladığı açık kapı politikası ve

anlaşmalardan dolayı göç veren ülke konumundan çıkarak yoğun göç alan ülke konumuna gelmiştir. BM'nin güncel verilerine göre Türkiye dünyada en fazla Suriyeli barındıran ülkedir. 2012 yılında 14 bin 234 Suriyeli barındıran ülkemiz, 2021 yılında 4 milyona yakın Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin tarihsel gelişimi ve sonrasında uyguladığı sınır politikaları ile birlikte gelen göç olgusu Türkiye'yi üzerinde derinlemesine göç araştırmaları ve çalışmaları yapılması gereken bir ülke durumuna getirmiştir (Ekici & Tuncel, 2015). Bugün gelinen noktada Türkiye'de Suriyeliler ile ilgili meseleler onları geri göndermek veya göçü durdurmak üzerine değil, onlara daha iyi entegrasyon imkanları sağlamaya yönelik pratikler üzerine kurulmalıdır (Millet & İçduygu, 2016).

2.1.4. Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Ulusal Düzeydeki Yasal Düzenlemeler

Türkiye 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni hazırlayan ülkelerden birisi olarak sözleşmeyi coğrafi kısıtlaması ile birlikte onaylayarak taraf olmuştur. Türkiye'de mülteciliğin hukuki çerçevesi bu sözleşme baz alınarak geliştirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye sığınmacı ve mültecilere ilişkin yasal düzenlemelerinde sadece Avrupa'dan gelen kişilere mülteci statüsü vererek, Avrupa ülkeleri haricinden gelen kişilere mülteci statüsü vermemektedir (Kap, 2014).

2011 yılından bu yana ülkeye akın akın gelen mülteci kitlesini yönetebilmek adına Türkiye, uluslararası standartlara uygun ve etkin bir ulusal sığınma sistemi inşa edebilmek için yasal ve kurumsal reformlar gerçekleştirmektedir. 2013 Nisan ayında, Türkiye'nin ilk sığınma kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uygun bulunmuş ve 11 Nisan 2014'te yürürlüğe girmiştir (Sarı & Dinçer, 2017, s. 64). Kanun, Türkiye'nin ulusal sığınma sisteminin temel dayanaklarını ortaya koyup; politika oluşturma ve Türkiye'deki tüm yabancılara ilişkin işlemlerden sorumlu olan başlıca kurum olacak olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü kurmuştur. Türkiye aynı zamanda, Türkiye'de geçici koruma sağlanan kişilerin hakları, yükümlülükleri ve bu kişilere ilişkin prosedürleri ortaya koyan Geçici Koruma Yönetmeliği'ni 22 Ekim 2014 tarihinde kabul etmiştir (UNCHR, 2021). 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası (YUKK) ile Türkiye, sığınma talebinde bulunan kişilere şartlı mülteci ve daha sonrasındaki düzenlemeler ile birlikte sığınmacı statüsünü vermiştir (Efe & Ulusoy , 2013). Sığınmacı statüsü mültecilikten doğan bazı hakları içermemektedir. Bu durum Afrika, Ortadoğu ve Asya

kıtalarından ve özellikle günümüz konjonktüründe düşünürsek Suriye ve Irak'tan gelen göçmenlerin korunmasında birtakım sınırlılıklar ve görece mağduriyetler yaratmaktadır (Koç, Görücü, & Akbıyık, 2015, s. 64).

Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesinden yaklaşık beş yıl sonra 2016 yılında kabul edilen Uluslararası İş Gücü Kanunu (6735 Nolu Kanun) ile birlikte yabancıların işgücü piyasasındaki hak ve olanakları belirgin hale getirilmiştir. Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılımı, entegrasyonu ve kontrolü açısından önemli bir adım atılmıştır. Bu kanun kapsamında Suriyeli çalıştırmak isteyen bir işveren çalıştırmak istediği her sığınmacı özelinde çalışma izni belgesi çıkarır. İzne konu olan sığınmacının geçici koruma statüsü kabul edildikten altı ay sonra başvuru yapılabilir. Çıkarılan çalışma izni sadece başvuru yapılan iş ve firma için geçerli olmak ile birlikte muhtemel bir iş değişikliğinde sıfırlanarak yeniden başvuru gerektirmektedir. Kanun çerçevesinde ayrıca bir istihdam kotası bulunmaktadır. Bir işyerinde çalışan Suriyeli sığınmacı sayısı o işletmedeki çalışan sayısının %10'undan fazla olamamaktadır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacı çalıştırmak isteyen işverenlerin çalışma izni belgesi alma zorunluluğu bulunmaktadır. Çalışma izni olmaksızın kayıt dışı olarak Suriyeli sığınmacı çalıştıran işletmelere cezai işlemler uygulanmaktadır. Bu uygulamalar ile emek sömürüsü ve kayıt dışı istihdamın engellenmesi amaçlansa da Türk işgücü piyasasında hala birçok Suriyeli sığınmacı kayıt dışı bir şekilde sigorta güvencesi olmadan düşük ücretler ile çalıştırılmaktadır. Ayrıca kanun kapsamında bulunan istihdam kotası ve altı aylık gecikme süresi Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına entegrasyonunu geciktirmektedir (İçduygu & Şimşek, 2016, s. 61-62).

2.2. Teorik Çerçeve

Uluslararası göç olgusunun kayda değer bir faktör olarak kendisini gösterdiği günümüz koşullarında entegrasyon ve uyum kavramları da gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihin en büyük mülteci akınına sebebiyet verdiği söylenen Suriye İç Savaşı'ndan sonra uluslararası politikada göç kavramının yoğunluğu oldukça artmıştır. Devletler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası arenanın diğer aktörleri neredeyse onuncu yılını dolduran bu göçmen krizini ekonomik, kültürel, sosyolojik ve politik anlamda yönetebilmek adına çoklu entegrasyon politikaları uygulamaktadırlar. Bu bağlamda, Suriye İç Savaşı ile Türkiye'ye "misafir" statüsünde geçici olarak gelen ve zamanla kalıcı bir konumda oldukları ve olacakları

anlaşılan Suriyelilerin ev sahibi ülkede insani yaşam koşulları altında yaşamaları için entegrasyon sürecinin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Bu nedenle entegrasyon kavramı, uyum teorileri ve entegrasyonun boyutlarının detaylı analizi süreç yönetimi açısından önem teşkil etmektedir.

2.2.1. Entegrasyon Nedir?

Entegrasyon olgusu sosyolojik temelli gibi görünse de ekonomi, sosyoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler ile de ilgili olduğundan bu disiplinlerin kesişiminde tanımlanan interdisipliner bir kavramdır. Bu sebeple entegrasyon kavramının literatürde 49 ayrı tanımı mevcuttur (Ager & Strang, 2008, s. 166). Ayrıca göç ve göçmen çalışmalarında da kullanılan tek bir tanım bulunmamaktadır (Castles, Korac, Vasta, Vertovec, 2002, s. 114). Çok yönlü tanımlarının yanı sıra, entegrasyon kavramı özetle ev sahibi toplum ile dışarıdan gelenler arasında bulunan ve zamanla gelişen etkileşimsel bir süreci ifade eder (Ager & Strang, 2008; Castles, Korac, Vasta, & Vertovec, 2002; Bosswick & Heckmann, 2006). Entegrasyonun dilimizdeki karşılığı ise uyum ve bütünleşme kavramlarına denk gelmektedir. Entegrasyon kişiler ve kültürler arasındaki noksanlıkların giderildiği, karşılıklı olarak dengeli bir ilişkinin sağlandığı bir bütünleşme sürecidir. Topluluk bir yapboz olarak düşünülürse, entegrasyon toplumun kabul gören bir puzzle parçası haline gelme durumu olarak da düşünülebilmektedir. Öte yandan, toplumda genel anlamda kanıksanan ve kabul edilen kimlik ve aidiyet duygularının her iki tarafta da geliştirilmesi şeklinde de tanımlanabilmektedir (Bartram, Poros, & Monforte, 2017, s. 183).

2011 yılı itibari ile Suriye'den ülkemize misafir olarak gelen sığınmacı akınından sonra Türkiye'de göç ve entegrasyon temalı birçok makale yazılmıştır (Balcıoğlu, 2018; Çetin, 2016; Göksel, 2018; İçduygu, 2016; Kaya, 2016; Şimşek, 2019). Çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen birçok çalışmanın ortak paydası ise sığınmacıların Türk toplumuna entegre edilmesinin gerekliliği ile ilgilidir. Özellikle coğrafi, kültürel ve dinsel yakınlık sebebi ile Türkiye, Suriyeli sığınmacıların göç etme konusunda ilk tercih ettiği ülkelerden birisi olmuştur. Bahsi geçen bu yakınlıklar sığınmacılarda güven hissi oluşturdukları için Türk toplumuna entegre edilmesinde kolaylaştırıcı bir role sahiptir (Balcıoğlu, 2018; Çetin, 2016; Kaya, 2016). Buna karşılık ev sahibi toplumda var olan önyargı, dışlama, nefret söylemi, yabancı düşmanlığı ve öteki kavramının yaratılması gibi hususlar ise entegrasyonu engelleyerek süreci zorlaştıran faktörler arasında yer almaktadır (Çetin,

2016, s. 210).

Entegrasyon politikaları genellikle uzmanların göçmen nüfusta belirli bir ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak belirli önlemleri uyguladıkları yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir düzen ile tasarlanır. Bu bakış açısı göçmenleri ihtiyaçları, motivasyonları, beklentileri ve hedefleri olan aktörler olarak hesaba almazsa başarısız olacaktır (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 12). Bu sebeple bu çalışma Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar ile görüşülerek onların sorunlarını, ihtiyaçlarını ve beklentilerini direkt olarak birinci ağızdan duyarak bu sorunları analiz etme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Devletlerin uyguladıkları tüm entegrasyon politikalarının tersine, aktörlerin aşağıdan yukarıya oluşturulan bir hiyerarşik düzende entegrasyon sürecine katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Göç süreci hem ev sahibi toplumun hem de misafir olarak gelen sığınmacıların hayatında köklü değişikliklere sebebiyet veren bir süreçtir (Bilge-Zafer, 2016, s. 77). Zaman içerisinde göç alan toplum ve göç eden toplumun birlikte yaşamayı öğrenmesi ve toplulukların birbirlerine uyum sağlaması durumunda *kültürleşme* adı verilen bir süreç gerçekleşmektedir (Canbey-Özgüler, 2018, s. 5). Genel olarak bir topluluğun yeni gelen grup ile etkileşimi sonrasında değerleri, davranışları ve dilinde değişikliğe uğraması durumu *kültürleşme* olarak ifade edilebilmektedir. İki veya daha fazla grubun karşılaşarak sosyal yaşamlarında birey ve topluluk düzeyinde fiziksel, biyolojik, sosyal veya kültürel açıdan herhangi bir değişim süreci geçirmesi durumu *kültürleşme* olarak adlandırılabilir. Farklı kültürel değerlere sahip gruplar gönüllü veya zorunlu olarak toplumda bir arada yaşayabilmektelerdir. Birlikte yaşamanın zorunluluk veya gönüllülük esasına dayanıp dayanmaması, göç ile gelen kitlenin geçici veya kalıcı olup olmaması durumları *kültürleşme* ve buna bağlı olarak entegrasyon sürecini etkiler.

Entegrasyon ve uyum süreci çift yönlü bir dinamiğe sahiptir (Bodur-Ün & Balkan-Şahin, 2019, s. 224) Entegrasyon süreçleri hem ev sahibi topluma hem de yeni gelen misafirlere hitap ederken her iki tarafa da önemli görevler verir. Eğer bu süreç tek yönlü olarak gerçekleştirilirse bahsi geçen toplumda entegrasyon sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememiş demektir. *Kültürleşme* ve uyum kavramları da göz önüne alınarak yeni gelenlerin yaşamını sürdüreceği toplum ile olan kültürel yakınlığı entegrasyon sürecinde çift yönlülüğün kilit noktasını oluşturmaktadır. Yeni gelenler yaşadıkları mağduriyetlerin ve güvensizlik ortamının yarattığı psikolojik travmaları bir kenara bırakarak ev sahibi toplumun normlarına ve sosyolojik yapısına uyum sağlamakta istekli olmalıyken, ev sahibi toplum ise yabancı karşıtlığı ve buna bağlı önyargılardan kurtularak

kabul mekanizmalarını devreye almalıdır. Bahsi geçen bu entegrasyon süreci toplumsal kabul kavramı ile yakinen ilgilidir (Erdoğan, 2015). Dolayısıyla entegrasyon süreci her iki kitleye hitaben iki yönlü olarak gerçekleştirilmelidir. Tek taraflı gerçekleştirilen bir entegrasyonun toplumsal yaşama olumlu yönde katkısı yok denilecek kadar az seviyede gerçekleşecektir.

2.2.2. Sosyal Entegrasyon ve Boyutları

Göç olgusu sosyal yapının iki temel unsurunu etkiler; toplumsal eşitsizlik ve toplumsal farklılaşma (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 3). Dolayısıyla göç ile gelen kitle topluma sosyal olarak entegre edilmelidir. Hali hazırda var olan bir sosyal düzendeki aktörlerin topluluğa dahil edilmesine sosyal entegrasyon denilmektedir (Esser, 2006, s. 7). Bosswick ve Heckman (2016) ise sosyal entegrasyonu göç ile gelen aktörlerin ev sahibi toplumun temel kurumlarına ve ilişkilerine dahil edilmesi olarak tanımlamaktadır. Sosyal entegrasyonun en önemli unsuru toplumun normları, alışkanlıkları ve geleneklerini kabul etme konusunda hem fikir olunmasıdır. Dolayısıyla yerel halkın desteği bu süreçte oldukça önemlidir. Bireylerin ve grupların bilinçli olarak etkileşim ve iş birliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal entegrasyon yapısal, kültürel, interaktif ve kimlikli olmak üzere dört farklı boyuta sahiptir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 9). Bahsi geçen bu dört farklı boyut aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

2.2.2.1. Yapısal Entegrasyon

Yapısal entegrasyon, bir göçmen olarak hukuki anlamda hakların kazanılması ve göç alan topluluktaki kurumlarda konum ve statüye erişilmesi anlamına gelir. Yapısal entegrasyon ile ekonomi ve işgücü piyasası, eğitim ve barınma, sağlık sistemi ve siyasal vatandaşlık gibi “katılım” olanaklarının edinilmesi amaçlanır (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 9; Yıldırım & Dinler, 2021). Çünkü bu olanaklara katılım, bir kişinin sosyoekonomik durumunu ve modern bir serbest piyasa toplumunda kendilerine sunulan fırsatları ve kaynakların değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Yapısal entegrasyon içerisinde yer alan göstergelerden bazıları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 9; Yıldırım & Dinler, 2021, s. 458).

Mülteci, göçmen veya sığınmacıların ulusal topluma entegrasyonunu sağlayan;

- a- İşgücü piyasasına erişim
- b- Eğitim sistemine erişim

- c- Konut ve refah devleti kurumlarına erişim
- d- Sağlık politikalarına erişim
- e- Siyasi topluma ve sivil hayata katılım

gibi konu başlıkları yapısal entegrasyon sürecinin önemli kriterlerindendir.

2.2.2.2. Kültürel Entegrasyon

Sosyal entegrasyon sürecinin dört temel boyutundan biri olan kültürel entegrasyon özetle ev sahibi toplumun kültürünü oluşturan diline, normlarına ve davranışlarına uyum sağlamaktadır (Hamberger, 2009, s. 5; Yıldırım & Dinler, 2021, s. 459). Kültürel entegrasyon boyutunda amaç göçmenlere kendi kültürlerini unutturmak değildir. İki kültürlülük ve iki dillilik kavramlarını önceleyen bu entegrasyon çeşidi asimilasyon ile karıştırılmamalıdır. Aksine iki kültürlü ilişkiler ve bireyler ortaya çıkarılarak ev sahibi toplumun kültürü ile kendi kültürü arasında bir bağ kurması beklenmektedir. Bu sayede bireyler arası hoşgörü ortaya çıkarak uyum içerisinde bir bütünleşme sağlanabilmektedir. Yeterli sosyal hareketlilik için iki kültürlülük ve iki dillilik gerekmektedir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 10). Göç ile gelen kitle yerli toplumun temel normlarını uyum sağlarken bununla birlikte ev sahibi toplum göçmenlerin bütünleşmesini sağlayacak kurumların ve düzenlemelerin geliştirilmesine katkı sunarsa bu iş birliği toplumsal uyum ve kabulün hızlanmasına aracı olacaktır (Saygın & Hasta, 2018, s. 330). Görüldüğü üzere kültürel entegrasyon boyutunun aktörler arasında çift taraflı olarak gerçekleştirilmesi sosyal entegrasyon sürecine önemli katkılar sağlayabilmektedir.

Bosswick ve Heckman'ın (2006) kültürel entegrasyon göstergeleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- a- Kültürel destek
- b- Dini uygulamalar için destek
- c- Dil desteği

Kültürel entegrasyon boyutuna göre göçmenler ancak yeni kültür ve toplumun temel yetkinliklerini kazanmaları halinde hak talep edebilir ve toplumda görev alabilmektelerdir. Kültürel entegrasyonu geliştiren ve katkı sunan boyutlardan biri de interaktif entegrasyondur.

2.2.2.3. İnteraktif Entegrasyon

Sosyal entegrasyonun üçüncü boyutu olan interaktif entegrasyon kısaca etkileşim ve iletişim halinde kalma durumudur. Entegrasyon ve uyum süreci lineer olmaktan çok

uzak bir süreç olmakla birlikte çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Cheung & Phillimore, 2013). Her konsept ve aktör birbiri ile bağlantılıdır. Toplumdaki konseptler ve aktörler birbirlerini besleyerek sürecin gelişimine katkıda bulunur. İnteraktif entegrasyon diğer bir deyişle yeni gelenlerin, ev sahibi toplumun sosyal ağlarına kabulü anlamına gelir. Bu sosyal entegrasyon çeşidinin göstergeleri ortaklıklar, evlilikler, arkadaşlıklar ve gönüllük üyelikleri içerebilmektedir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 10).

İnteraktif entegrasyon gerçekleştirilirken pragmatist bir tutumun söz konusu olmaması için gönüllük esasına dayandırılması gerekmektedir. Bilindiği üzere Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar toplumun işgücüne çalışma izinleri ile entegre edilerek katılım sağlamaktadır. Sığınmacıların dahil oldukları istihdam piyasasında ev sahibi işverenler bir yandan sığınmacıları ucuz iş gücü olarak görebiliyorken, diğer yandan sadece insan kaynağına ihtiyaç duyduğu için tercih edebilmektedir. Bu durum ekonomik entegrasyon açısından düşünüldüğünde pragmatist, interaktif entegrasyon açısından bakıldığında ise sığınmacının gönüllülük esası ile istihdama katılma ihtimali ile yorumlanabilmektedir (Yıldırım & Dinler, 2021, s. 440).

Kültürel entegrasyon içerisinde yer alan iletişimsel göstergelerin interaktif entegrasyonun verimli bir şekilde sağlanabilmesi için önceden gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. İnteraktif entegrasyonun sağlanması için mülteci, göçmen veya sığınmacıların aşağıdaki göstergelere dahil edilmesi gerekmektedir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 10).

- a- Yerli halk ile kurulan bağlar
- b- Arkadaşlıklar
- c- Evlilikler
- d- Gönüllü üyelikler
- e- Sosyal ağlar

2.2.2.4. Kimliksel Entegrasyon

Sosyal entegrasyonun dördüncü ve son boyutu olan kimliksel entegrasyon bütün boyutların karşılıklı etkileşimini gerektirdiği için oldukça önemli bir konumdadır. Ekonomik entegrasyonun sosyal entegrasyondan, kimliksel olanın ise kültürel den etkilenmeden gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir. Kimliksel entegrasyonun gerçekleşebilmesi için öncelikle ev sahibi toplumda kabul algısının sağlanması gerekmektedir. Ardından göçmenler tarafında var olan aidiyet duygusu da entegrasyon

süreci içerisinde karşılıklı olarak geliştikten sonra zaman içerisinde bütünleşme süreci tamamlanmış olacaktır. Bu çerçevede kimliksel entegrasyon göstergeleri aşağıda sıralanmaktadır (Bosswick & Heckmann, 2006).

- a- Çok kültürlülük politikaları
- b- Göçmenlerin laik ve dini yapılanmalarını tanıma politikaları
- c- Vatandaşlık törenleri ve etkinlikleri de dahil olmak üzere vatandaşlık kültürünü teşvik etmek

Sosyal entegrasyon kavramının dört farklı boyutu detaylı olarak incelendiğinde de anlaşılacağı gibi toplumlar yapısı gereği homojen değildir. Toplum kendi içerisinde dikey olarak katmanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla yeni gelen grupların entegre edilebileceği alt küme ve kültürlere sahiptir. Belirli sebeplerden dolayı zorunlu veya gönüllü olarak kendi ülkelerini bırakarak başka bir ülkeye göç eden birey veya grupların ev sahibi toplumun alt kümelerine ve kültürlerine entegre edilerek uyum içerisinde yaşamaları sağlanmalıdır. Uyum kavramı ise entegrasyondan çok farklı olmayarak bireyin kendi normlarını muhafaza ederek “ben” hissini kaybetmeden, yeni katıldığı topluluğun bir parçası olmaya çalışarak “biz” duygusuna sağlıklı bir şekilde geçiş yapması durumudur (Türker & Yıldız, 2015, s. 9).

2.2.3. John W. Berry’nin Uyum Teorisi

Göç, kültürleşme, adaptasyon, sosyal dayanışma, entegrasyon ve çok kültürlülük konularında literatüre kayda değer katkılar ve çalışmalar sunan John W. Berry uyum kavramını aynı toplulukta yaşayan farklı etnik gruptan bireylerin kendi özgün değerlerini kaybetmeden yaşadığı topluluğun değer ve kültürlerine ayak uydurmaları ile birlikte gelişen bir iletişim stratejisi olarak tanımlamıştır (Berry, 1997). Berry’nin teorisindeki kültürleşme (*acculturation*) kavramına ayrı bir yer vermek gerekmektedir. Berry’e göre kültürleşme iki veya daha fazla grubun kültürlerinin karşılıklı olarak etkileşim halinde olarak değişime uğraması durumudur. Bu değişiklik ilk aşamada bireyin kültüründe sonrasında ise psikolojisinde de farklılaşma yaratmaktadır (Berry, 1997, s. 7). Berry’nin uyum teorisi çerçevesinde dört farklı kültürleşme stratejisinden bahsedilmektedir.

2.2.3.1. Asimilasyon

Aynı toplulukta yaşayan iki gruptan bir grup (dominant olmayan grup) kendi kültüründen vazgeçerek direkt olarak diğer grubun normların benimseyerek entegre olur

ise bu durum asimilasyon olarak adlandırılır.

2.2.3.2. Ayrılma

Asimilasyona tam tersi bakış açısıyla, dominant olmayan grup kendi kültürlerini yaşamlarının merkezine alarak dışarıda kalan diğer kültürlere hiçbir yönden uyum sağlamayı kabul etmez ise bu durum ayrılma durumudur. Ayrılma durumunda dominant grubun normları tamamen reddedilerek izolasyon altında yaşanmaktadır.

2.2.3.3. Entegrasyon

Azınlık ve dominant grup karşılıklı olarak hem kendi kültürlerini muhafaza eder hem de karşı tarafın kültürü ve değerlerine uyum sağlamayı kabul ederek bütünleşirse bu durum entegrasyon olarak tanımlanır. Entegrasyon olgusunda gruplar aynı zamanda kendi kimliklerini de sürdürürler.

2.2.3.4. Marjinalleşme

Aynı topluluk içerisinde yaşamak durumunda olan azınlık grup ve dominant gruptan, azınlık olan grup hem kendi etnik kimliğini unutup hem de dominant grubun kültürel değer ve normlarını reddederse bu durumda marjinalleşme ortaya çıkar. Bununla birlikte marjinalleşme olgusunda iki etnik kültürün reddedilmesinden doğan tamamen farklı bir kültür oluşmaktadır (Berry, 1997, s. 9).

Yukarıda belirtilen kültürleşme stratejileri tamamen iki etnik grubun kendi iradeleri ve seçimlerinden doğan sonuçlardır. Bu stratejiler bir grup tarafından diğerine dayatılırsa farklı kavramlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, dominant grup tarafından ayrılma kavramı azınlık gruba dayatılırsa “ayrımcılık” kavramı ortaya çıkabilmektedir. Marjinalleşme yine dominant grup tarafından uygulanırsa dışlanmaya evrilebilmektedir (Berry, 2011). Dolayısıyla entegrasyon ve asimilasyon kavramları arasında oldukça ince bir çizgi bulunmaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere entegrasyon çift yönlüdür. Eğer entegrasyon tek yönlü olarak uygulanırsa yani bir tarafın normları daha dominant bir seviyede kalırsa bu durum asimilasyon olarak adlandırılır. Bu durum Türkiye ve Suriyeli sığınmacılar özelinde değerlendirilecek olursa, kendi topraklarını terk etmek zorunda kalarak Türkiye’ye gelen sığınmacılara entegrasyon çift taraflı olarak uygulanırsa asimilasyon, izolasyon, dışlanma veya ayrımcılık gibi negatif sonuçları olacak durumlardan kaçınılmış olacaktır.

Devletlerin entegrasyon ve uyum sürecinde başarılı olmalarının yolu göçmenlere yönelik hak ve hukuk temelli politikalar geliştirilmesinden geçmektedir. Uyum süreci

temelde üç başlık altında toplanır; yasal hakların verilmesi, istihdam süreci ve son olarak ayrımcılık korkusunun ortadan kaldırılması. Bahsi geçen bu üç boyutun başarılı bir şekilde uygulanması göçmenlerin topluma entegrasyon düzeylerini ileri seviyelere taşıyabilmektedir.

Entegrasyon süreci azınlık grup olarak gelen sığınmacıları asgari olarak insani yaşam koşulları altında hayatlarını sürdürmelerini sağlanmasından başlar. Göçmen ve sığınmacılara eğitim desteği, sağlık hizmetlerine erişim, işgücü piyasasına erişim, etnik ve kültürel aidiyet duygularının serbestçe yaşatılması gibi haklar tanımlanmaktadır. Sosyal hak ve olanakların güvence altına alınması ile tamamlanan yasal süreç sonrasında entegrasyonun ekonomik ölçüt boyutuna geçilmektedir. Uyum sürecinde atılacak en önemli adımlardan birisi istihdama katılımın sağlanmasıdır (Yılmaz, 2019, s. 300). Göçmen veya sığınmacıların göç etmek durumunda kaldıkları ana vatanlarındaki yaşam standartlarına ulaşmalarına veya göç ettikleri ülkede asgari insani yaşam koşullarına tekrar ulaşmaları için kendilerine bazı ekonomik olanaklar verilmelidir. Mevcut dil bariyerinin aşılması durumundan sonra çalışma izinlerinin sağlanması ve işgücüne katılım süreci uygulamaya alınmalıdır. Göçmen veya sığınmacıların kendi ve ailesi için sürdürülebilir bir gelecek sağlayabilmeleri için işgücüne katılarak yaşam maliyetlerini karşılamaları gerekmektedir. Dolayısıyla göçmen veya sığınmacıların işgücüne katılımı entegrasyon sürecinin en önemli boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Son ölçüt ise sosyal ve kültürel entegrasyonu temsil eden sığınmacılar üzerindeki ayrımcılık ve dışlanma korkularının ortadan kaldırılmasıdır. Sığınmacılar üzerindeki mevcut ayrımcılık korkusu onların toplum ile bütünleşmesi üzerinde büyük bir engel oluşturduğu için entegrasyon sürecini baltalayabilmektedir.

Sonuç olarak bahsi geçen bu üç boyutun başarılı ve sürdürülebilir bir şekilde uygulanması Suriyeli sığınmacılar ile Türk toplumu arasında bir entegrasyon köprü oluşturacaktır. Yasal haklar, işgücüne katılım ve ayrımcılık karşıtı söylemler hakkında devlet politikaları nezdinde önemli adımlar atılmış olsa da Suriye İç Savaşı ve kitlesel Suriyeli mülteci akınının onuncu yılında dahi Türk toplumunda entegrasyon süreci henüz tamamlanabilmiş değildir. Araştırma kapsamında Suriyeli sığınmacılar ve yerli halk ile gerçekleştirilen mülakatlar sırasında dile getirilen istihdama katılım ve Türk toplumuna entegrasyon ve uyum süreçlerinde yaşanan zorluklar, sosyal entegrasyon boyutları da bu savı kanıtlar niteliktedir. Bu sebeple Suriyeli katılımcıların aktardığı pozitif veya negatif tecrübeler uyum teorisi ve entegrasyon boyutları çerçevesinde değerlendirilecektir.

BÖLÜM III

SURIYELİ SİĞINMACILARIN TÜRK İŞGÜCÜ PİYASASINA ENTEGRASYONU ÇERÇEVESİNDE COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN ETKİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Araştırmanın dayanağı olan teorik çerçeveye yer verilip araştırma boyunca kullanılacak olan terimlerin tanımlarına yer verildikten sonra üçüncü bölümde ilk olarak Türkiye’de ve Adana’da yerleşik vaziyette bulunan Suriyeli sığınmacıların oranı gösterilmiştir. Ayrıca ülkemizde yerleşik vaziyette bulunan Suriyelilerin Türk işgücü piyasasına erişimleri hususunda kayda değer bilgiler de sunulmuştur. Araştırma kitlesinin resmi veriler ile incelenmesinin ardından araştırma sorusuna cevap arayışı kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi hakkında bilgiler aktarılırken, çalışma kapsamında Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşları ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen bulgulara oluşturulan grafik ve tablolar yardımı ile yer verilmiştir. Son olarak çalışma kapsamında oluşturulan grafik ve tablolar yorumlanmış, elde edilen bulgular Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılar ve Suriyeli katılımcılar arasında karşılaştırma yapılarak analiz edilmiştir.

3.1. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar

Siyasi ve politik anlaşmazlıklar sebebi ile çatışma ve şiddet altındaki vatandaşların zorunlu olarak yerinden edilmesi durumu, içerisinde bulunduğumuz yüzyılda geçmişe kıyasla rekor düzeye ulaşmışken, Türkiye dünyada en fazla sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke durumuna gelmiştir (UNCHR, 2021). 2011 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden Suriye İç Savaşı sebebi ile yaşanan düzensiz mülteci krizi ve bu krizin ülkemize etkisi Türkiye’nin bu uluslararası krizin ne kadar odağında olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu sebeple, Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacılar ve etkileri kamuoyu, iç politika, dış politika gibi alanlarda son on yılın en büyük tartışma konusu haline gelmiştir (Özer, 2015, s. 10). Türkiye tarihinde karşılaşmadığı büyüklükte bir sığınmacı hareketliliği ile karşı karşıya kalmıştır.

Suriye İç Savaşı’nın sebep olduğu küresel mülteci krizinin ilk yıllarında Türkiye, coğrafi konumundan dolayı özellikle Avrupa kıtasında yaşamak isteyen sığınmacılar için majör bir transit ülke konumunda bulunmaktaydı. Hatta bu durum yoğun bir şekilde göç

ve göçün entegrasyonu konusunda çalışmalar yürüten uzmanlar tarafından Türkiye'nin mülteciler için "bekleme odası" olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır (Canbey-Özgüler, 2018, s. 11). Türkiye yoğun göç akınına maruz kaldığından dolayı transit ülke konumuna gelerek başka bir ülkeye gitme hayali olan mülteciler için bir bekleme odası haline gelmişti.

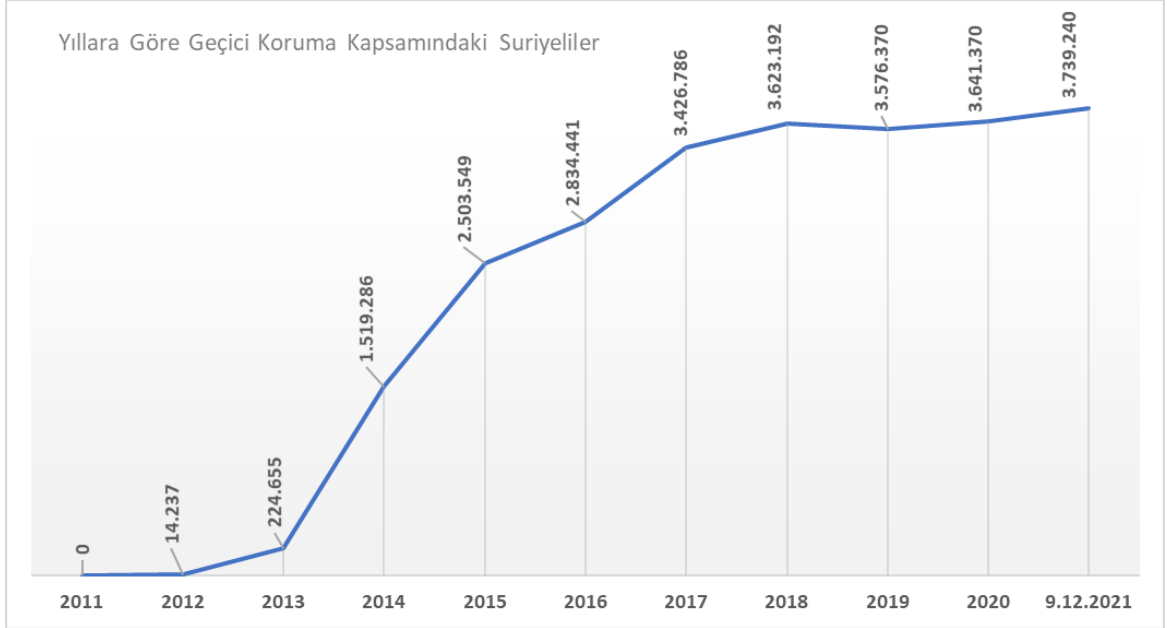
2014 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin üçüncü ülkelere tekrar yerleştirilmesi oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan güncel veriler de Türkiye'nin geçiş coğrafyası konumundan çıkarak Suriyeliler için artık hedef coğrafya haline geldiğini açıklar niteliktedir (İl Göç İdaresi Başkanlığı, 2021). Hatta bu durum Türkiye'yi küresel mülteci akınının ilk yıllarında açık kapı politikası uygulayan bir ülke konumundan Suriye-Türkiye sınırına duvar ören bir ülke konumuna getirmiştir (Demirtaş, 2019, s. 5) Güvenlik kaygılarından dolayı 2016 yılında yapımına başlanan duvar örme projesi günümüzde hala devam etmektedir.

Ülkemizin küresel mülteci krizinde bu şekilde konum değiştirmesine sebep olan en önemli etkenlerden birisi Birlik dışında kalan diğer ülkeler ile beraber Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin uyguladığı göçmen politikaları ve akabinde gelen iki taraf arasında imzalanan anlaşmalardır. 2013 yılında AB ve Türkiye arasında imzalanan ve 2014 yılında yürürlüğe giren ve halk dilinde Geri Kabul Anlaşması (GKA) olarak bilinen Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma'nın temel amacı düzensiz göç ile daha etkin mücadele etmektir. Özünde karşılıklılık ilkesine dayanan bu anlaşma sonrasında Türkiye, özellikle sığınmacıların geri gönderilmesi anlamında ciddi sıkıntılar yaşamıştır. GKA çerçevesinde Türkiye üzerinden yasadışı yollar ile AB sınırından geçen Türkiye vatandaşları ve üçüncü ülke vatandaşlarının sınırı geçtikleri ülkeye yani Türkiye'ye geri gönderilmesi esastır. Günümüz konjonktüründe anlaşma sebebi ile AB sınırından geri dönen kaçak göçmenler ile birlikte Türkiye adeta bir sığınmacı kampına dönüşmüştür. Dolayısıyla GKA uluslararası mülteci krizini çözmek bir yana jeopolitik konumundan dolayı sığınmacılar için transit ülke durumunda olan Türkiye'yi hedef ülke konumuna getirmiştir.

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı sebebi ile ülkelerini terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye göç eden Suriyeliler ülkemizde geçici koruma statüsünde yaşamaktadırlar. Ülkemizdeki Suriyeliler ile ilgili en güncel veriler 9 Aralık 2021 tarihinde İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından paylaşılmıştır. Göç İdaresi verilerine göre, Türkiye'de bahsi geçen statü altında kayıtlı 3 milyon 739 bin 240 Suriyeli sığınmacı

yaşamaktadır.

Şekil 1: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki suriyeliler

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Web sitesi.
<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi: 13.12.2021.

Suriyeli sığınmacıların nüfus oranının giderek arttığını gösteren yukarıdaki tablo konunun sosyal, ekonomik ve hukuki açıdan çok boyutlu bir analiz gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'ye gelen kontrolsüz mülteci akınının sonucu olarak ülkede bulunan mevcut sığınmacıların barınma, beslenme, eğitim, istihdam ve sağlık hizmetlerini ülkenin tek başına karşılayamayacağı su götürmez bir gerçektir. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların hayatlarını insani koşullar altında yaşamaları ve temel ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile ülkemizde uluslararası fon kaynaklı birçok proje yürütülmektedir. Suriyeli sığınmacıların istihdam edilmesi, temel ihtiyaçlarının giderilmesi için bütçe sağlanması, mesleki yeterlilik belgelerinin kazandırılması, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılması gibi hususlarda desteklenmesi amacı ile toplumda dezavantajlı kesimde yer alan bu kişilere bütçe sağlanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu (GIZ) gibi uluslararası kurumlar Türkiye'deki yerel sivil toplum kuruluşları, ajanslar ve belediyeler ile birlikte çalışarak Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonunu ve istihdamını sağlamak amacı ile projeler yürütmektedirler. Bu projeler sayesinde özellikle Türk işgücü piyasasında kayıt dışı Suriyeli çalıştırma oranını

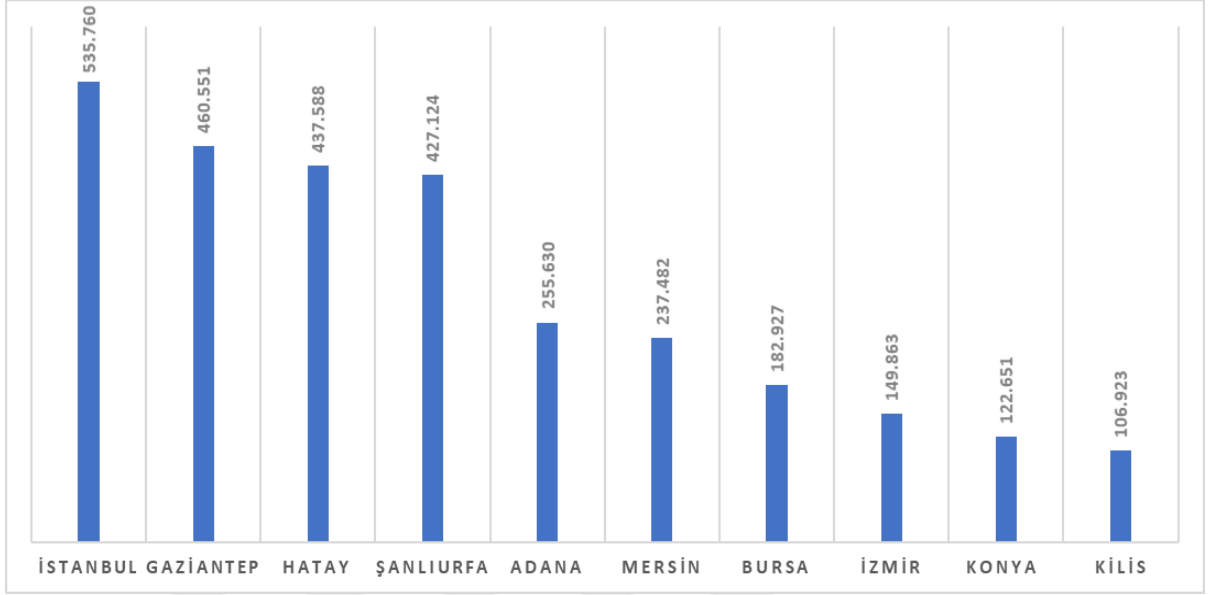
düşürmeyi amaçlamaktadırlar. İşverenlere sağladıkları sigorta veya maaş ödemesi destekleri sayesinde işletmelerde kayıtlı bir şekilde Suriyeli sığınmacı çalıştırma hususu yaygınlaştırılarak teşvik edilmektedir. İstihdam desteklerine ek olarak Kızılay Kart-SUY programı ile Geçici Koruma Altında ve kamp dışında yaşayan yabancı uyruklu kişilerin temel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Avrupa Birliği tarafından fonlandırılan bu programda kişilerin alacağı nakdi ücret hane içerisinde yaşayan kişi sayısına göre değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar ülkede çeşitli kurum ve kuruluşlardan sosyal yardım almaktadırlar. Fakat bu yardımların düzensizliğinden ve sığınmacıların ev sahibi ülkeye bağımlılığını arttırmamasından dolayı mevcut mülteci krizine sadece geçici çözümler sağlamaktadır. Ülkedeki sığınmacıların insani yaşam koşulları altında geçimlerini sağlayabilmesi için Türkiye işgücü piyasasına tam entegrasyonları sağlanarak istihdam edilmeleri gerekmektedir.

3.1.1. Adana'da Suriyeli Sığınmacılar

İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 13 Aralık 2021 tarihinde paylaşılan verilere göre Adana'da geçici koruma kapsamında bulunan kayıtlı Suriyeli sayısı 255 bin 630 kişidir. Bu rakam ilde bulunan Türk nüfusu ile kıyaslandığında nüfusun %11,39'una denk gelmektedir. İl sınırları içerisinde barındırdığı Suriyeli sığınmacı açısından Türkiye'nin en çok Geçici Koruma Altındaki Suriyeli (GKAS) barındıran beşinci ili konumundadır. Adana, Suriye ülkesine olan göreceli coğrafi yakınlığı sebebi ile yoğun göç alan bir bölgedir. Adana ili tekstil, konfeksiyon, tarım ve inşaat sektörlerinde çeşitli istihdam alanları bulunan bir şehirdir. Emek yoğun sektörleri ile öne çıkan bir il olması sebebi ile işgücü katılım potansiyeli olan Suriyeli sığınmacılar için tercih edilme sebebi olmaktadır. Suriyeliler tarafından tercih edilmesinin nedenlerinden birisi Adana'nın metropol şehirlere göre görece hayat pahalılığının daha az olmasıdır. Bundandır ki şehirde sadece Suriyeli sığınmacıların yaşadığı mahalleler dahi kurulmuştur. Ayrıca şehrin belediyeleri, sivil toplum kuruluşları, oda ve borsaları Suriyeli sığınmacıların ekonomik ve sosyal entegrasyonu konularını yakından takip ederek, uluslararası kurumlarla önemli projelere paydaş olmaktadır. Bu projeler kapsamında Adana'da birçok Suriyeli sığınmacıyı kayıt dışı istihdamdan kurtararak Türk işgücü piyasasına tam entegrasyonlarını sağlamışlardır. Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen Suriyeli katılımcılar Adana ilinden seçilmişlerdir. Bu katılımcılar daha önce bahsi geçen

projeler kapsamında istihdam edilen veya istihdam veri tabanına kayıt yaptıran kişilerdir.

Şekil 2: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Web sitesi. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi: 13.12.2021.

3.1.2. Türkiye İş gücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacılar

Avrupa Birliği'ne üye devletlerin Suriyeli mülteci akını sorununu komşu devletler ile birlikte üstlenme konusunda ilgisiz davranmaktadırlar. UNHCR verileri çerçevesinde ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mültecilerin %97'si Türkiye, Lübnan, Irak ve Mısır gibi komşu ve Müslüman ülkelere yerleşmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Geriye kalan popülasyon ise Avrupa kıtasına sığınma talebinde bulunmaktadır (UNHCR, 2014). Dolayısıyla Avrupa Birliği ve yakın coğrafyasındanki ülkeler mülteci akınına üstlenme ve dayanışma anlamında Türkiye'yi yalnız bırakmıştır. Krizin ilk yıllarında Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan Suriyeli göçmenler günümüzde Avrupa'nın uyguladığı katı göç politikası sebebi ile ülkemizde yerleşik olarak ikamet ederek çalışma izinleri almaktadırlar. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan Şubat 2021 verilerine göre Türkiye'de oturma ve çalışma izni alan 1 milyon 333 bin 410 yabancı uyruklu kişi bulunmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2020 yılı etki analizi raporuna göre Türk işgücü piyasasında 2017 yılı itibari ile çoğunluğu erkek olmak üzere 940 bin 921 Suriyeli çalışan bulunmaktadır. Bu kişilerin yaklaşık %91,6'sına denk gelen 862 bin 39'u kayıt

dışı şekilde çalıştırılmaktadır (Caro, 2020). Türk iş gücü piyasasında fiilen çalışan vatandaş sayısının ortalama 21 milyon olduğu göz önüne alındığında temel istihdam alanlarında çalışanlar arasında 20 kişiden bir tanesi Suriyeli sığınmacıya denk gelmektedir. Raporda belirtilen kayıt dışı çalışma oranı durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların 2016 yılında işsiz olan kişilerin 2017 yılında iş bulma ihtimalleri Türklere göre daha yüksektir. Bu durum Suriyelilerin geçimlerini sağlayabilmek için sabit gelir elde etmek amacı ile her işi kabul etmeleri ve kayıt dışı çalıştırılmaları ile açıklanabilmektedir (Caro, 2020, s. 10).

Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacı topluluğunun büyük bir çoğunluğu alt gelir grubunda yer alarak yoksul sınıfa girmektedir. Bu sebeple işverenler sığınmacıların bu mağduriyetlerinden ve geçim sıkıntılarından yararlanarak onları kayıt dışı bir şekilde düşük ücretler karşılığında çalıştırmaktadırlar (Koç & Görücü & Akbıyık, 2015, s. 87). Suriyelilerin kayıtdışı iş piyasasında karşılaştıkları en yaygın sorunlar uzun mesai saatleri, tehlikeli çalışma koşulları ve herhangi bir güvenceleri olmadan çalışma durumlarıdır (İçduygu & Diker, 2017, s. 24). Bu durumda sosyal güvenceleri olmadan çalıştırılmaya mahkum edilen sığınmacılar sebebi ile işgücü piyasasındaki aylık ücretlerde de düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir (Belanger & Saracoglu, 2018). Nihayetinde kayıt dışı olarak işgücüne katılımları sebebi ile Suriyeli sığınmacılar ucuz işgücü olarak görülerek, emek sömürsüne ve geçim sıkıntısına maruz kalmaktadırlar (Yıldırım & Dinler, 2021, s. 467). Araştırmaya konu olan Adana bölgesinde Suriyeli sığınmacılar özellikle tarım sektöründe mevsimlik tarım işçiliği kapsamında gündelik işçi olarak çalıştırılmaktadırlar. Suriyeli sığınmacıların ülkeye girişinden önce Kürt kökenli vatandaşlar mevsimlik tarım işçiliği görevini üstlenmekteydi. Fakat Suriyeli sığınmacıların gelmesi ile bu vatandaşlar artık daha az tercih edilir duruma gelerek iş kaybı yaşamışlardır (Çetin, 2016). Bu durum iki etnik köken arasında rekabetten doğan bir gerginlik yaşanmasına sebep olabilmektedir (İçduygu & Diker, 2017, s. 24). Bir yandan işverenlerinden aldıkları düşük ücret ve diğer yandan tarım sektöründe yaşadıklarının rekabet Suriyeli sığınmacıları her iki açıdan da zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır.

Ayrıca Suriyeli sığınmacıların Türk iş gücü piyasasında tecrübe ettikleri çifte mağduriyet durumu bulunmaktadır (Çetin, 2016, s. 1009). Bu durumu kısaca açıklamak gerekirse; geçici koruma statüsü altında alınan çalışma izni başvuru süreçlerinin işverenler tarafından çok çetrefilli bulunması sebebi ile Suriyeli sığınmacıların düşük ücret karşılığında kayıt dışı bir şekilde çalıştırılmalarına ek olarak, sığınmacı çalışanların

aldığı bu düşük ücret sebebi ile emek piyasasının değerinin düşmesinden dolayı Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacıları ücretleri düşürmekle suçlamasından kaynaklı olarak istihdam süreçlerinde çift yönlü bir mağduriyet yaşanmaktadır (Çetin, 2016, s. 1009). Bu durumu kanıtlar nitelikte Eylül 2018 itibari ile yalnızca 27 bin 930 GKAS çalışanına çalışma izni alınmış olduğu ortaya çıkmıştır (Asylum Information Database , 2020). Bu rakam Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 31 Mart 2019 güncellenerek Türkiye’de çalışma izni verilen GKAS sayısının 31 bin 185 kişi olduğu açıklanmıştır. Yaklaşık 7 ayda verilen çalışma izni sayısı 3 bin 255’tir. Bu çalışma izni sayısı Türk işgücü piyasasında yer alan Suriyeli sığınmacılar düşünüldüğünde oldukça düşük bir seviyededir.

Kayıt dışı çalıştırma her şeyden önce işverenin kendi çıkarını gözetmesi ile alakalı bir durumdur. Dolayısıyla kayıt dışı istihdam karşısındaki işçinin hangi ırktan olduğundan bağımsız olarak gerçekleştirilir. Karşısındaki işçinin Suriyeli, Türk veya Kürt kökenli olmasına bağlı olmaksızın işverenin çıkarına yönelik gerçekleştirilen bu istihdam şekli günün sonunda emek sömürüsüne sebep olmaktadır. Son yıllarda Türk veya Kürt kökenli vatandaşlar yerine kayıt dışı çalıştırmaya yönelik olarak Suriyeli sığınmacıların seçilmesinin nedeni ise bu kitlenin alt gelir grubunda yer almalarında ve dolayısıyla toplumdaki dezavantajlı konumlarında aranmalıdır. Kayıtlı istihdama ulaşamamanın en önemli sebeplerinden bir tanesi sosyal entegrasyonun henüz sağlanamamış olmasından dolayı Suriyeli sığınmacıları toplumun bir alt kümesi ve dezavantajlı grubu olarak görülmeye devam edilmesidir.

3.2. Çalışmanın Yöntemi

Yorumsamacı paradigma ile tümevarım tekniğinin kullanılacağı nitel araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmaya konu olan örneklem grubu, veriye ulaşım araçları, verilerin toparlanması ve verilerin analizinde yararlanılan araçlar ve araştırma süresince izlenen yol haritasından bahsedilmiştir.

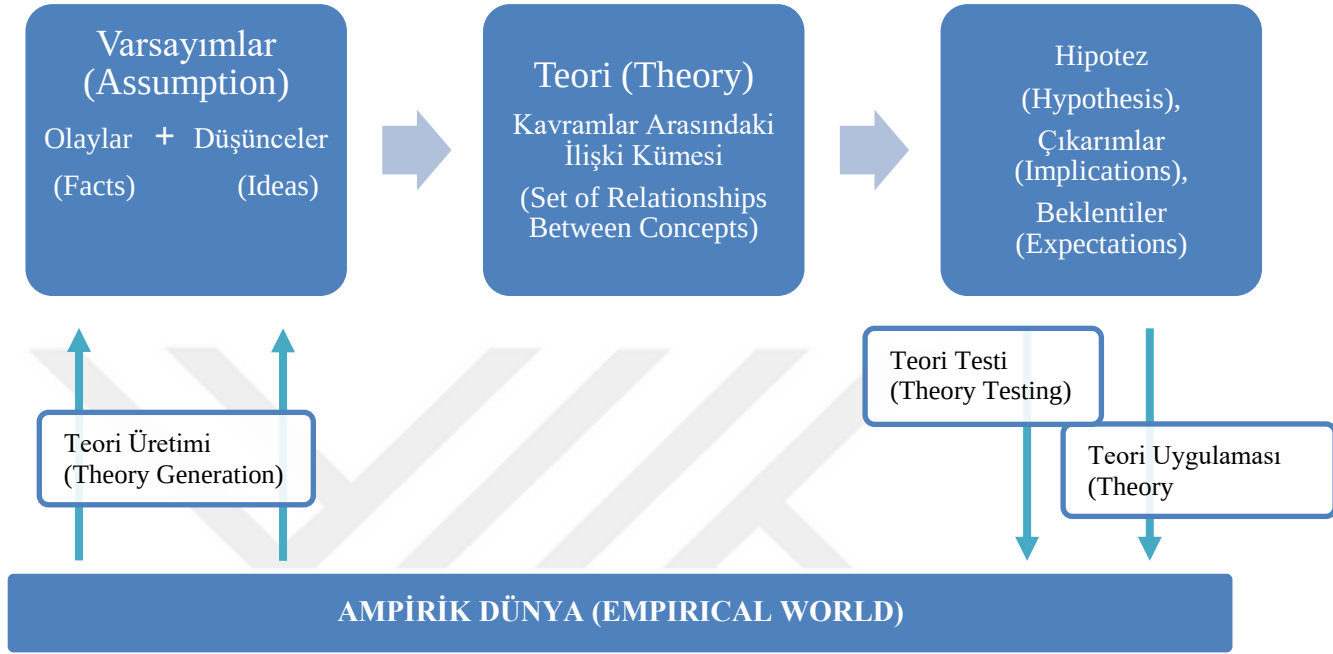
3.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Türkiye’ye Suriye İç Savaşından dolayı zorunlu olarak göç etmek durumunda kalan Suriyeli göçmenlerin istihdam durumlarının Covid-19 pandemisi öncesinde ve pandemi koşulları süresince değişimlerinin incelenmesi, bu durumun Türkiye vatandaşlarının istihdam süreçleri ile karşılaştırılması için hazırlanan nitel durum

çalışmasıdır. Kültürel ve ekonomik entegrasyon süreçlerinden geçmekte oldukları varsayılan toplumun bu iki grubu arasındaki iletişimin Covid-19 pandemi döneminde istihdam bağlamında nasıl değişkenlik gösterdiği ayrıca bir gösterge olarak araştırılacaktır. Araştırma içerisinde Covid-19 salgınına başlaması ve tüm dünyayı etkisi altına alması bağımsız değişken olarak yer alırken, Suriyeli sığınmacıların istihdamının Covid-19 salgınından olumlu veya olumsuz yönde etkilenmesi bağımlı değişken olarak yer almıştır. Bu çalışmaya bağımlı değişken olarak yer alan Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılımı üzerinde, bağımsız değişken olan Covid-19 pandemisinin etkisi ve iki değişken arasındaki neden sonuç ilişkisi araştırılarak ortaya çıkan verilere alternatif öneriler sunmak amacı ile başlanmıştır. Bu sebeple bahsi geçen nitel durum çalışmasının amacına uygun olarak 2011 yılından itibaren Türkiye'ye giriş yapan ve Adana ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar ile Adana'da yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında karşılaştırma yapmak amacı ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılım süreçleri, sosyo-ekonomik yaşam koşulları ve Suriye'deki hayat standartları ile karşılaştırılması ve geri dönüşle ilişkin düşüncelerinin ne olduğu ile ilgili önemli bilgiler edinilmiştir.

Her araştırma sürecinde olduğu gibi nitel araştırmalarda da araştırılacak olan konuya yönelik merak ve farkındalık duygusu bulunmalıdır (Baltacı, 2019). Suriyeli sığınmacıların ve Türkiye vatandaşlarının Covid-19 döneminin istihdama etkisi konusunda görüş beyan ettikleri çalışmalar literatürde sıklıkla yer almadığı için bu boşluk doldurulmak istenmiştir. Çalışmaya bu boşluğun ve problemin farkına varılması ile başlanmıştır.

Şekil 3: Araştırma şeması *Tamamen teorik araştırma (teori detaylandırma ve analiz) – Purely theoretical research (theory elaboration and analysis)*

Kaynak: (Dimitar Toshkov (2016), *Research Design in Political Science*, Palgrave Macmillan (Political Analysis), p. 29)

Araştırma boyunca Dimitar Toshkov'un *Research Design in Political Science* kitabında bulunan "theory development and the research process" döngüsünden esilenilerek yukarıdaki araştırma şeması takip edilmiştir. Araştırma döngüsünde bir teorinin ortaya çıkışı, gelişimi (araştırılması) ve test edilerek ampirik dünyaya geri dönmesi anlatılmaktadır. Benzer şekilde bu çalışmada da fikirler ve olaylardan oluşan varsayımlar çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ile araştırma teorisi teste tabi tutulmuştur. Test sonucunda bu döngü yaşanan dünyaya (ampirik dünya) geri dönerek işlemeye devam etmektedir. Bu döngü bir yap boz olarak düşünülebilmektedir. Bahsi geçen araştırma yap boz iki veya daha fazla değişkenin birbirleri arasındaki pozitif veya negatif korelasyonu inceler.

Nitel araştırma metodu, sosyal bilimler alanında sözel ağırlıklı ve yoruma dayalı araştırmalarda kullanılmaktadır (Padem, Göksu, & Konaklı, 2012). Nitel durum çalışmaları karmaşık örüntülerin ve sosyal etkileşimlerin sıkça yer aldığı araştırmaların

çözümlemesinde küçük örneklem grupları üzerinden dahi detaylarla dolu bir veri ağı oluşturabilir. Diğer araştırma yöntemlerinden farklı olarak durum çalışmaları “nasıl” ve “niçin” sorularını araştırmanın odağına alarak, olayların derinlemesine ve bütüncül bir yaklaşım ile araştırılmasına imkan tanımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılımı ve kültürel entegrasyonu ile ilgili insan ilişkilerinin yoğun olarak temel alındığı bir araştırmada, verilerin açıklanması ve çözümlemesine daha uygun olacağı düşüncesi ile nitel durum çalışması tercih edilmiştir.

3.2.2. Araştırmaya Konu olan Örneklem Grubu

Araştırmaya konu olan örneklem grubunu Adana ilinde yaşayan 15 Suriyeli sığınmacı ile yine Adana ilinde yaşayan 15 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen verilerin çözümlenebilmesi ve karşılaştırmalı analizi için gerekli koşulların düzenlenmesi amacı ile çalışma grubuna Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da dahil edilmiştir. Verilerin analizinde daha doğru çıktılar elde edebilmek amacı ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak araştırmaya katkı koyan katılımcıların sayısı ise eşit sayıda tutularak yine aynı il içerisinde seçilmişlerdir. Bu yöntem ile aynı pandemi koşulları altındaki işgücü piyasasında, istihdam şartlarının her iki kitleyi de eşit koşullarda etkileyip etkilemediği ile ilgili araştırma sorusunun cevabı aranmıştır. Her iki kitle farklı bir grubu temsil etmekle birlikte, pandemi dönemindeki istihdam şartlarının ülkenin yerlisine ve misafirine etkisinin analizi yapılmak istenmiştir.

Araştırma süresince kadın-erkek katılımcı sayıların eşit tutulması özellikle amaçlansa da Suriyeli sığınmacılar boyutunda kadın katılımcıların çalışmada yer almayı kabul etmediklerinden dolayı sayı olarak daha az olduğu açıkça görülmektedir. Bu durum çalışmanın bulgular ve analiz kısmında tartışmaya konu olacaktır. Aşağıda yer alan tabloda araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların cinsiyet ve yaş aralıklarına ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları

		Suriyeli Sığınmacılar	T.C. Vatandaşları
Cinsiyet	Kadın	4	7
	Erkek	11	8
Yaş Aralığı	18-30	4	8
	31-46	11	4
	47-62	0	3

Yukarıda yer alan tabloda da belirtildiği gibi örneklem grubunu oluşturan 30 katılımcının cinsiyet ve yaş aralıklarına göre dağılımları incelendiğinde Suriyeli sığınmacılarla yapılan görüşmelere 4 kadın ve 11 erkek katılımcı katılmıştır. Suriyeli katılımcıların %73,3'ünü 31-46 yaş aralığı ve %26,6'sını 18-30 yaş aralığı oluşturmaktadır. Yerel katılımcılara baktığımızda ise 7 kadın ve 8 erkek TC vatandaşı ile görüşmeler gerçekleştirildiği görülmektedir. Yerel katılımcıların %20'si 47-62 yaş aralığında, %26,6'sı 31-46 yaş aralığında ve %53,3'ü 18-30 yaş aralığında yer almaktadır.

3.2.3. Veri Toplama Yöntemi

Bilimsel literatüre katkı sağlayacak çalışmalar yapılmış ve değerlendirme şekline göre nitel ve nicel araştırmalar olmak üzere iki farklı metod ile hazırlanmaktadır (Johnson & Christensen, 2007). Bu tür bilimsel çalışmalarda kullanılacak olan veriler ise birincil veya ikincil veri kaynaklarından derlenerek oluşturulmaktadır. Mülakat, gözlem, söyleşi, anket, deney gibi insana dayalı ve özel amaçlar için özgün verilerin toplandığı yöntemler birincil veri kaynakları olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda genellikle başvuru "nasıl?", "niçin?", "ne şekilde?" gibi sorulara cevap aranmıştır (Padem, Göksu, & Konaklı, 2012). Veri kaynağı olarak ise Suriyeli sığınmacıların ve T.C. vatandaşlarının söylemlerine başvurulmuştur. Olayların ve yaşanan durumların gerçek tanıkları ile görüşüldüğü için araştırmada birincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır.

Çalışma örnekleminde yer alan katılımcıların seçiminde Adana Sanayi Odası'nın (ADASO) işçi-işveren veri tabanı kayıtlarından yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in (2006) belirttiği gibi örneklem grubunun kolay ulaşılabilir olması araştırmaya hız kazandırabilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) fonu ile Suriyelilerin kayıt dışı çalıştırılmasını önlemek ve işgücüne katılımını sağlamak amacı ile gerçekleştirilen projelerde kursiyer olarak yer alan Suriyeliler kendi istekleri doğrultusunda bahsi geçen veri tabanına demografik bilgilerini ve eğitim düzeylerini kaydettirebilmekteledir. Kendi rızası ile bu veri tabanına kayıt olan 55 Suriyeli sığınmacılara ulaşılarak, çalışmaya katılmayı kabul eden 15 sığınmacı ile ilk aşamada mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Eşitlik ilkesi gereği ikinci aşamada ise yine 15 T.C. vatandaşı ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonuçları karşılaştırmalı vaka analizi yöntemi ile analiz

edileceği için her iki kitlenin de katılımcılarının eştı sayıda tutulmasına önem verilmiştir. Araştırmada, toplamda 30 farklı katılımcı ile işgücüne katılımları ve Covid-19 pandemisinin getirdiği ekonomik koşullar altındaki gelir düzeyleri hakkında yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek veri toplanmıştır. Çalışmanın anakütlesini ise son dört yıl içerisinde işgücü piyasasında aktif olarak yer almış kişiler oluşturmaktadır. Çalışma şartları arasındaki pozitif ve negatif farkları daha iyi ortaya koyabilmek adına katılımcılar birçok farklı sektörlerde, kurumsal olan/olmayan firmalarda, tam zamanlı veya yarı zamanlı çalışanlar arasından seçilmiştir. Araştırma süresince tarafsızlığı yol açmamak amacı ile katılımcılar hem beyaz yaka hem de mavi yaka çalışanlar arasında seçilmiştir. Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na mülakat görüşmeleri izin dilekçesi sunulmuş, Kurul onay kararı yayımlandıktan sonra görüşmelere başlanmıştır. Mülakat öncesinde katılımcılara araştırma konusu ve amacı ile ilgili bilgilendirme metni okunmuştur. Bilim etiği ve araştırmada dürüstlük ilkeleri gereği katılımcıların mahremiyetini korumak, verdikleri cevaplardan dolayı güvenliklerini sağlamak, güvenilirlik anlamında ortaya çıkan soru işaretlerini gidermek, doğru ve kesin bilginin herhangi bir çekince olmadan açıklanabilmesi adına tüm katılımcılar ve araştırmacı arasında görüşme öncesinde Gizlilik Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmelerin bir nüshası katılımcıda, bir nüshası ise araştırmacıda bırakılmıştır.

Nitel araştırmalarda ses ve video kaydı araştırma geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanmasında önemli bir tekniktir (Karasar, 1999). Bu sebeple, görüşmelerde edinilen verilerin sonrasında analiz edilmesi sürecinde oluşabilecek veri kaybını önlemek amacı ile video ve ses kaydı yöntemi kullanılmak istenmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcılar yüzlerini göstermek istemedikleri için video kaydı yerine ses kayıt yöntemi tercih edilmiştir. Katılımcıların görüşme sırasında ses kaydı alınacağı bildirilerek, katılımcı izni alındıktan sonra kayıt işlemine başlanmıştır. Mülakatlar sonrasında bu kayıtlar daha sonra kullanılmak üzere yazılı notlar haline getirilmiştir. Henüz akıcı bir şekilde Türkçe konuşamayan Suriyeli katılımcılar ile araştırmacı arasındaki bariyerini gidermek amacı ile görüşmelere Arapça tercüman eşlik etmiştir. Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşı katılımcılarla yapılan görüşmeler Ağustos ile Kasım 2021 tarihleri arasında yapılmıştır. Ortalama 30 ile 45 dakika arasında süren mülakatlar esnasında katılımcılardan mümkün olduğunca açık, net ve dürüst cevaplar vermeleri istenmiştir. Mülakatlar öncesinde katılımcılar ile güven bağı kurabilmek adına ön görüşme yapıp iletişim kurulmuştur.

3.2.4. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Yöntemi

Sosyal bilimler araştırmacılarının ana amacı insan davranış ve fikirlerini birden fazla yönü ile keşfetmek ve bu fikirler çerçevesinde toplumsal ve sosyal denklemler yaratabilmektir. Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama yöntemleri görüşme (mülakat), doküman ve içerik analizi ve gözlem teknikleridir. Mülakat yöntemi araştırmanın ana kitlesini oluşturan araştırmacı ve bilgiyi açıklayan (katılımcı) arasında bir köprü kurarak, katılımcının belirli durumlar karşısında sergilediği davranışlara erişme ve inceleme, katılımcıların yaşamışlıklarını, deneyimlerini, düşüncelerini ve tepkilerini anlamlandırarak bir bağlamda konumlandırılmasını sağlamaktadır. Mülakatın yönteminin amacı ilgili yanıtları alarak bir hipotezi test etmek değildir. Bu yöntemin kök nedeninde insanların hayatlarını anlamaya ilgi vardır (Seidman, 2006).

Bu çalışma da Covid-19 pandemi koşulları altında Suriyeli sığınmacı ve Türk vatandaşlarının istihdama katılım oranları, gelir düzeyleri ve iş gücü piyasasına entegrasyon süreçlerinin anlaşılması ve araştırma bulgularının analizi için katılımcıların düşüncelerine ayrıntılı bir şekilde ulaşabilmek adına gerçekleştirilmiştir. Konusu sebebi ile çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Nitekim anket gibi kapalı uçlu sorular barındıran yöntemlerde soru dizilerine verecek yanıtı olmayan ya da bu çalışmalara katılmaya istekli olmayan, yazılı bir şekilde düşüncelerini ifade etmektense sohbet ortamında kendisini daha iyi ifade edebilen kişilerden bahsi geçen yöntemle daha doğru bilgiler elde edilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006). Araştırma kitlesini oluşturan katılımcıların yarısının Suriyeli sığınmacılar olduğu düşünüldüğünde, kişilerin Türkiye'ye geldikten sonra edindikleri hayat tecrübeleri ve istihdama katılım süreçlerinde yaşadıkları zorluklar hakkında bilgi almak araştırmanın ana amaçlarından birisi olduğu için kapalı uçlu sorular yerine açık uçlu sorular tercih etmenin araştırmaya daha derin katkılar sunacağı düşünülmüştür. Anketlere ya da formlara yansıtılmayan cevaplar, ipuçları ve detaylar mülakat görüşmeleri esnasında katılımcıdan edinilebilir (Pişkin & Öner, 2000). Ek olarak yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin anket yoluyla elde edilen verilere kıyasla daha geçerli bilgiler verdiği belirtilmiştir (Karasar, 1999). Neticede analiz edilecek veya tartışmaya açılacak konular mülakat yönteminde tümüyle ve her açıdan ele alınabilmektedir.

Nitel bir araştırma yöntemi olan mülakat yöntemi yapılandırılmış, yarı

yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Araştırmaya konu olan görüşmelerde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Gündeme alınması planlanan konular ve sorular önceden belirlenmek sureti ile gerçekleştirilse de, görüşme sürecinde katılımcı tecrübelerine bağlı olarak ani olarak geliştirilen sorular da olmuştur. Mülakatların Suriyeli sığınmacılar ile gerçekleştirildiği düşünüldüğünde belirli bir rehber form hazırlanarak soru dizinin esnek bırakılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple yapılandırılmış mülakat yerine yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin tercih edilmesine karar verilmiştir.

Mülakatlar öncesinde araştırmacının zihinsel olarak kendisini hazırlaması büyük ölçüde önemli olsa da görüşme formunun hazırlanması da araştırmanın ilerleyişi açısından bir o kadar önemlidir. Yarı yapılandırılmış mülakat formları ilgili alanda literatür taramasına bağlı olarak, katılımcının konuşmasını ve hikayesini aktarmasını sağlayacak sorular seçilerek oluşmuştur. Araştırma formu Türk ve Suriyeli katılımcılar için ayrı olarak hazırlanarak Suriyeli sığınmacılara geri dönüş hakkındaki fikirleri, Suriye'deki gelir düzeylerinin Türkiye'deki ile karşılaştırılması ve kendisi ile aynı konumda çalışan Türk ile arasında var ise maaş/sigorta güvencesi farkı gibi esnek ek sorular yöneltmiştir. Mülakatlar esnasında katılımcılara yöneltile sorulara araştırmanın sonunda bulunan "Ekler" bölümünde yer verilmiştir.

3.2.5. Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Nitel araştırmaların en önemli süreçlerinden birisi de verilerin analiz edildiği aşamadır. Nitel veri analizi mülakat, gözlem ve doküman analizi gibi tekniklerle toparlanan verilerin derlendiği, kategorilere ayrıldığı, kodlandığı ve sonuç olarak tüm sürecin raporlandığı bölümdür. Bu aşamada amaç veri toplama yöntemleri ile elde edilen sosyal gerçekliğin saklı tutulduğu yerde açığa çıkarılmasıdır. Araştırmada mülakat çalışmalarında elde edilen verileri çözümlerken karşılaştırmalı vaka analizi ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bahsi edilen bu iki yöntemde de elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesi gerekir. Analiz yöntemleri öncesinde analize uygun veriler haline getirilmesi amacı ile mülakatlarda ses kayıt yöntemi ile elde edilen veriler derlenerek yazıya aktarılmış ve sonrasında kategorize edilerek tablolastırılmıştır. Betimlemeler ile yorumlar arasındaki ilintinin sürekliliğinin sağlanması ve gerekli çıktıların alınabilmesi için anlamların kategorize edilmesi ve gruplandırılması gerekmektedir (Kvale, 1996). Bu sebeple verinin işlenmesini kolaylaştırmak amacı ile kodlamalara ve kategorizelendirmeye araştırma içerisinde sıkça yer verilmiştir.

Mülakatların içerik analizleri sonucunda elde edilen bulguların karşılaştırmalı vaka analizinin gerçekleştirileceği dördüncü bölümde sunulmasından sonra katılımcıların söylemleri doğrudan alıntılanarak okuyucuya sunulacaktır. Söylemler ilgili görülen tartışma başlığı altında tırnak işareti içerisinde italik biçimde verilecektir. Ayrıca katılımcılar birinci Suriyeli Katılımcı anlamına gelen SK1, ikinci Suriyeli Katılımcı anlamına gelen SK2 vb. gibi kodlamalar ile ve birinci Türkiye Cumhuriyeti Katılımcısı TCK1, ikinci Türkiye Cumhuriyeti Katılımcısı TCK2 gibi kodlamalar ile kısaltılarak gösterilecektir. Katılımcılar başka herhangi bir etken gözetmeden yalnızca mülakata katılım sıralmasına göre numaralandırılmıştır. Katılımcıların çalışmada anonim olarak yer almasına önem verildiği için bu şekilde bir kodlama sistemi tercih edilmiştir.

Araştırmada Türk vatandaşları ve Suriyeli sığınmacıların Covid-19 pandemisi süresince işgücüne katılım oranlarında ve sonrasında gelir düzeylerinde herhangi bir farklılık olup olmadığına dair bir kıyaslama amaçladığı için mülakatlardan elde edilen veriler karşılaştırmalı vaka analizi yöntemi ile işlenecektir. Çalışmaya konu olan iki gruptan herhangi birinde mağduriyet oluşup oluşmadığı, mağduriyet oluştu ise karşı grup ile arasında oluşan farklılıkların pozitif ve negatif yönde tanımlanması gibi konular aynı pandemi koşulları altında karşılaştırılarak analiz edilecektir. Araştırma sırasında elde edilen sonuçların tutarlılığı kontrol edilip, sürekli olarak gözden geçirilmiştir.

3.3. Bulgular ve Bulguların Analizi

Bu bölümde araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlar çerçevesinde Suriyeli ve T.C. vatandaşı katılımcıların beyanlarından elde edilen veriler grafik, tablo veya şekiller aracılığı ile sunulacaktır. Elde edilen verilerin karşılaştırmalı vaka analizi yöntemi ile analiz edilmesi sonucunda araştırmanın dördüncü bölümündeki çıktılarına zemin oluşturması sağlanacaktır. Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında mülakat gerçekleştirilen Suriyeli katılımcıların demografik dağılımları gösterilmektedir.

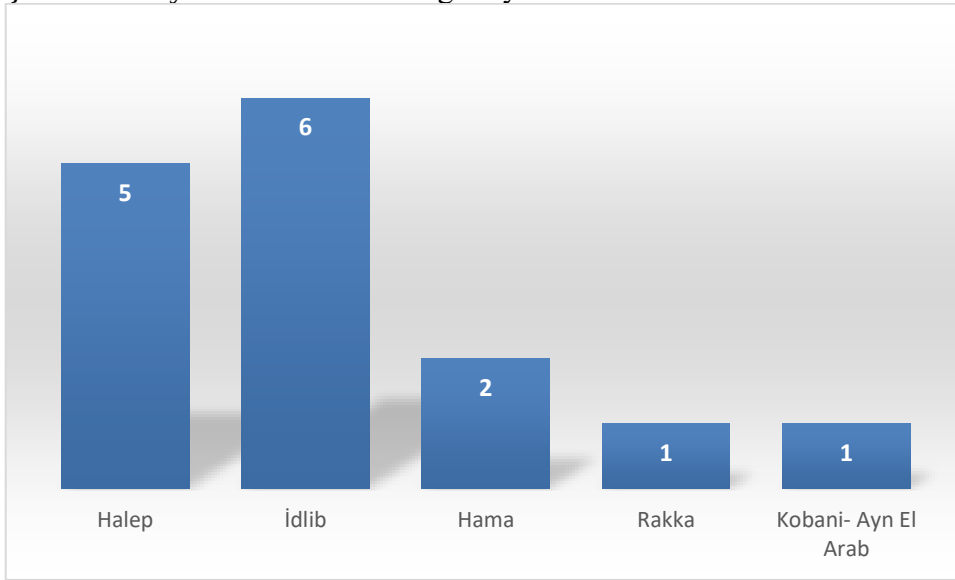
Tablo 2: Suriyeli Katılımcıların Demografik Dağılımları

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu
SK1	Kadın	19	Lise	Bekar
SK2	Erkek	34	Lisans	Evli
SK3	Kadın	20	Lise	Bekar

SK4	Erkek	33	Lisans	Bekar
SK5	Erkek	48	Lisans	Evli
SK6	Erkek	31	Lisans	Evli
SK7	Erkek	45	Ön-Lisans	Evli
SK8	Erkek	30	Ön-Lisans	Evli
SK9	Erkek	36	Lisans	Evli
SK10	Erkek	33	Lisans	Evli
SK11	Erkek	39	Lisans	Evli
SK12	Kadın	46	Lisans	Evli
SK13	Erkek	37	Lisans	Evli
SK14	Kadın	21	Ortaokul	Bekar
SK15	Erkek	32	Lisans	Evli

Katılımcı	Doğum Yeri	Meslek	Türkiye’de Çalıştığı Sektör	Hanede Kaç Kişi Yaşadığı
SK1	Halep	Öğrenci	Öğrenci	4
SK2	Halep	Hemşire	Otomotiv	3
SK3	İdlib	Öğrenci	Öğrenci	2
SK4	İdlib	Avukat	Plastik	1
SK5	Hama	Elektrik Teknisyeni	Konfeksiyon	6
SK6	İdlib	Beden Eğitimi Öğretmeni	Konfeksiyon	4
SK7	Halep	Sınıf Öğretmeni	İnşaat	5
SK8	Hama	Polis	Temizlik	4
SK9	İdlib	Sınıf Öğretmeni	Ambalaj	7
SK10	Halep	Elektrik Mühendisi	Bilişim	4
SK11	Halep	Avukat- İdari Yönetici	Perakende	5
SK12	Rakka	İngilizce Öğretmeni	Konfeksiyon	9
SK13	İdlib	Makine Mühendisi	İnşaat	4
SK14	Kobani-Ayn El Arab	Tercüman	Temizlik	7
SK15	İdlib	Tarih Öğretmeni	Temizlik	7

Şekil 4: Suriyeli katılımcıların doğum yeri

Mülakata katılan Suriyeli sığınmcıların doğum yerleri analiz edildiğinde; %40'ı İdlib'te, %33,3'ünün Halep'te, %13,3'ü Hama'da, %6,6'sı Rakka'da ve yine %6,6'sı Kobani- Ayn El Arab'ta doğmuştur. Bu katılımcıların doğdukları yerde hayatlarını sürdürüyor oldukları varsayılarak Türkiye'ye de Suriye'nin bu şehirlerinden göç ettikleri düşünülürse bu katılımcıların direkt olarak can güvenliklerini sağlamak amacı ile savaştan kaçtıkları söylenebilir. Suriye İç Savaş cephelerindeki veriler göz önüne alınarak oluşturulan savaşın en yoğun olduğu şehirler sıralamasında, Halep, İdlib ve Rakka şehirlerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu şehirlerde iç savaş boyunca birçok can kaybının yanı sıra vatandaşların yaşadığı binalarında tamamen yıkıldığı veya büyük ölçüde hasar gördüğü uydu görüntüleri ile kaydedilmiştir (Najjar, 2018). Dolayısıyla bu şehirde yaşayan insanlar ekonomik, sosyal, psikolojik olarak yaşadıkları sıkıntıların yanı sıra en öncelikli olarak can güvenliklerini sağlamak amacı ile kendi şehirlerini terketmek zorunda kalmışlardır. Bahsi geçen verileri onaylar nitelikte, mülakatlar sırasında Suriyeli katılımcılar benzer şekilde doğup büyüdükları şehirlerdeki saldırıların iç savaştan dolayı artık can güvenliklerini tehdit eder nitelikte olduğunu, evlerinin bombalardan veya havadan atılan füzelerden dolayı yıkıldığını bu sebeple canlarını kurtarmak amacı ile aileleri ile birlikte Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıklarını iletmışlerdir.

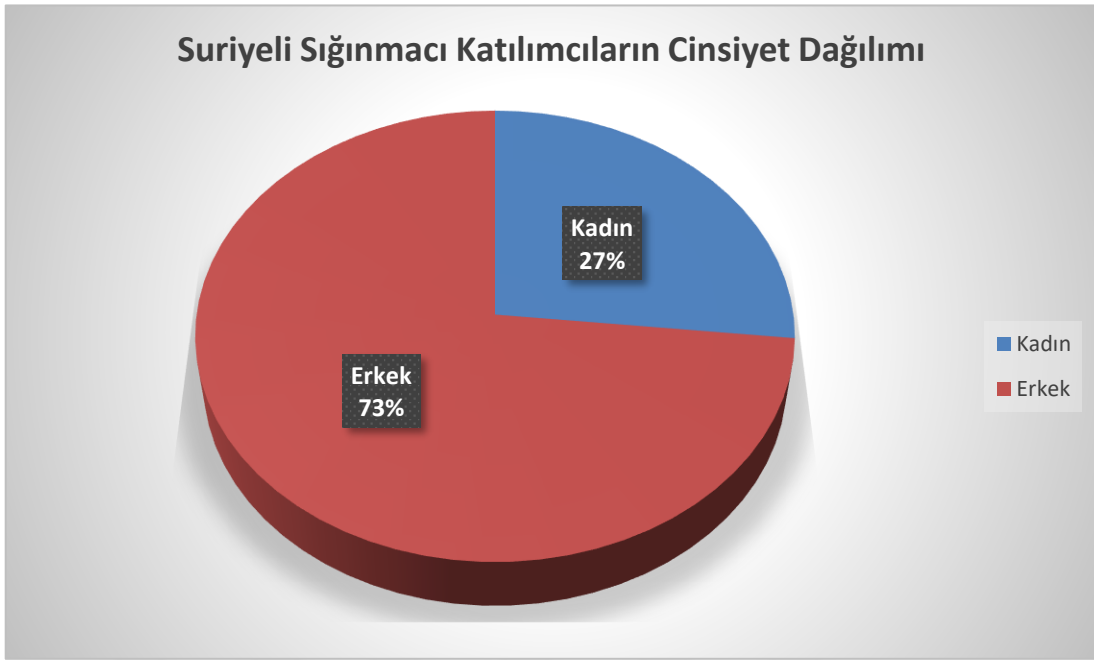
Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında mülakat gerçekleştirilen T.C. vatandaşı katılımcıların demografik dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 3: T.C. Vatandaşı Katılımcıların Demografik Dağılımları

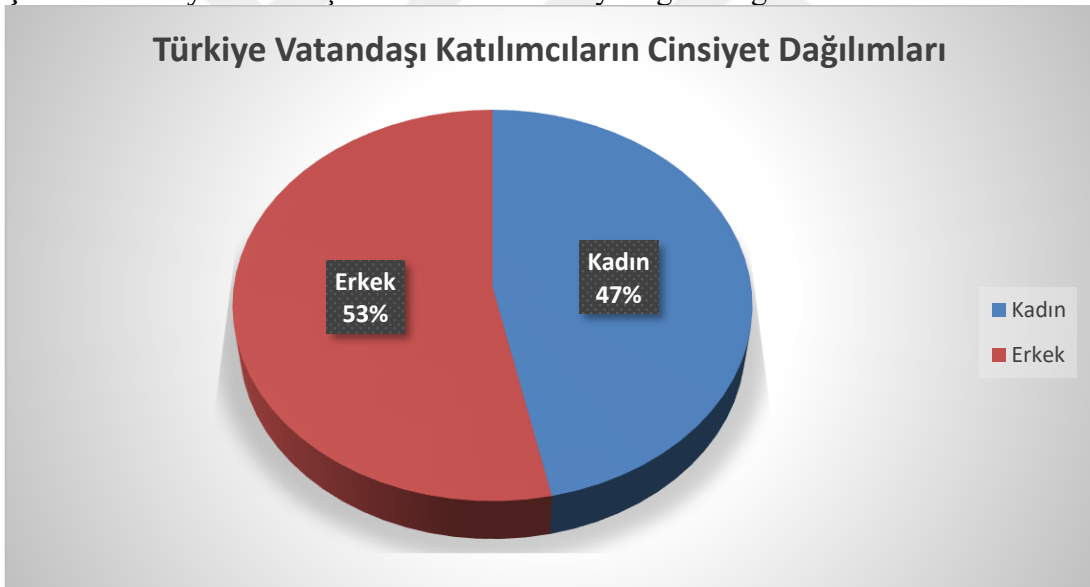
Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu
TCK1	Erkek	25	Lisans	Bekar
TCK2	Kadın	40	Ön Lisans	Evli
TCK3	Erkek	28	Lisans	Evli
TCK4	Erkek	62	Lisans	Evli
TCK5	Erkek	34	Yüksek Lisans	Evli
TCK6	Kadın	49	Lisans	Evli
TCK7	Kadın	26	Yüksek Lisans	Bekar
TCK8	Kadın	33	Yüksek Lisans	Bekar
TCK9	Erkek	25	Lisans	Bekar
TCK10	Erkek	25	Lisans	Bekar
TCK11	Kadın	26	Lisans	Bekar
TCK12	Erkek	50	Lise	Evli
TCK13	Kadın	38	Lisans	Evli
TCK14	Kadın	28	Lisans	Bekar
TCK15	Erkek	24	Lisans	Bekar

Katılımcı	Doğum Yeri	Meslek	Türkiye’de Çalıştığı Sektör	Hanede Kaç Kişi Yaşadığı
TCK1	Şam	Proje Asistanı	Hizmet	1
TCK2	Adana	Memur	Kamu	2
TCK3	Adana	Mali Müşavir	Serbest	1
TCK4	Adana	Exper	Serbest	1
TCK5	Adana	İhracatçı-Avukat	Tarım	2
TCK6	Adana	Okul Öncesi Öğretmeni	Eğitim	2
TCK7	Adana	Psikolog	Hizmet	4
TCK8	Adana	Uzman	Hizmet	2
TCK9	Adana	Dış Ticaret Uzmanı	Hizmet	2
TCK10	Şam	Uzman	Hizmet	1
TCK11	Adana	Çevre Mühendisi	İnşaat	1
TCK12	Adana	Genel Müdür	Makine	2
TCK13	Adana	Avukat	Serbest	2
TCK14	Adana	Satış Asistanlığı	İlaç	3
TCK15	Mersin	Uzman	Banka	2

Şekil 5: Suriyeli sığınmacı katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

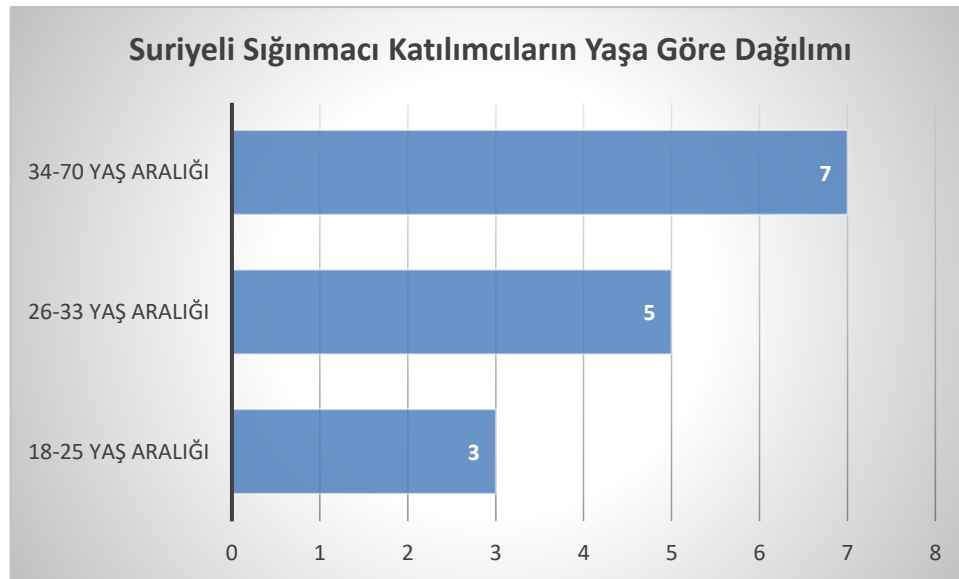
Şekil 6: Türkiye vatandaşı katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

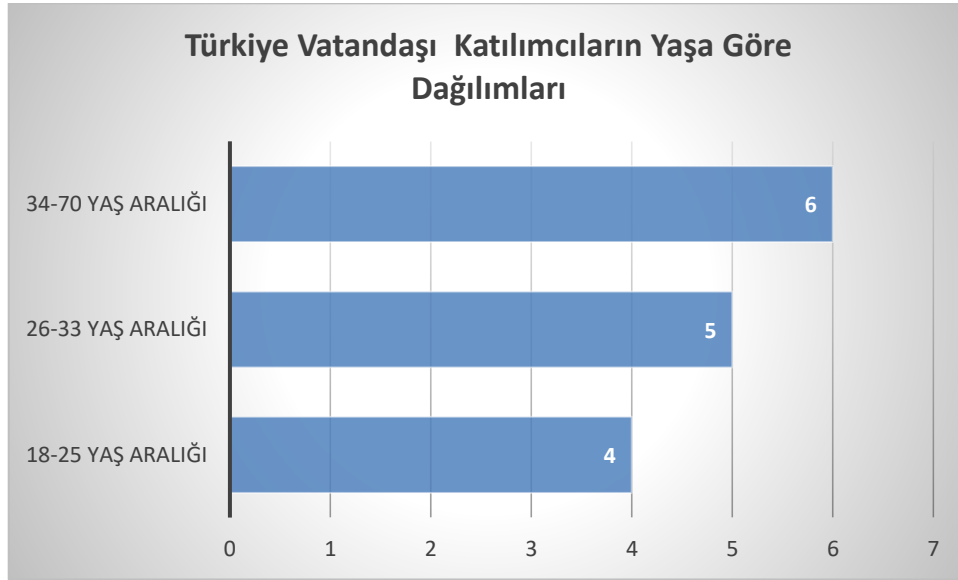
Araştırma süresince kadın-erkek katılımcı sayılarının eşit sayıda tutulması özellikle amaçlansa da Suriyeli sığınmacılar boyutunda kadın katılımcıların çalışmada yer almayı kabul etmediklerinden dolayı sayı olarak daha az olduğu açıkça görülmektedir. Buna karşın yerel katılımcılardaki kadın-erkek oranı neredeyse eşit düzeydedir. Yerel katılımcılar ile Suriyeli sığınmacıların kadın katılımcıları karşılaştırıldığında; bu çalışmada bir yanda yerel vatandaş katılımcıların %47'si kadınlardan oluşurken, diğer tarafta kadın sığınmacılar yalnızca %27 oranında bir katılım ve temsiliyet

sergileyebilmişlerdir. Kültürel kodlamalar ve geleneksel aile yapılarından dolayı Suriyeli sığınmacılar arasındaki kadınlar Türkler ile karşılaştırıldığında iş hayatına ve sosyal hayata daha az oranda entegre olmuş durumdadır (Tuzcu & Ilgaz, 2015). Genellikle hane içerisinde ev işleri ve çocuk bakımı ile meşgul olan Suriyeli kadınlar toplum hayatından izole bir şekilde yaşamaktadırlar. Günlük hayattan kendilerini izole eden kadınlar bu durumun bir sonucu olarak Türkçeyi öğrenme ve konuşma konusunda zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Dolayısıyla mülakatlar sırasında Türkçe konuşabilen Suriyeli kadın katılımcılar bulmakta zorlanılmıştır. Ayrıca ev işleri ve çocuk bakımı işlerinden dolayı müsait olmadıklarını ileten birçok Suriyeli kadın görülmüştür. Hane dışarısına çıkmayan ve sosyal hayata adapte olmayan kadınlar topluma karışırken özgüven eksikliği ve korku problemi yaşayabilmekteledir. Mülakat randevusu almak için aranan iki Suriyeli kadın yanında aile büyüğü veya eşi olmadan dışarıya çıkmaktan çekindiğini ayrıca belge imzalamaktan ve resmi kayıt altında düşüncelerini paylaşmaktan korktuğunu bu sebeple mülakata katılmak istemediğini iletmıştır. Oysaki mülakata davet aramaları sırasında hiçbir kadın vatandaştan red cevabı alınmamıştır. Bu durumun sebebinin kadın vatandaş katılımcılarının kendi toplumları içerisinde oluşturdukları güven alanında düşüncelerini özgürce ifade edebilme cesaretine sahip olması olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla toplumda dezavantajlı bir grupta özellikle kadın olarak yer almak toplumsal ve bireysel ilişkilerde kişileri daha kırılgan ve çekimser hale getirebilmektedir.

Şekil 7: Suriyeli sığınmacı katılımcıların yaşa göre dağılımları

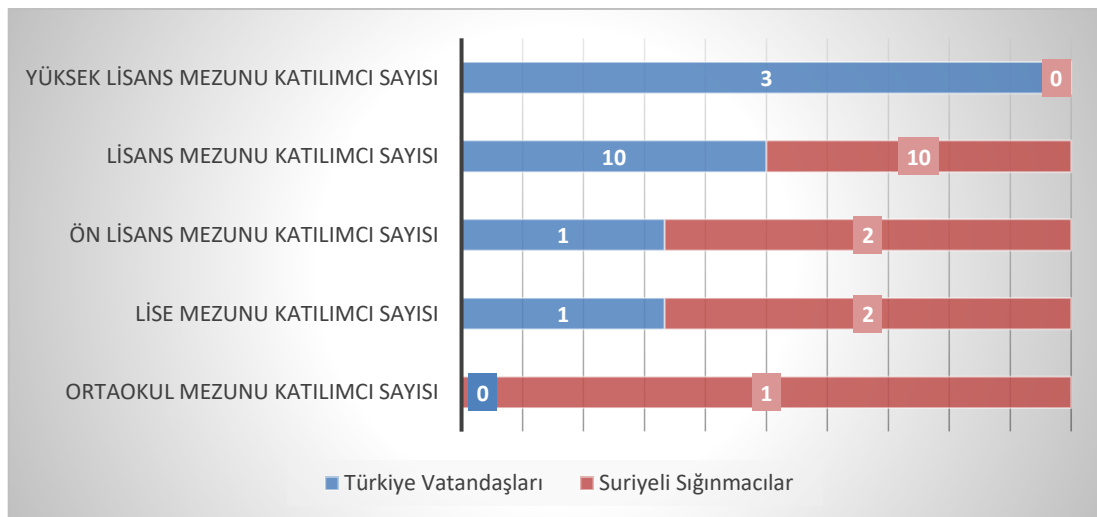

Şekil 8: Türkiye vatandaşı katılımcıların yaşa göre dağılımları

Suriyeli sığınmacı ve Türkiye vatandaşı katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde iki kitlenin katılımcılarının da yaş aralıklarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Çoğunlukla genç ve orta yaş grubundan oluşan katılımcıların yaş aralıkları iki grup arasında neredeyse eşit bir şekilde dağılmıştır. Araştırma kapsamında mülakatlara katılan kişilerin çoğunlukla aktif olarak işgücüne katılım sağlayan yaş grubuna ait oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum işgücüne katılım konusunda iki grubun kıyaslanması hususunda kolaylık sağlamasının yanı sıra doğru kitle çerçevesinde karşılaştırma yapılmasına imkan tanımıştır.

Şekil 9: Türk vatandaşı ve Suriyeli sığınmacı katılımcıların eğitim düzeyleri

Yukarıdaki tablo, 15 Suriyeli sığınmacı ve 15 Türkiye vatandaşı toplamda 30 katılımcıdan oluşan mülakatlara katılan kişilerin eğitim düzeylerini göstermektedir. Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların %66'sı üniversite mezunudur. Bu rakamın araştırmaya katılan Türkiye vatandaşlarının üniversite mezuniyet oranı ile birebir aynı oranda olduğu tespit edilmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen verilere göre Suriyeli ve yerel katılımcılar arasında eğitim düzeyi anlamında önemli derecede farklılıklar görünmemektedir. Dolayısıyla bahse konu olan veriler iki toplum arasında okur yazarlık ve bilgi birikimi anlamında bir yakınlık bulunduğunu göstermektedir. Okur yazarlık oranlarının ve toplumsal farkındalıklarının yüksek olduğu düşünülen bu sığınmacı grubunun yine toplumsal anlamda kabulü ve entegrasyonu, okur yazarlık oranının düşük olduğu varsayılan başka bir etnik kökenden veya kültürden gelen sığınmacılara nazaran daha kolay gerçekleştirilebilecektir.

Tablo 4: Suriyeli Katılımcıların Suriye'deki ve Türkiye'deki İstihdam Durumları

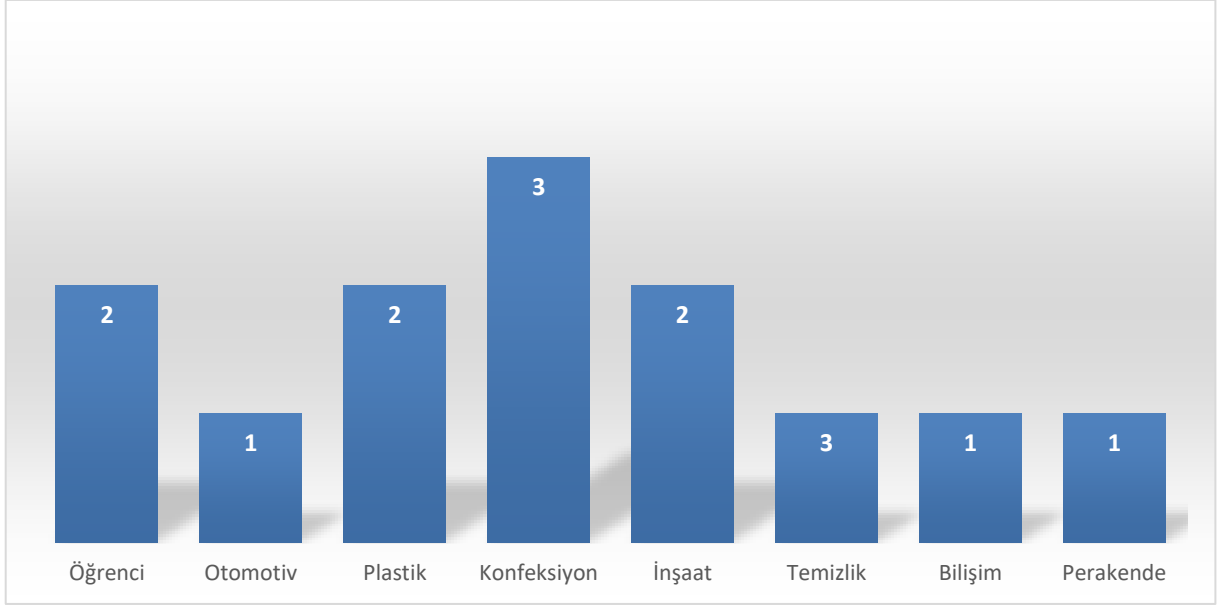
İş Durumu	Suriye'deki İş Durumu	Türkiye'deki Güncel İş Durumu
İşsiz	-	5 kişi
Düzenli & Sigortalı İşçi	13 kişi	2 kişi
Günlük & Geçici (Sigortasız) İşçi	-	6 kişi
Profesyonel Meslek (Avukat, Yönetici, Mühendis, Polis, Hemşire, Öğretmen)	11 kişi	-

Tüccar	1 Kişi	-
Öğrenci	3 kişi	2 kişi

Yukarıdaki tabloda mülakata katılan Suriyeli sığınmacıların verdikleri cevaplara göre Suriye'deki istihdam durumları ile Türkiye'deki istihdam durumları karşılaştırılmıştır. Tabloyu detaylı olarak yorumlamak gerekirse;

- Anavatanları olan Suriye'de düzenli ve sigortalı bir şekilde çalışan 13 katılımcıdan beş tanesi Türkiye'ye geldikten sonra işsiz kalmıştır. İşsiz kalan sığınmacılardan iki tanesi haftada bir veya iki defa günlük işlere gittiklerini ama düzenli gelirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Geriye kalan katılımcılardan altı tanesi kayıt dışı bir şekilde günlük/geçici işlerde çalıştırılırken yalnızca iki tanesi Türkiye'de kendine sigortalı ve düzenli bir iş bulabilmiştir.
- Suriye'de iken öğrenci olan üç katılımcıdan bir tanesi Türkiye'ye geldikten sonra okulu bırakmıştır.
- Avukat, yönetici, mühendis, polis, hemşire, öğretmenlik gibi profesyonel bir meslek sahibi olan 11 katılımcıdan hiçbirisi Türkiye'ye geldikten sonra kendi mesleklerini icra edememiştir. Bu katılımcılar kendi meslekleri yerine emek yoğun sektörlerde fabrika işçisi veya temizlik görevlisi olarak çalışmaktadırlar.
- Suriye'de iken ticaretle uğraşan ve bir işletmeye sahip olan bir katılımcı Türkiye'ye döndükten sonra savaş ve göçün getirdiği maddi sıkıntılarından dolayı işveren konumundan işçi konumuna geçiş yaptığını belirtmiştir.

Şekil 10: Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de istihdam edildikleri sektörler

Mülakatların gerçekleştirildiği Suriyeli sığınmacıların yaygın bir şekilde kayıt dışı olarak çalıştıkları sektörler, konfeksiyon, inşaat, plastik ve temizlik sektörleridir. Bahsi geçen tüm sektörler genellikle mavi yaka çalışanların yer aldığı emek yoğun sektörlerdir. Aralarında avukat, mühendis, savunma sanayi teknikeri ve öğretmen gibi profesyonel mesleklere sahip kişilerin de bulunduğu Suriyeli sığınmacı katılımcılar Türkiye’de iş bulamadıkları veya diploma denkliği sağlayamadıkları için kendi mesleklerini icra edememektelerdir. Kendi meslekleri yerine konfeksiyon, plastik ve otomotiv gibi sektörlerde fabrika işçisi, inşaat sektöründe saha elemanı veya temizlik görevlisi olarak çalışmaktadırlar. Kendi alanlarında mesleki yeterlilikleri ve donanımları mevcut olmasına rağmen Türk işgücü piyasasındaki tam entegrasyon politikaları henüz tamamlanmamış olduğu için yoğun işgücü gerektiren sektörlerde kayıt dışı bir şekilde çalıştırılarak emek sömürsüne maruz kalmaktadırlar.

Buna karşın aralarında genel müdür, avukat, uzman, memur, öğretmen ve finans uzmanlarının bulunduğu Türkiye vatandaşı katılımcıları detaylı olarak incelendiğinde her bir vatandaşın kendi profesyonel mesleğini icra ettiğini, beyaz yaka çalışanı olarak sigortalı bir şekilde istihdam edildiği gözlemlenmiştir. Suriyeli bir avukat ile mülakat yapıldıktan sonra, yine eşitlik ilkesi gereği, T.C. vatandaşı katılımcılar arasına aynı ana bilim dalından mezun olmuş bir avukat katılımcının da eklenmesinin karşılaştırmalı analiz yapılırken daha doğru göstergeler ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Bu sebeple bir

T.C. vatandaşı avukat ile de mülakat gerçekleştirilmiştir. Her iki gruptan avukatlar ile yapılan mülakat sonuçları karşılaştırılacak olursa;

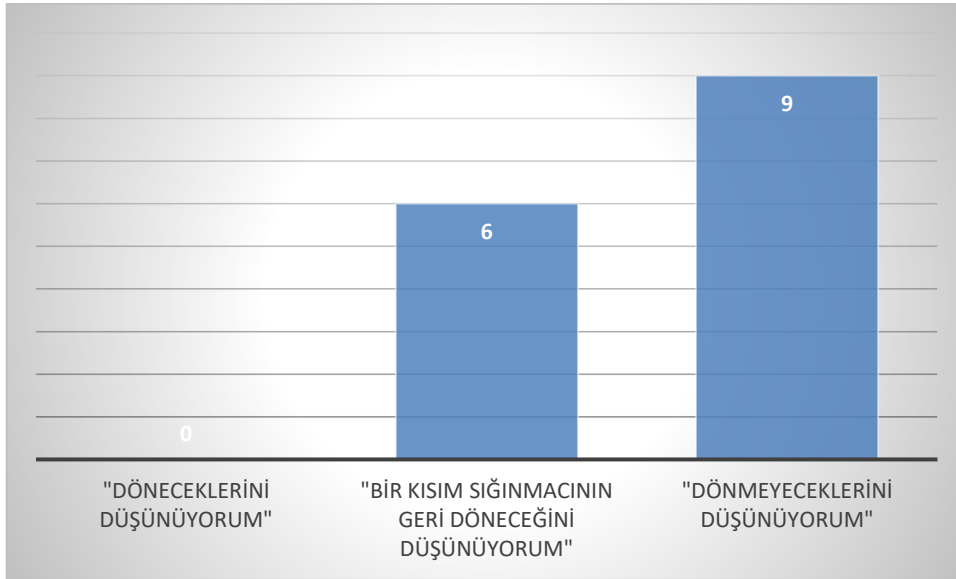
Suriyeli avukatın diploma denkliği sorunu sebebi ile mesleğini icra edemediğini, bunun yerine bir plastik sektöründe ara eleman olarak çalıştığı ek iş olarak kayıt dışı bir şekilde hukuk bürolarına düşük meblağlar karşılığında dava dilekçesi hazırladığı ve tercümanlık yaptığını beyan etmiştir. Aylık kazancının 400 ile 500 TL arasında değişkenlik gösterdiğini belirten katılımcı diploma denkliği alarak mesleğini tekrar icra etmek istediğini fakat Türkiye’deki kamusal işleyişin Suriye’deki işleyişten farklı olduğu için enformasyonel sıkıntı yaşadığını bu durumun da başvuru sürecini yavaşlattığını söylemiştir. (Suriyeli Katılımcı 4, Erkek, 33). Bunun yanında T.C. vatandaşı katılımcılardan avukatlık mesleğini icra eden bir kişi aylık gelirin 15.000 TL ile 20.000 TL arasında farklılık gösterdiğini beyan etmiştir. Şimdiye kadar iş çevresinde hiç Suriyeli bir avukata hiç rastlamadığını da ayrıca belirtmiştir (TCK 13, Kadın, 38).

Tablo 5: Katılımcıların Türkiye’deki İkamet Durumu

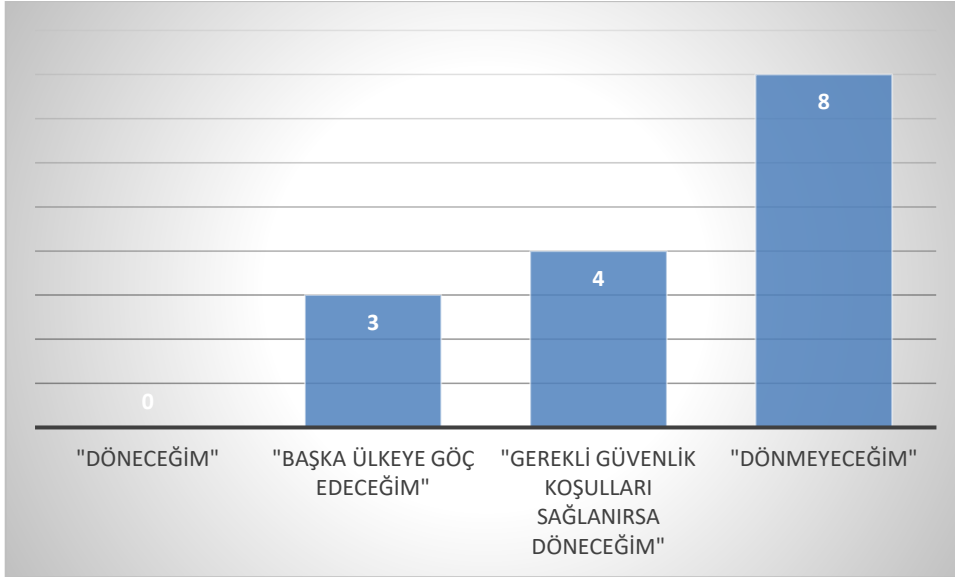
Katılımcı	Türkiye’ye Geliş Tarihi	Türkiye’ye geldiğiniz ilk şehir hangisidir?	Suriye’yi geri dönmeyi düşünüyor musunuz?
SK1	2015	Açıklanmadı	Hayır
SK2	2013	Adana	Başka bir ülkeye göç etmek istiyorum.
SK3	2021	Adana	Başka bir ülkeye göç etmek istiyorum.
SK4	2016	Adana	Başka bir ülkeye göç etmek istiyorum.
SK5	2014	Hatay	Hayır
SK6	2016	Şanlıurfa	Hayır
SK7	2014	Açıklanmadı	Eğer gerekli güvenlik koşulları sağlanırsa geri dönmeyi düşünürüm.
SK8	2016	Adana	Eğer gerekli güvenlik koşulları sağlanırsa geri dönmeyi düşünürüm.
SK9	2014	Gaziantep	Hayır

SK10	2015	Gaziantep	Hayır
SK11	2015	Adana	Eğer gerekli güvenlik koşulları sağlanırsa geri dönmeyi düşünürüm.
SK12	2015	Adana	Hayır
SK13	2013	Adana	Eğer gerekli güvenlik koşulları sağlanırsa geri dönmeyi düşünürüm.
SK14	2013	Adana	Hayır
SK15	2015	Gaziantep	Hayır

Şekil 11: Yerel katılımcıların Suriyelilerin geri dönüşleri ile ilgili görüşleri

Şekil 12: Suriyeli sığınmacıların geri dönüş ihtimalleri ile ilgili görüşleri

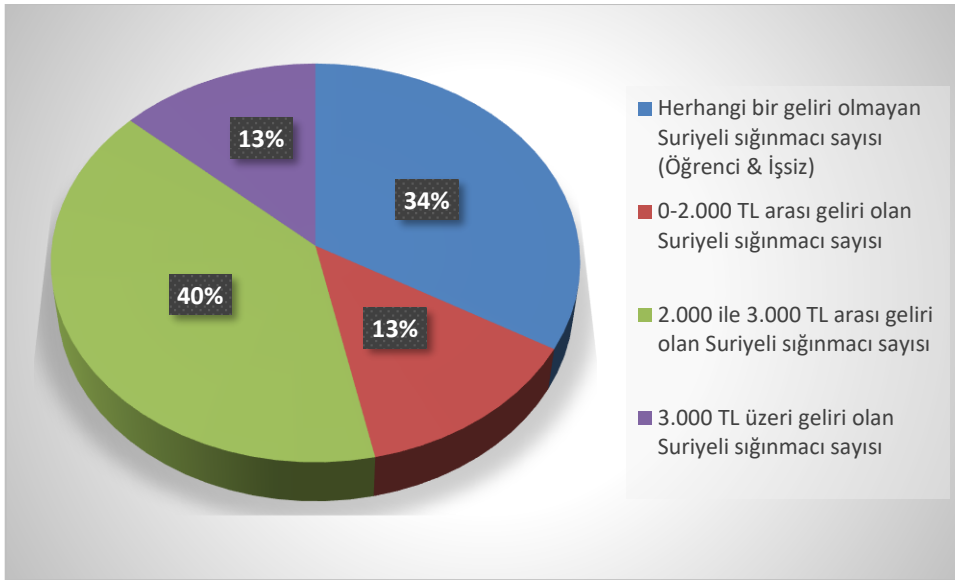

Mülakatlara katılan yerel ve Suriyeli katılımcıların, sığınmacıların geri dönüş ihtimalleri ile ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplarda dikkat çeken bir bölüm var ise o da katılımcıların kitlesin oluşturan iki ayrı grubun da geri dönüş ihtimaline inanmadıkları veya bu ihtimalin gerçekleşmeyeceği minvalinde verdikleri yanıtlardır. Suriyeli katılımcılardan direkt olarak “Ülkeme geri döneceğim” yanıtını veren katılımcı sayısı sıfırdır. Yerel katılımcılardan ise “Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri döneceğini düşünüyorum” yanıtını veren katılımcı sayısı yine sıfırdır. Mülakat sonuçlarına göre, hem toplum hem de toplumun içinde bir bölümünü oluşturan azınlık adı verilen kesim Suriyelilerin geri dönmeyeceğini düşünmektedir. Suriyeli katılımcıların %53,3’ü bir bakıma yarısından fazlası Suriye topraklarına geri dönmeyi düşünmemektedir. Bunun yanı sıra yerel katılımcıların %60’ı ise Suriyelilerin kendi ülkelerine geri dönmeyeceklerini ve başka ülkeye de göç etmeyeceklerini günün sonunda Türkiye’de kalacaklarını düşünmektedirler. Yani toplumda geri dönmeyi düşünmeyen ve geri döneceklerine inanmayan kitle mevcudiyet oranına bakıldığında çoğunluğu oluşturmaktadır.

Dolayısıyla ülkemizdeki Suriyelilerin çoğunluğu mevcut şartlar altında kendi vatanlarına geri dönmek istememektedirler. Grafik 3’te de gösterildiği üzere Türkiye’ye gelen sığınmacıların büyük bir çoğunluğu Halep, İdlib, Hama, Rakka gibi savaşın yoğun olduğu şehirlerden göç etmişlerdir. Suriye İç Savaşı’nın onuncu yılında bile hala bitmediği, savaşa dahil olan aktörlerin günden güne artmasının getirmiş olduğu karışıklıklardan dolayı da bir süre daha devam edeceği düşünülmektedir. Ayrıca bu

insanlar can güvenliği gerekçesi için bile olsa Suriye’den kaçtıkları için kendi ülkeleri içerisinde vatan haini olarak addedilmektelerdir. Tüm bu kriterler göz önüne alındığında ülkemize gelen sığınmacıları kendi memleketlerine geri göndermek bir nevi intihar olarak görünmektedir. Araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçeve bölümümünde de bahsedildiği üzere can güvenliği olmadığı gerekçesi ile başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan herhangi bir insanın geri gönderilmesi Birleşmiş Milletler tarafından yasaklanmıştır. Dolayısıyla Türkiye toplumu ile bir süre daha birlikte yaşama ihtimalinin yüksek görüldüğü Suriyeli sığınmacılar konusunda toplumsal kabul mekanizmasının daha etkin bir şekilde çalıştırılması ve sosyal uyum politikalarının uygulanma süreçlerinin hızlandırılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda sığınmacıları kültürel ve ekonomik entegrasyonunun sağlanması bu mekanizmaların çalıştırılmasında anahtar bir adım niteliği taşımaktadır.

Şekil 13: Suriyeli sığınmacıların gelir düzeyleri

Yarı yapılandırılmış mülakat çalışmalarına katılan 15 Suriyeli sığınmacıdan beş tanesi herhangi bir gelirinin bulunmadığını (öğrenci veya işsiz), iki tanesi 0 ile 2.000 TL arasında geliri olduğunu, 6 tanesi 2.000 ile 3.000 TL arasında gelirinin olduğunu ve son olarak yalnızca iki tanesi 3.000 TL ve üzeri aylık gelirinin olduğunu söylemiştir. Suriyeli katılımcıların gelir düzeyleri arasındaki farkın orantısal analizi yukarıdaki şekilde gösterilmektedir. Türkiye işgücü piyasasında 2021 yılı net asgari ücretinin 2.825 TL olduğu düşünülürse katılımcılardan 11 tanesi piyasada kayıt dışı bir şekilde asgari ücretin altında çalıştırılmaktadır. Bu sayı katılımcıların yaklaşık %73,3’üne denk gelmektedir.

Düşük ücretler karşılığında çalıştırılarak sömürülen emeğin yanı sıra Suriyeli sığınmacıların birçoğu Türkiye işgücü piyasasında kayıt dışı bir şekilde sigortasız olarak çalıştırılmaktadır. Hiçbir sosyal güvencesi olmadan kaçak olarak çalıştırılan bu sığınmacılar resmi olarak zaten firmalarda kayıtlı olmadıkları için kolayca işten çıkarılarak mağdur edilmektedirler. 15 Suriyeli katılımcının yalnızca 3 tanesi sigortalı bir şekilde kayıtlı olarak çalıştırılırken, 12 tanesi kayıt dışı istihdam edilmektedir. Çalışma kapsamında Suriyeli katılımcıların kayıt dışı bir şekilde çalıştırılma oranı toplam katılımcıların %80'ine denk gelmektedir.

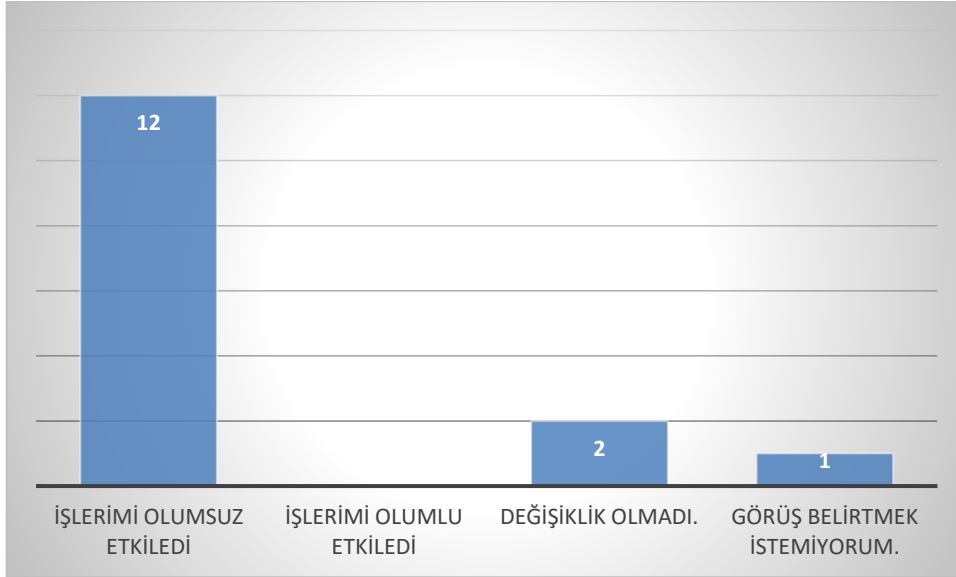
Bir tanesi haricen yerel katılımcıların tamamı sigortalı bir şekilde çalıştırılmaktadır. Bu rakam Türk katılımcıların oranı %93,3 oranında sigortalı olarak çalıştırıldığını göstermektedir. Dolayısıyla işgücü piyasasındaki kayıt dışı istihdam oranının Suriyeli katılımcılar nezdinde %80 iken, yerel katılımcılar nezdinde yalnızca %6,7 olduğu gözlemlenmiştir.

Kayıtlı veya kayıt dışı istihdam edilme hususunun yanı sıra Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşlarının aylık gelirleri arasında ciddi bir fark olduğu gerçekleştirilen mülakatta ortaya çıkmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat çalışmalarına katılan 15 Türkiye vatandaşı katılımcılarından %100'ü aylık gelirinin 3.000 TL ve üzeri olduğunu beyan etmişlerdir. Buna karşılık Suriyeli katılımcıların yalnızca %13,3'ü 3.000 TL ve üzeri maaş almaktadır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonu sürecinde hem aldıkları düşük ücretler açısından hem de işgücü piyasasında kayıt dışı bir şekilde istihdam edildiklerinden dolayı çifte mağduriyet yaşatılmaktadır.

3.3.1. Covid-19 Pandemi Sürecinin Gelir Düzeyine Etkisi

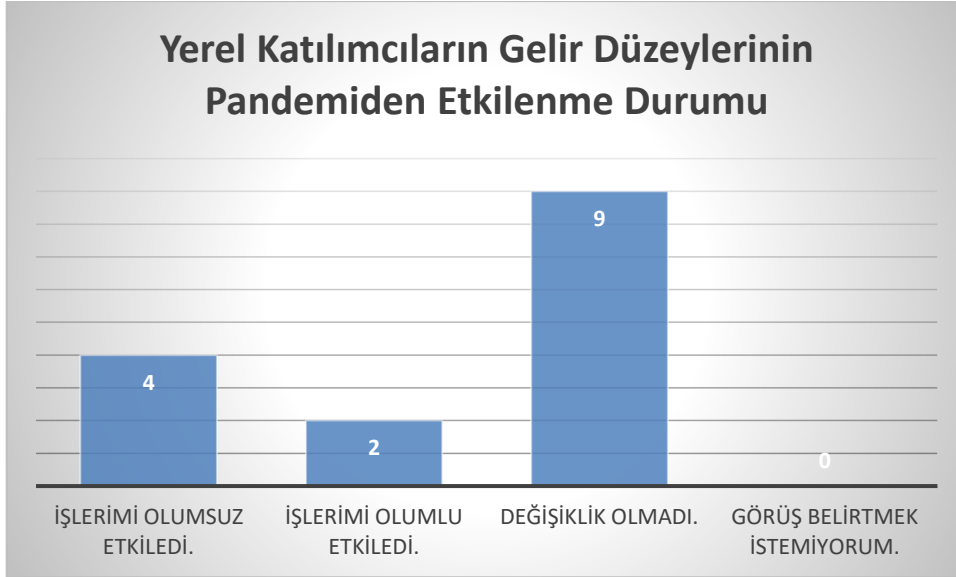
Yerel ve Suriyeli katılımcıların Covid-19 Pandemisinden ekonomik olarak etkilenme oranlarının analiz edilebilmesi için “Covid-19 pandemisi sebebi ile gelir düzeyinizde bir değişiklik oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Suriyeli katılımcıların soruya verdikleri yanıtlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Şekil 14: Suriyeli katılımcıların gelir düzeylerinin pandemiden etkilenme durumu

Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların hiçbirisi pandemi süreci işlerini olumlu yönde etkiledi cevabını vermemiştir. Buna karşılık 12 kişi pandemi sürecinin işlerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Bu rakam Suriyeli katılımcıların %80'ine denk gelmektedir. Pandemi döneminde çalışanların işten çıkarılması, firma tarafından ücretsiz izne gönderilmesi, firma tarafından çalışma saatlerinin düşürülmesi, firmanın kapanması gibi durumlar hem Türkiye vatandaşlarının hem de Suriyeli sığınmacıların işlerini negatif yönde etkileyebilmektedir. Bu hususta önemli olan hangi aktörün ne düzeyde etkinlendiğidir. Dolayısıyla bu rakamları yerel katılımcılar ile karşılaştırmak gerekmektedir.

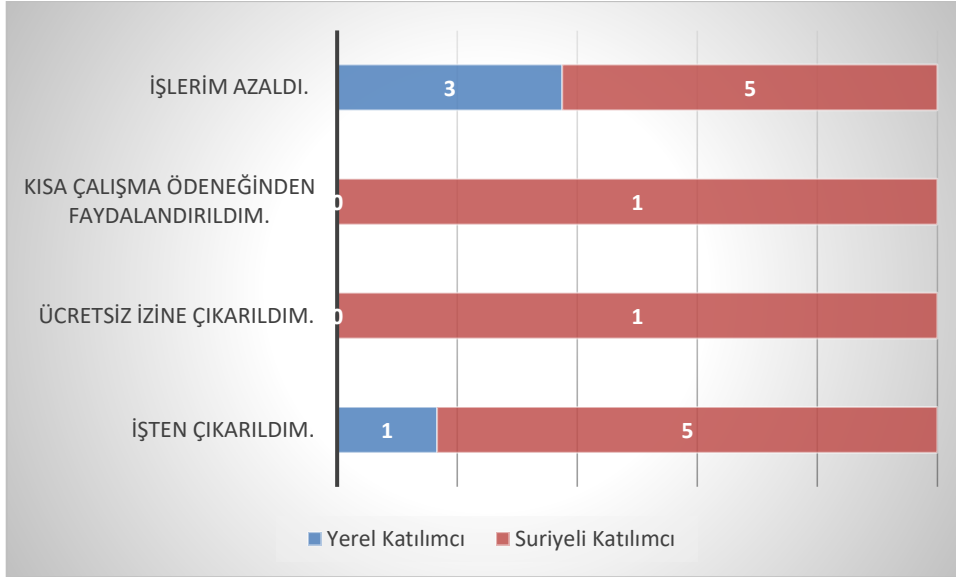
Şekil 15: Yerel katılımcıların gelir düzeylerinin pandemiden etkilenme durumu

Yerel katılımcıların “Covid-19 pandemisi sebebi ile gelir düzeyinizde bir değişiklik oldu mu?” sorusuna verdikleri cevapların analizinin yapılması gerekirse; katılımcıların %60’ının “gelir düzeyimde herhangi bir değişiklik olmadı”, %26,6’sının “işlerim negatif yönde etkilendi” ve %13,3’ünün de “işlerim olumlu etkilendi” cevabını verdiği görülmektedir. İşlerim olumlu etkilendi yanıtı veren yerel katılımcılardan bir tanesi psikolog olduğu için pandemi döneminin insanlar üzerinde oluşturduğu yıkıcı etkiler karşısında danışan sayısının arttığını, diğer katılımcı ise boşanma avukatı olduğu için pandeminin aile üzerinde yarattığı yıkıcı etkiler karşısında danışan sayısının arttığını belirtmişlerdir.

“İşlerim olumsuz etkilendi” yanıtı veren Suriyeli ve yerel katılımcıların işgücü piyasasında olumsuz anlamda hangi tecrübeler yaşadıklarının analizinin yapılabilmesi ve karşılaştırılabilmesi için olumsuz etkilendi yanıtı veren katılımcılardan detay vererek örneklendirilmesi istenmiştir. Aşağıdaki grafik işgücü piyasasında yer alan veya yer alma potansiyeli olan katılımcıların istihdamlarının pandemi sürecinden nasıl etkilendiğini göstermek amacı ile oluşturulmuştur.

Şekil 16: Katılımcıların Covid-19 sürecinden işgücü piyasasında etkilenme durumları

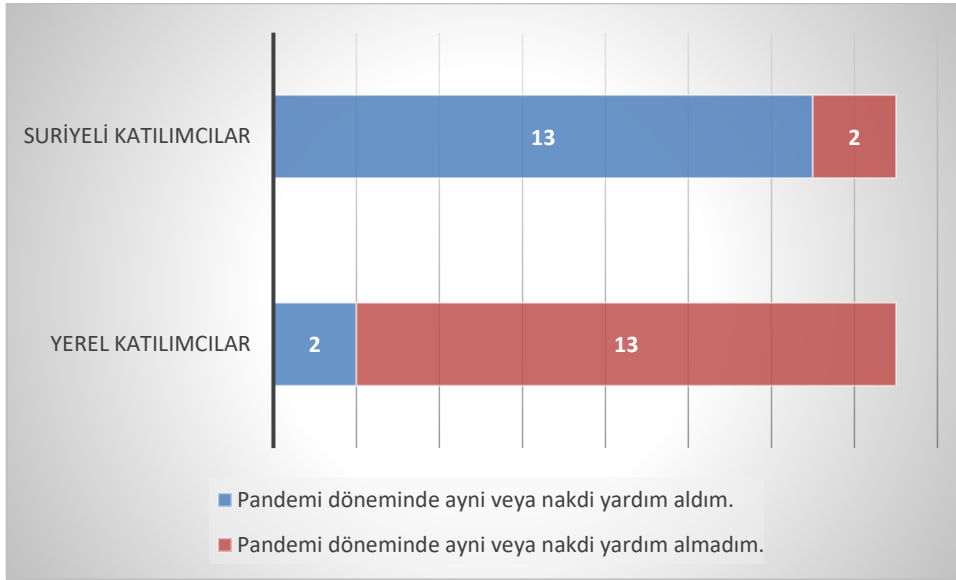

Yukarıda gösterilen grafiğe göre işten çıkarılan Suriyeli sığınmacı sayısı yerel katılımcılara oranla daha fazladır. Ayrıca işlerim azaldı yanıtını veren katılımcılardan Suriyeli sığınmacılar serbest piyasada seramik ustası, halı yıkamacı, inşaat boyacısı gibi emek yoğun mesleklerde iş yapmaktadırlar. Yerel katılımcılardan ise mali müşavir, ihracatçı, gündüz bakım evi sahibi gibi kişiler de işlerim azaldı yanıtını vermişlerdir. Covid-19 sebebi ile hem yerel hem de Suriyeli katılımcılar gelir düzeyi anlamında olumsuz etkilendikleri anlaşılrsa da etkilenen sayısı ve etkilenme düzeyleri eşit değildir. Aynı zamanda değişiklik olmadı diyen yerel katılımcı sayısı Suriyelilere kıyasla daha fazladır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılar işten çıkarılma, ücretsiz izne çıkarılma veya işlerin azalması gibi durumları daha çok tecrübe etmişlerdir. Covid-19 toplumda kırılgan ve dezavantajlı konumda bulunan kitleyi negatif yönde daha çok etkilemiştir. Hali hazırda alt gelir düzeyinde olan sığınmacıları ekonomik olarak daha fazla zorlayarak, insan onuruna yakışır düzeyde yaşama gayretinde bulunan bu kitleyi sosyal yardım almadan geçinemez duruma getirmiştir.

3.3.2. Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Yararlanma Düzeyi

Görüşmeler sırasında yerel ve Suriyeli katılımcılara “Covid-19 Pandemi döneminde komşu, akraba, hayırsever veya herhangi bir kamu kuruluşundan, uluslararası fondan nakdi veya aynı bir yardım aldınız mı?” sorusu yöneltimiştir. Suriyeli ve yerel katılımcıların soruya verdiği yanıtlar aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Şekil 17: Katılımcıların sosyal yardımlardan yararlanma düzeyi

Görüşmelere katılan Suriyeli sığınmacıların %86,6'sı yani 13 katılımcı pandemi döneminde çeşitli kurumlardan veya akrabalarından nakdi veya aynı yardım almışlardır. Bunun tam tersi yönde görüşmeye katılan yerel katılımcıların yalnızca %13,3'ü yani 2 katılımcı pandemi döneminde çeşitli kurumlardan veya akrabalarından nakdi veya aynı yardım almışlardır. Yardıma başvuranların çoğu pandemi döneminde işten çıkarılmış Suriyeli sığınmacılardır. Aldıkları yardımlar genel olarak Kızılay gibi kurumlardan ve çeşitli yerel yardım derneklerinden gıda kolisi veya nakdi yardım olarak verilmiştir. Bunun yanı sıra savaştan kaçarak Almanya, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere yerleşen akrabalarının kendilerine nakdi yardım göndermesi ile hayatını sürdüren sığınmacılar da bulunmaktadır. Pandemi döneminde yardım alan Suriyeli sığınmacılar ile yardım almayan yerel katılımcıların sayılarının birbirine eşit olması Suriyelilerin Covid-19 sürecinin işgücü piyasasına getirdiği olumsuz koşullardan Türkiye vatandaşlarına kıyasla ne derece etkilendiğinin açık bir göstergesidir.

Araştırmada son olarak Türk vatandaşları ile Suriyeli sığınmacılar arasında gerçekleştirilmesi gereken entegrasyon ve uyum politikalarının birlikte yaşanılan on yıllık süreçte ne derece başarılı olduğunun anlaşılabilmesi için sadece Türk katılımcılara "Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar ile aranızda kültürel bir benzerlik olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Hassas bir konu olduğu için sorunun seçenekleri önceden belirlenmemiştir. Dolayısıyla açık uçlu olarak yöneltilen bu soruya her katılımcının verdiği cevap değişkenlik göstermiştir. Bu sebeple cevapların bir grafiği oluşturulamamıştır. Yerel katılımcıların soruya verdikleri cevaplar genel olarak iki

milletin aynı dine mensup olmalarından dolayı dini benzerlik ve yemek kültürü dışında herhangi bir kesişim noktalarının bulunmadığı şeklindedir. Yerel katılımcılar Suriyeli sığınmacılardan eğitim, toplumsal ahlak, çalışma disiplini, iş ahlakı, kültürel normlar ve yaşam koşulları açısından tamamen farklı düzeyde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Yerel katılımcılar, Suriyeli sığınmacıların Ortadoğu coğrafyasında yer aldıkları için Türklerin kültüründen ziyade Arap kültürüne yakın olduklarını belirtmişlerdir. Nihayetinde Türkiye vatandaşları kültürel açıdan kendilerini Suriyeli sığınmacılardan çok farklı bir noktada konumlandırarak, dini benzerlik dışında herhangi bir kültürel benzerliklerinin bulunmadığını düşünmektedirler.

BÖLÜM IV

GÖÇÜN “ÖTEKİ” YÜZÜ

“İçeri girerim dar, dışarı çıkarım kar!”

Araştırmanın bir önceki bölümünde metodolojik çerçeveyi oluşturan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda elde edilen bulgularının görselleştirildiği tablo ve grafiklere yer verilmişti. Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye vatandaşları ile yapılan mülakatlar sırasında elde edilen bulgular analiz edildikten sonra bu bölümde mülakatlar sırasında katılımcıların araştırmacıya aktardıkları ifadelerle direkt alıntı olarak yer verilmiş ve bu ifadeler işgücü piyasasına katılım, toplumsal kabul ve entegrasyon politikaları kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılardan bir bölümünün mülakatlar sırasında birincil kaynak olarak aktardıkları konu ve sorunların günümüz göç çalışmaları literatüründe yer alan bazı savları kanıtlar nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Günümüz göç çalışmalarında Türkiye ulusal ve uluslararası alanda izlediği göç politikalarından dolayı AB’nin mülteci kampı olarak adlandırılmaktadır. Suriye İç Savaşı’nın ilk yıllarında Suriye-Türkiye sınırında uyguladığı açık kapı politikası milyonlarca göçmenin kontrolsüz bir şekilde ülkeye giriş yapmasına sebep olmuştur. Günümüz ekonomik koşulları altında bir sığınmacının ev sahibi ülkeye ekonomik maliyeti düşünüldüğünde Türkiye kendi bütçesinden karşılayamayacağından çok daha fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle AB ülkelerinin katı sınır politikaları izlemesi ve sınırdan belirli sayıda mültecinin geçmesine izin vermesi Türkiye’nin bu konudaki yükünü daha fazla arttırmıştır. Suriye’den kaçarak Türkiye’ye gelen sığınmacıların yarattığı bu kitlesel göç akını kontrolsüz ve ani olarak gerçekleştiğinden ülkeye girişler adeta bir su baskınına benzetilebilir. Bu baskının ülke için bir afet olup olmadığı ise ayrı bir tartışma konusudur. Savaşın ilk yıllarında Türkiye sığınmacılar için coğrafi konumundan dolayı transit bir ülke olarak bekleme odası gibi kullanılsa da, zamanla komşu devletlerin sınırlarını kapatması ve katı sınır politikaları izlemesinden dolayı hedef ülke konumuna gelerek farklı ülkelere göç etme hayali olan sığınmacıların kalıcı olarak yaşadığı ülke durumuna gelmiştir (Küçük, 2021, s. 23; Sarı ve Dinçer, 2017, s. 73).

4.1. Sosyal Entegrasyon ve Toplumsal Kabul Bağlamında Suriyeli Sığınmacılar

Kitlesel bir göç akını ile ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar örneğinde de görüldüğü üzere sağlık hizmetlerinde eğitime, istihdamdan dışlanmaya kadar birçok durumda problemler yaşanmaktadır. Bu problemler entegrasyon teorileri çerçevesinde incelendiğinde üstesinden gelinmesi gereken konulardır. Suriye İç Savaşında yaşandığı gibi kendi ülkelerinde herhangi bir mağduriyetten dolayı kitlesel göç veya kitlesel mülteci akını ile gelen sığınmacıların topluma entegre edilmesi normal koşullar altında küçük gruplar ile ülkeye sığınma talebinde bulunan sığınmacıların topluma entegre edilmesine göre nispeten daha zor bir problemdir. Kontrol altına alınamayacak kadar büyük ölçeklerde kitlesel olarak gelen göçmenlerin topluma adaptasyonunun iyi yönetilememesi durumunda entegrasyon süreçlerinin olumsuz sonuçlanacağı kesin bir durumdur.

Zaman, entegrasyon sürecinin başarılı olup olmayacağı hususunu etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Zürih merkezli Göçmenlik Politikası Laboratuvarı'ndan Dominik Hangartner'e göre göçmenlerin ev sahibi ülkeye girişinden itibaren geçen ilk iki yıl entegrasyon süreci anlamında en önemli zaman dilimidir (Roberts, 2019). Bahsi geçen çalışmada ülkeye varıştan kısa bir süre sonra gerçekleşen erken entegrasyon çalışmalarının daha olumlu sonuçlarının olduğu belirtilmiştir. Yapılan diğer bir çalışmada sığınmacıların bir ülkede entegrasyon için ne kadar süre bekledikleri kişilerin ileri dönem istihdam umutlarını o kadar kötü etkilediğini ve geçen her yıl istihdam olasılıklarının 4 veya 5 puan arasında azalttığını ortaya koymuştur. (Hainmueller, Hangartner, & Lawrence, 2016). Entegrasyon ile işgücü arasındaki korelasyonu ortaya çıkarmak için gerçekleştirilen çalışmada sığınmacıların belirli bir süre işgücüne katılımını zorlaştıran istihdam yasaklarının sığınmacıların işe girme umutlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Almanya'da işgücü piyasasına entegrasyon için yedi ay daha beklemenin istihdam oranını %20 oranında azalttığından bahsedilmiştir. Dolayısıyla sığınmacıların adaptasyon süreci için ev sahibi topluma geldikleri ilk iki sene oldukça kritik bir zaman dilimidir. Dil eğitimi, işgücüne katılım, kültürleşme ve hayata karışma gibi konular bu kritik zaman dilimi içerisinde halledilmez ise sonrasında maliyet açısından önemli bütçeler ayrılabilir entegrasyon politikalarının etkinliği azalmaktadır.

Bu makale kapsamında gerçekleştirilen araştırma kapsamında Adana'da yaşayan Suriyeli sığınmacılar ve Türk vatandaşlar ile gerçekleştirilen mülakatlar da göstermiştir ki araştırmaya katılan sığınmacıların büyük bir çoğunluğu Suriye'ye geri dönmeyi düşünmemektedir. Suriyeli katılımcıların yalnızca %26,6'sı gerekli güvenlik koşulları

sağlanırsa ülkelerine geri dönmeyi düşündüklerini söylemişlerdir. Yerel katılımcıların ise %60'ı sığınmacıların geri dönmeyeceklerini düşündüklerini söylemişlerdir.

Suriye’de iken beden eğitimi öğretmeni olan fakat Türkiye’de diploma denkliği alamadığı için konfeksiyon işçisi olarak çalıştığını belirten bir katılımcı geri dönüş ile ilgili olarak aşağıdakileri dile getirmiştir:

Türkiye’ye geldiğim ilk yıllarda kiralık bir evde yaşıyorduk fakat pandemi döneminin getirdiği ekonomik sıkıntılardan dolayı başvuru yaparak 2 küçük çocuğum ve ailem ile Adana/Sarıçam bölgesindeki Mülteci Kampına (çadır) yerleştik. Fakat yine de Türkiye’yi seviyorum. Türkiye’de fikir özgürlüğü var istediğimiz gibi konuşabiliyoruz. Demokrasi ve farklı fikirlere, etnik kökenlere, dini kökenlere saygı var. Ama Suriye’de durum böyle değil. Size dayatılan tek bir bakış açısından bakmak zorunda bırakılıyorsunuz. Karnımızı doyuracak paramız olmasa bile fikirlerimi ifade edebilecek özgürlüğe sahibim. Benim için bu durum her şeyden önce gelir. Bu yüzden artık Suriye’ye dönmek istemiyorum. (Suriyeli Katılımcı 6, Erkek, 31)

Mülakat sonuçları da literatür çalışmalarını kanıtlar nitelikte bir kere daha ülkemizde artık Suriyeli sığınmacıların kalıcı nitelikte olduğunu göstermiştir. Bir adım geriden bakarak bulguları entegrasyon açısından incelemek gerekirse sığınmacı katılımcıların geri dönme konusunda isteksiz olduklarını sıklıkla dile getirmesi interaktif entegrasyon (Bosswick & Heckmann, 2006) politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasının ülkenin uyum süreci için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar ülkeye ilk geldikleri yıllarda “misafir” konumunda görülerek “geçici” gözü ile bakılmıştır. Canlarını kurtarmak amacıyla oldukları için Türk toplumu tarafından kucak açılan sığınmacılara günümüze oranla daha yüksek oranda toplumsal kabul ortamı geliştirildiği söylenebilir. Misafir olarak görülen bir grubun topluma entegrasyonu ile ilgili olarak politika geliştirme anlamında önemli adımlar atılmamıştır. Zaman geçtikçe politika yapıcılar ve toplum nezdinde sığınmacıların kalıcı oldukları anlaşılmıştır. Türkiye’de yapısal entegrasyonun (Bosswick & Heckmann, 2006) sağlanmasına yönelik sığınmacıların statüsü ile ilgili belirli kanuni düzenlemeler yürürlüğe alınmış, çalışma izin belgeleri kapsamında Türkiye’de çalışmalarına imkân sağlanmış, sağlık ve eğitim hizmetlerine entegre edilmiş olsalar da kültürel entegrasyon ve iki toplumun adaptasyonu anlamında kayda değer herhangi bir entegrasyon politikası geliştirilmemiştir. Dolayısıyla sığınmacıların entegrasyonu için kritik olan iki yıllık

sürenin entegrasyon anlamında etkin kullanılamaması sonrasında aynı topraklar üzerinde yaşayan bu iki millet arasında bir yabancılaşma durumu oluşmuştur. Dolayısıyla yerel vatandaşlar ile Suriyeli sığınmacılar arasında kültürel entegrasyonun tam olarak sağlanmadığının açıkça görülebileceği Türkiye topraklarında yapısal entegrasyon çalışmaları da sonuç vermemektedir. Yapısal entegrasyon içerisinde yer alan sığınmacıların işgücüne katılım oranlarının başarıya ulaşması ihtimali öncesinde başarılı bir kültürel entegrasyon sürecinin tamamlanmış olmasını gerektirmektedir.

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında yaşanan entegrasyon sorunları ekonomik (devlet harcamalarının artması, istihdama katılımlarından dolayı doğan işsizlik vs.), kültürel, toplumsal yapının değişmesi, sosyal haklardan yararlanamama gibi durumlar oluşturmaktadır. Bir yandan Türk toplumu nezdinde oluşan işsiz kalma, toplumun ahlak yapısının değişmesi, ulus devlet algısının bozulması korkusu, diğer yandan Suriyeli sığınmacıların sosyal haklardan yararlanamama, geçim sıkıntısı, işgücüne katılımda karşılaştıkları emek sömürüsü, nefret söylemine maruz kalma, mağduriyetlerin yarattığı psikolojik travmalar gibi durumlar her iki toplumun birbirine entegrasyonu ve uyumu önünde büyük bir bariyer olarak durmak ve tam kapasiteli bir entegrasyon süreci gerçekleştirilememektedir (Yılmaz, 2019, s. 293). Özellikle Covid-19 pandemi koşullarının ekonomik ve sosyal alanda getirdiği olumsuz koşullar entegrasyon süreci önündeki bu bariyeri daha da derinleştirmiştir.

Suriyeli sığınmacılar Türk dilini öğrenme ve günlük hayatlarında kullanma konusunda istekli olsa da toplumdaki dışlama ve yabancı düşmanlığı uyum sürecinin önündeki önemli engellerden birisidir (Çetin, 2016). Zaman geçtikçe sığınmacılara karşı ilk yıllardaki kucak açma psikolojisi ile gelen pozitif olgular yerini negatif duygulara bırakmıştır. Kamuoyuna açık alanlarda karşılaştıkları ayrımcılık ve dışlanma gibi negatif tutumlar Suriyeli sığınmacıların kültürel ve kimliksel entegrasyon sürecini yavaşlatmaktadır. Finansal kaynakların bölünmesi, kamuoyu harcamalarının artması gibi durumlar sığınmacılara karşı ayrımcı ve dışlayıcı tavırların sergilenmesine neden olabilmektedir (Özgüler, 2018). Bu durumlar sağlık hizmetlerinde bir bölüşüm yarattığı için rekabete sebep olmaktadır (Yılmaz, 2019, s. 295). Suriyeli, Türk ve Kürtlerin karışık olarak yaşadığı bir mahalledeki eczanede tercümanlık yapan ve ara eleman olarak kayıt dışı bir şekilde çalışan bir katılımcının görüşmesinde yer verdiği bir örnek bu savı kanıtlar niteliktedir:

Çalıştığım eczaneye gelen müşteriler benim Suriyeli olduğumu ilk bakışta

farketmiyorlar. Doktorlar muayene sonrası Suriyeli ailelere reçete ile mama ve süt yazıyorlar. Sonrasında Suriyeliler bizim eczanemize gelerek mamayı ve sütü reçete ile ücretsiz alıyorlar. Buna eczanede şahit olan Türkler Suriyelilere karşı nefret söyleminde bulunuyorlar ve kavga etmeye çalışıyorlar. Çünkü aynı mama ve süte Türkler para öderken Suriyeliler ödememiş oluyor. Bu durum geçim sıkıntısı çeken Türkleri kıskırtabiliyor. Ayrıca insanlar benim de Suriyeli olduğumu duyunca şaşıyorlar ve sen hiç Suriyelilere benzemiyorsun diyorlar. Türkiye vatandaşları Suriyelilerin olması gerektiği fiziki görünüşü belirli bir önyargı ile zihinlerine çizmiş gibiler. (Suriyeli Katılımcı 14, Kadın, 21)

Görüşmelere katılan bir yerel katılımcı Suriyelilere sağlanan olanakların Türk vatandaşlarından çok daha fazla olması durumunun kendisini rahatsız ettiğini şu şekilde ifade etmiştir;

Üniversite okuduğum yıllarda Suriyelilere tanınan olanakların biz Türk gençlerinden daha fazla olduğunu kendi gözlerimle gördüm. Biz KYK kredisi alırken Suriyelilere KYK bursu alma imkânı veriliyordu. Ayrıca yurtlarımıza yerleşmek için bavullarımızla odalarımıza girdiğimizde onların daha önceden yerleştirilmiş olduğunu görüyorduk. Bu durum kendi ülkemizde iki ırk arasında fırsat eşitsizliğine yol açıyordu. Bu yüzden geri dönmeleri gerektiğini düşünüyorum. (Türk Katılımcı 15, Erkek, 24)

Toplum dezavantajlı durumda olan sığınmacıların toplumsal hayata karışabilmesi için gerekli olan imkanların devlet veya uluslararası fonlar tarafından karşılanması halk nezdinde ekonomik kaynakların paylaşılması veya kamuoyu harcamalarının artmasından dolayı devletin omzuna yük oldukları düşüncesine yol açmaktadır. Bu durum ile birlikte gelen tepkiler ve ev sahibi toplumda hali hazırda var olan dışlama, nefret söylemi, yabancı düşmanlığı ve ötekileştirme gibi durumlar göç ile gelen grubun topluma entegrasyonunu engellemektedir (Çetin, 2016, s. 218). İşgücü piyasasında emek yoğun sektörlerde kayıt dışı olarak çalıştırılan sığınmacıların özellikle pandemi koşullarının getirdiği ekonomik sıkıntıların insanlar üzerinde kurduğu psikolojik baskı ile birlikte toplumsal alanlarda da nefret söylemlerine maruz bırakılması toplumsal kabul mekanizmasını tamamen negatif bir yöne çekmektedir.

Yoğun göç alan veya sığınmacı akınına konu olan bölgelerde benzer duygu/ilişki değişimlerine ve sosyal çatışma alanlarına rastlamak mümkündür. Dolayısıyla

günümüzde Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların yerel toplum ile komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri yok denilecek kadar az düzeydedir (Yıldırım & Dinler, 2021, s. 472). Araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlardaki bazı katılımcılar bahsi geçen tezi kanıtlar nitelikte söylemlerde bulunmuştur. Örnek olarak yapılan mülakatta bir Suriyeli, Türkler ile aralarındaki ilişkinin ne kadar kopuk olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“7 tane çocuğum ve iki akrabam ile aynı evde yaşadığımız için çalışmak zorundayım. Oturduğumuz mahallede bizim dışımızda genellikle Türkler yaşıyorlar. Üç yıldır aynı evde oturmamıza rağmen ben ve ailem hiç kimseyi tanımıyor ve hiçkimse ile görüşmüyoruz. Uzun saatler dışarıdayım, çalışıyorum. Çocuklarımın başında olamadığım için sabah işe giderken evin kapısını kitleyerek çıkıyorum. Çocuklarımın ben işten gelene kadar dışarıya çıkmasına izin vermiyorum. Mahalleden hiçkimse ile arkadaşlık ve ilişki kurmalarını istemiyorum. Bu şekilde daha güvende olduğumuzu hissediyorum. (Suriyeli Katılımcı 12, Kadın, 46).

Yerli halk ile kurulan bağlar ve arkadaşlık ilişkileri interaktif entegrasyonun en önemli göstergelerinden birisidir. SK12’nin hayatından verdiği örnekte bahsedildiği gibi sığınmacının arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri tamamen kesilmiş durumdadır. İlişkiler arasındaki bu kopukluk daha önce tecrübe edilmiş olan ayrımcılık veya dışlanma gibi hususlardan kaynaklanabilmektedir. Bu örnekte de görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında interaktif entegrasyon sürecinin tamamlandığını söylemek pek mümkün değildir. Ayrıca SK12’nin durumu ve dışarıya açılmak istemeden kapalı bir komün halinde yaşamak istemesi Berry’nin Uyum Teorisi bağlamında bir kültürleşme stratejisi olarak yer alan ayrılma stratejisi ile açıklanabilmektedir. Katılımcı bu şekilde bir hayat sürdürmeyi tercih ettiğinden dolayı Türkçe’yi tam olarak öğrenememiş ve dolayısıyla sosyal entegrasyonunu tamamlayamamıştır. Öte yandan yaşanan iç savaş sonrasında Suriye’yi terk etmek durumunda kalan sığınmacıların gerekli güvenlik koşulları sağlanıp barış ortamı oluşturulduğunda ülkelerine geri dönmek gibi bir umutları olduğu için göçün ilk yıllarında yerli toplum ile yeterince uyum sağlama isteği de göstermeyebilmektelerdir (Yılmaz, 2019, s. 296). Daha önce bahsedildiği üzere entegrasyon çift yönlü bir süreç olduğu için sığınmacılar kadar yerel halkın da desteği çok önemlidir. Gelineen noktada hem Türkler hem de Suriyeliler nezdinde göçmenlik durumu geçici olarak görüldüğü için entegrasyon ve adaptasyon süreçlerinde iki taraflı kopukluklar yaşanmıştır. Günümüz koşullarında gelinen noktada bahsi geçen bu

kopukluktan dolayı Türk toplumunun bazı kesimlerinde yabancılara karşı bir önyargı ve düşmanlık tutumları sergilenebilmektedir. Kitleler halinde ve kontrolsüzce gerçekleştirilen göç hedef ülkedeki toplumsal yapıyı değiştirdiği için yabancı korkusu ve kimliksel şiddet gibi olguları tetikleyebilmektedir. Toplumdaki siyasi, ekonomik ve sosyal olguları negatif yönde etkileyen bu durum Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar örneğinde de görülmektedir (Deniz, 2014). Suriye’de avukatlık yapan fakat Türkiye’de denklik alamadığı için şu anda işsiz olan bir mülakat katılımcısı yabancı düşmanlığı ile ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“Avukat olmama rağmen para kazanmak zorunda olduğum için bir plastik firmasının dış ticaret bölümünde sigortasız olarak işe başlamıştım. Çalıştığım iş yerinde kötü muamele ve ayrımcılık barındıran tutumlara maruz bırakıldım. Dış ticaret birimine işe alınmama rağmen temizlik, muhasebe, tecümanlık gibi birçok işi birden yaptırıyorlardı. İş yerindeki muhasebeci herkese maaşını yatırmasına rağmen benim maaşımı geç yatırıyordu. Bu durumu uzun süre devam ettirince neden böyle yaptığını sorduğumda sadece keyfi olarak böyle yaptığını söyledi. Durumu patrona ilettiğimde haberinin olmadığını muhasebecinin Suriyelileri sevmediği için bunu yaptığını öğrendim. Ayrıca çaycı herkese çay ve kahve servis ederken bana vermiyordu. Eğer çay içmek istiyorsan git ve kendin al gibi söylemlerde bulunuyordu. Bir gün iş yerini üst düzey bir devlet yetkilisi ziyaret edecekti. Temizlik görevlisi o gün izinliydi ve benden bütün idari birimi temizlememi istediler. Avukat olmama rağmen paraya ihtiyacım olduğundan dolayı temizlik yaptım. Temizlik işini şirketten kimseye rica edemediler. Ben Suriyeli olarak dezavantajlı bir grupta olduğum için benden istediklerini düşünüyorum. (Suriyeli Katılımcı 4, Erkek, 33)

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de toplumsal bağlamda tecrübe ettikleri dışlanmışlık ve yabancı korkusu ile karşı karşıya kalma durumlarına son bir örnek mülakatlara katılan bir Türkiye vatandaşı tarafından verilmiştir.

İşim gereği sürekli ve düzenli olarak Suriyeli sığınmacılar ile onların ekonomik ve sosyal durumlarının tespitine yönelik anketler gerçekleştiriyoruz. Kendisi ile anket gerçekleştirdiğim ileri yaşı bir Suriyeli sığınmacı teyze anket sonunda gözleri dolarak şunları aktarmıştı:

- Ben bu ülkeye ne misafir olabildim ne de vatandaş. Öylesine arada sıkışıp kalmış biriyim. İnsanız, her yere sığdık da bir bu topraklara sığamadık. Bizim oralarda

bir söz vardır “İçeri girerim dar, dışarı çıkarım kar” İşte tam olarak böyle bir durumdayım. (Türk Katılımcı 8, Kadın, 33)

Suriyeli sığınmacılar toplumsal kabul bağlamında gösterilen direnç sebebi ile yabancılaşma ve yalnızlaşma tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bir taraftan içerisinde bulunmuş oldukları durumdan çıkmak isteyip imkanlarının el vermemesi öteki taraftan toplumda karşılaştıkları tepki ve önyargılar sonucunda arada sıkışıp kalmış bir kitle oldukları açıkça görülmektedir. Zamanla kendilerine ve içerisinde bulundukları topluma yabancılaşan (*alienation*) bu kitle hakkında yapılan araştırmalarda yorumlara yer verilirken içerisinde bulundukları durumun kendi seçimleri olmadığının unutulmaması gerekmektedir.

4.2. Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye Ekonomisi ve İstihdam

Koronavirüs hastalığı (Covid-19) hızlı yayılımı sebebi ile yaklaşık dört ayda tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi ilan edilen Covid-19, 15 Kasım 2021 tarihi itibarı ile 254.302.532 kişiye bulaşarak 5.118.809 kişinin ölümüne sebebiyet vermiştir (Worldometers, 2021). Türkiye’de ilk pozitif vaka ise 10 Mart 2020 tarihinde görülmüş ve virüs kaynaklı ilk ölüm ise 15 Mart 2020’de gerçekleşmiştir (SGDD-ASAM, 2020). 1 Nisan 2020 tarihinde ise Sağlık Bakanlığı’nın açıklamalarına göre salgın tüm ülkeye yayılmıştır. Yayılımı kontrol altına alınamayan bu virüs sebebiyle Türkiye’nin de içinde bulunduğu birçok ülkede bir dizi önlemler alınmış ve hayat neredeyse durma noktasına gelmiştir. Dünya çapında birçok hükümet Covid-19 ile mücadele kapsamında karantina yasakları uygulamıştır. Sosyal mesafeyi koruyarak virüsün yayılımını kontrol altına alabilmek adına okullar, işletmeler, stadyumlar, alışveriş merkezleri ve hatta sınır kapıları dahi kapatılmıştır. Toplumsal ve kişisel hizmet sektöründeki faaliyet gösteren bazı işletmeler ise yaklaşık iki ay boyunca tamamen kapatılmıştır. TEPAV tarafından gerçekleştirilen ankete göre geçimini hizmet sektöründen sağlayan insanların yarısı ücretsiz izne çıkarılmış ve dörtte biri ise işyerini kapatmak zorunda kalmıştır (Akyıldız, 2020, s. 4). Hayatı durma noktasına getiren bu sıkı önlemler karşısında üretim ve hizmet sektörleri başta olmak üzere ülkelerin ekonomilerini negatif anlamda etkilenmiştir. Covid-19 pandemi krizi öncesinde de %13 olan işsizlik oranı, cari açık ve döviz kurunun yüksekliği gibi etkenler de hesaba katılırsa pandemi koşulları altında Türkiye ekonomisi gerçekten sıkıntılı günler geçirmiştir. Ülke ekonomisini eski düzeye getirmek için fırsat kollarken 2020 yılının ilk aylarında Covid-

19 pandemisine yakalanmıştır. İşsizlik oranındaki artışlar, refah düzeyindeki gerileme, kamu borçlanmasıdaki artış, bütçe açığı ve cari işlemler açığındaki artışlar ve son olarak döviz kurundaki artışlar Covid-19 pandemisinin ülke ekonomisindeki olumsuz etkilerine örnek olarak gösterilebilmektedir (Demir & Esen , 2021).

Hedefler İçin İş Dünyası (B4G) Platformu'nun Covid-19'un işletmeler üzerindeki etkisini araştırmak amacı ile çeyrekler bazında gerçekleştirerek yayınladığı anket raporuna göre 2020 yılının son çeyreğinde Türkiye ekonomisindeki firmaların iş hacimleri bir önceki yıla oranla %68 oranında daralmıştır. Ayrıca iş hacminde oluşan bu azalmadan kaynaklı işletmeler de %57'lik bir işgücü kaybı yaşadıklarını dile getirmişlerdir (B4G, 2021)

Türkiye'de işyerlerinin kapatılması sebebi ile işsizlik oranlarındaki artışlar ve akabinde yaşanan gelir kaybı toplumun tüm kesimlerini etkilemektedir (UNDP, 2020). Türk hükümeti pandemi nedeniyle yaşanan bu ekonomik daralma ve gelir kaybı karşısında ekonomiyi desteklemek amacıyla vatandaşlara nakdi devlet yardımları vererek, işverenleri ise kısa çalışma ödeneği adı verilen maaş desteğinden yararlandırmıştır. Ayrıca pandemi dönemi boyunca işten çıkarımı ülke genelinde yasaklamıştır. Türk hükümeti sosyal devlet anlayışı ile pandeminin etkilerine karşı özel sektörün ihtiyaçlarını karşılamak için hızlıca verilen bu devlet destekleri ile piyasayı rahatlatmayı planlamış olsa da Covid-19 pandemisi özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) derinden etkilemiştir. Ülke ekonomisinde domino taşı etkisi ile KOBİ'lerin pandemi koşullarından finansal açıdan olumsuz etkilenmesinden dolayı üretim azalmış ve bunun sonucunda ise işsizlik oranlarında artış gözlemlenmiştir.

Uzun süre işsizlik yaşayan vatandaşlarda ekonomik sıkıntıların yanı sıra bir süre sonra psikolojik sıkıntılar da gözlemlenebilmektedir. İşten çıkarılan ve akabinde yoksullaşan vatandaşların tekrar işgücüne katılım anlamında özgüvenleri düşebilir, beden ve ruh sağlıkları negatif anlamda etkilenebilir (Adak, 2010). Pandeminin beraberinde getirdiği sağlık sorunları, işsizlik, gelir kaybı ve benzeri darboğazlar ile psikolojik ve fiziksel anlamda yıpranmanın yanı sıra ülkedeki Suriyeli sığınmacılara yapılan kamu harcamaları pandemi döneminde vatandaşların daha çok dikkatini çekmeye başlamıştır. Pandemi koşullarının toplumda hali hazırda dezavatajlı konumda bulunan sığınmacılar üzerindeki negatif etkisi dikkate alınmaksızın bu dönemde Suriyelilere karşı toplumda bulunan hoşnutsuzluk ve önyargı giderek artmıştır.

4.3. Covid-19 Salgınının Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu Üzerindeki Etkileri

Şiddet, terör, savaş ve insan hakları gibi çeşitli nedenlerle yerlerinden edilen insanlar küresel salgın ve afetler gibi olağanüstü durumlarda yerel halka oranla genellikle ikinci plana atılırlar. Toplumda zaten sonradan eklenmiş bir kitle olarak yer alan bu gruptaki insanlar ihmal edilmişliğin verdiği olumsuz etkiler ile birlikte oldukça dezavantajlı bir konuma düşmektelerdir. Özellikle dil sorunu sebebi ile bilgiye erişim konusunda ciddi zorluklar yaşanmaktadır. İşgücüne katılım süreçlerinde hali hazırda sıkıntılar yaşayan bu grubun pandemi koşullarının getirdiği ekonomik koşullar altında maddi durumlarının git gide kötüleşmesi ve beraberinde gelen ekonomik sıkıntılar, kalabalık bir aile yapısında yaşamanın getirdiği sosyal mesafe sıkıntıları ve hastanelerde yaşanan yoğunluktan dolayı sığınmacılara sağlanan sağlık hizmetlerine erişim sıkıntısı gibi başlıklar Suriyelilerin pandemi döneminde yaşadığı problemlerin başlıca örneklerindendir (SGDD-ASAM, 2020).

Covid-19 pandemi süreci kapsamında karantina altında kalma tedbirleri ile başlayan süreç sonrasında bazı sektörlerdeki iş yerlerinin kapatılması, üretimin ve siparişlerin azalması, sınır kapılarını dünya ticaretine kapatan ülkeler ile birlikte kontrolden çıkarak birçok Türk vatandaşı gibi Suriyeli sığınmacıların da işlerini kaybetmesine sebep olmuştur. Araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların yerel işçilere nazaran işten çıkarılma oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Salgın sürecinin getirdiği ekonomik sıkıntılar ve işsizlik ile birlikte Suriyeli sığınmacılar geçimlerini sigortasız olarak çalıştıkları günlük işler veya aldıkları borçlar ile sürdürmektelerdir. Dolayısıyla sürecin uzaması durumunda geçimlerini sağlamaları mümkün görünmemektedir.

Pandemi döneminde sağlık hizmetlerinden yararlanma hususunda, bazı Suriyeli sığınmacılar Türkçe konuşamadıkları veya okuma yazma bilmedikleri için yaşadıkları bilgi ve belge eksikliğinden dolayı pandemi döneminde sağlık kurumlarının ve hastanelerin kapalı olduğunu düşünerek tedavilerini aksatmışlardır. Ayrıca Ağustos 2021 tarihinde Suriyeli sığınmacılar ile gerçekleştirilen mülakatlar sırasında bir sığınmacı Covid-19 virüsüne karşı bir aşı geliştirildiğini ve bu aşının Türkiye'deki hastanelerde uygulanabildiğini henüz öğrendiğini söylemiştir:

Yaşadığım mahallede çoğunluk Türkler olmak üzere Suriyeliler de yaşıyor. Türkiye'de 1 yıldır aşı uygulandığını hiç duymamıştım. Etrafımızdan da

hiçkimseden duymadık. Acaba bize haber verilmedi mi bilemiyorum. Bizim ailece yeni haberimiz oldu. Zaten duyar duymaz da aşı olmak için randevu aldık. Aile büyüklerimden sadece babam bugün birinci doz aşı oldu ama ben henüz olmadım.
(Suriyeli Katılımcı 1, Kadın, 19)

Türkiye’ye Covid-19 virüsü ile mücadele kapsamında geliştirilen aşının Ocak 2021 tarihinde ulaştırıldığı düşünüldüğünde mülakatlara katılan bu Suriyeli gencin aşının varlığından ve erişebilir olduğundan sekiz ay sonra haberdar olması sığınmacıların dezenformanyonel bir çember içerisinde yaşadıklarını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Türklerin çoğunlukta olduğu bir mahallede yaşamasına rağmen aşığı çevresinden dahi duymamış olması iki toplum arasındaki iletişim ve dolayısıyla ilişki kopukluğunun ne kadar vahim bir düzeyde olduğunu gösterir niteliktedir. Ev sahibi toplumun toplumsal ilişkilerine ve sosyal ağlarına dahil olamamış bu ailenin topluma kabulünden ve interaktif entegrasyonundan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Pandemi döneminde sağlık hizmetlerine erişim ve bilgi eksikliklerinden kaynaklanan mağduriyetlerin yanı sıra Suriyeli sığınmacılar bu süreçte en büyük problemi ekonomik ve maddi sıkıntılardan yana yaşamışlardır.

Özellikle pandemi koşullarının getirdiği ekonomik sıkıntıların ülkeye ve ülke vatandaşlarına yarattığı maddi sıkıntı üzerine Suriyeli sığınmacılardan dolayı artan kamu maliyetleri eklenmesi ve 2021 yılında tecrübe edilen kaçak Afgan sığınmacı akını üzerine halk nezdinde sığınmacılara yönelik nefret söylemlerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Halk arasında artan gerginliğin hükümet üzerine yarattığı baskının da artmasıyla 26 Temmuz 2021 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi eski Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Yasin Aktay Euronews’e verdiği röportajda “Çok önemli bazı yerlerde Suriyelileri çekin, bu ülke ekonomisi çöker” ifadelerini kullanmıştır. İşgücü piyasasında karşılaştıkları emek sömürsü bir yana Suriyeli sığınmacıların istihdamlarının Türkiye işgücü piyasasına katkıları su götürmez bir gerçektir. Araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmelere katılan iki Türk işveren bu açıklamaları destekler nitelikte ifadelerle yer vermişlerdir:

Suriyeli sığınmacıların geri gönderilmelerini şahsen tercih etmem. İşgücü piyasasında sadece işverenlerin görebileceği bir açığı dolduruyorlar. Gitmeleri piyasada bir dengesizlik yaratabilir. Ben hem tarımsal üretim yapıyorum hem ürettiğim mahsülü ihraç ederek ülkeme hizmet ediyorum. Eskiden Kürt ve Türk kökene sahip kardeşlerimiz tarlalarımızda çalışırdı. Bugün tarlalarımızda ve

bahçelerimde çalıştırdığım mevsimlik tarım işçilerinin çoğu Suriyelilerden oluşur duruma geldi. Suriyelilerin el becerileri ve işlerine olan bağlılığını takdir ediyorum. Sonuç olarak şimdiye kadar ülkemize gelmiş olanlar kalmasını tercih ederim fakat bundan sonra ülkeye giriş yapanlar için çareler aranabilir. (Türk Katılımcı 5, Erkek 34)

Yaklaşık 28 yıldır Türkiye işgücü piyasasının makine sektöründe bir işveren olarak yer alan ve ürettiği makineleri yurtdışına ihraç eden bir diğer Türk katılımcı ise görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların geri dönüşleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir.

Makine sektörü, atölye içerisindeki tezgahlarda her türlü önlemlerin alınmasına rağmen iş kazalarının maalesef sıklıkla tecrübe edildiği ve ince işçiliğin olduğu bir sektördür. Zaman zaman Suriyeli sığınmacıları istihdam ettim ve şu anda hali hazırda 5 Suriyeli çalışıyorum mevcut. Suriyelilerin el becerilerini çok beğeniyorum. Zanaatkar yönleri ağır basıyor ve kaliteli bir işçilik sergiliyorlar. Bu yüzden Suriyelilerin öncelikle metal-makine sektörüne ve sonrasında Türkiye işgücü piyasasına önemli katkılarının olabileceğini düşünüyorum. Her konuda olduğu gibi tabi ki mülteci akını konusunun da avantajları ve dezavantajları olabilir. Bence ülkemize aldığımız bu kadar göçmeni geri göndermeyi düşünmek yerine onları işgücüne daha sağlam entegre etmenin yollarını aramalıyız. (Türk Katılımcı 12, Erkek, 50)

Son olarak Suriyeli sığınmacıların Mesleki Yeterlilik Belgesi (MYK) almalarında yardım sağlayan bir AB Projesi çalışanı olan Türk katılımcı Suriyelilerin mesleki becerileri ve işgücü piyasasına entegrasyonu ile ilgili aşağıdaki konulara değinmiştir:

Suriyeli sığınmacılar kendi kültürleri ve yetiştirme tarzlarından dolayı özellikle işgücü anlamında otomasyon ve seri üretimden ziyade el işçiliğine ve ustalığa dayanan bir beceriye sahiplerdir. Zanaatkar olarak yetiştiriliyorlar. Özellikle mobilya sektöründe Türklere nazaran günler süren oyma ve el işçiliği ile üretim gerçekleştirebiliyorlar. Fakat bu durum Türkiye'nin üretim mantığına ters düşmektedir. Türkiye otomasyona dayalı, seri üretim bazlı, hızlı üretimler gerçekleştirir ve satar. Dolayısıyla Suriyeliler aslında bu sebepten dolayı da Türkiye'de iş bulmakta zorlanıyorlar. Kendi mesleklerini bir kenara bırakarak yeni bir meslek öğrenmek ve iş hayatına sıfırdan başlamak zorunda kalıyorlar.

Çalışma kültürü açısından Cuma ve Cumartesi günlerinin Suriye’de resmî tatil olması ve bu durumun Türkiye’ye ters düşmesi açısından GKAS’lar ülkemize ilk geldiklerinde iş bulma konusunda sıkıntı çekmişlerdir. Fakat sonrasında Türkiye’nin çalışma koşullarına uyum sağladıklarında bu sorun ortada kalktı. (Türk Katılımcı 8, Kadın, 33).

Suriyeli sığınmacılar kendi kültürleri ve yetiştirilme koşulları açısından Türkiye işgücü piyasasına entegre edilirken TCK8’in de belirttiği gibi birtakım zorluklar yaşamışlardır. İki milletin çalışma koşulları ve iş disiplini arasında fark olduğu açıkça görülmektedir. Fakat her ne kadar isimlerinde geçici koruma statüsü altında kişiler olarak bahsedilse de Suriyeli sığınmacılar çeşitli sebeplerden dolayı kendilerini bu ülkede bir süre daha kalıcı gördükleri için bulundukları ülkenin çalışma koşulları ve yaşam standartlarına uyum sağlayarak kendilerini değiştirmişlerdir. Göç alan toplum ile göç eden birlikte yaşamayı öğrenmesi ve toplulukların birbirlerine uyum sağlaması, topluluğun yeni gelen grup ile etkileşimi sonrasında değerleri, davranışları ve dilinde değişikliğe uğraması iki toplum arasında kültürel alışverişin olduğunun en büyük göstergesidir. Bu durum kültürel entegrasyonun direkt bir örneği olarak değerlendirilebilmektedir. Ülkemize sığınan Suriyelilerin mevcut koşullar altında ülkelerine geri dönme niyetlerinin olmadığı ve Türkiye’de yaşama isteklerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla çift yönlü entegrasyon politikaları ile topluma kabul ettirilmeleri gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacıların göç konusunda Türkiye’yi tercih etmelerinin ve başka bir ülkede yaşamak istememelerinin nedenleri Türkiye’nin kendi ülkelerine yakınlığının ve iki ülkenin arasındaki dini benzerliğin kendilerine verdiği konfor hissidir. Çünkü din, kültürel kimliğin kilit bir etkenidir (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 16). Konu ile ilgili olarak bir katılımı aşağıdaki hususlara değinmiştir:

Türkiye’den başka bir ülkeye gitmeyi istemiyorum. Avrupa’da kardeşlerim var beni her telefon konuşmamızda çağırıyorlar fakat ben kesinlikle Avrupa’da bir ülkeye gitmek istemiyorum. Türkiye’de her gün ezan sesi duyuyorum. Bu beni çok mutlu ediyor. Hristiyan bir ülkede içsel olarak kendimi güvende hissedeceğimi düşünmüyorum. Çocuklarımı Müslüman bir ülkede yetiştirmek istiyorum. (Suriyeli Katılımcı 12, Kadın, 46)

Türkiye, Suriyeli sığınmacılar tarafından özellikle coğrafi, kültürel ve dinsel

yakınlık sebebi ile göç rotasında ilk tercih edilen ülkelerden birisi olmuştur. Coğrafi, kültürel ve dinsel yakınlıklar sığınmacılarda güven alanı oluşturdıkları için Türk toplumuna entegrasyonlarında kolaylaştırıcı bir role üstlenmektedir (Balcıoğlu, 2018; Çetin, 2016; Kaya, 2016).

Buna karşılık özellikle Suriyeli sığınmacıların insana onuruna yakışır düzeyde bir hayat sürdürmeleri ve düzenli bir iş sahibi olmaları hususunda ev sahibi toplum tarafından dışlanmaları, yabancı düşmanlığına maruz bırakılmaları ve Covid- 19 pandemi sürecinde gözden çıkarılan ilk grup olmaları yapısal entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Araştırma kapsamında daha önce belirtildiği üzere yapısal entegrasyon çerçevesinde ekonomi ve işgücü piyasası, eğitim ve barınma, sağlık sistemi ve siyasal vatandaşlık gibi “katılım” olanaklarının edinilmesi amaçlanır (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 13; Yıldırım & Dinler, 2021, s. 458). Yapısal entegrasyon içerisinde göç ile gelen grubun ulusal topluma entegrasyonunu sağlayan en önemli gösterge göçmenlerin istihdam yolu ile işgücü piyasasına erişimine imkân sağlanmasıdır. Fakat Covid-19 pandemi sürecinin getirdiği olumsuz ekonomik koşullar altında Suriyeli çalışanlar işverenler tarafından ilk gözden çıkarılan ve işine son verilen grup haline gelmiştir. Yapılan görüşmeler sırasında Suriyeli sığınmacılar tarafından sorunu kanıtlar nitelikte birtakım tecrübeler aktarmışlardır. Aşağıda bu işten çıkarılma tecrübelerine sırasıyla yer verilecektir.

Aslında elektrik mühendisi olmama rağmen Türkiye’de ahşap fabrikasında sigortasız olarak işe girmiştım. 3 hafta çalıştım ve Covid-19 pandemisi ülkeye geldi. Bir süre sonra pandemi koşulları sebebi ile işten çıkarıldım. Çalıştığım yerdeki bütün Suriyelileri işten çıkardılar ama Türkler çalışmaya devam etti. Bir süre evde bekledim. Bu süreçte maaş vermediler. Sonrasında işe geri çağırdılar. (Suriyeli Katılımcı 10, Erkek, 33)

Aslında hemşire olmama rağmen Türkiye’de Covid-19 döneminde bir lokantada kayıt dışı olarak çalışıyordum ama işten çıkarıldım. 6 ay boyunca iş bulamadım. Gelirim olmadan evde oturdum. Şimdi otomotiv sektöründe yine sigortasız olarak çalışıyorum. (Suriyeli Katılımcı 2, Erkek, 34)

Elektrik teknisyeni olarak Suriye’de savunma sanayi sektörüne 20 yıl hizmet vermiş birisi olarak Türkiye’de Mobilya sektöründe kayıt dışı bir şekilde döşeme

işçisi olarak çalışmaya başlamıştım. 5 ay çalıştıktan sonra Covid-19 pandemisinin başlaması ile işten çıkarıldım. Ben dahil bütün işçileri işten çıkardılar. Şu anda hala işsizim. (Suriyeli Katılımcı 5, Erkek, 48)

Normalde beden eğitimi öğretmeni olmama rağmen Türkiye’de konfeksiyon sektöründe sigortalı bir fabrika işçisi olarak çalışıyordum. Covid-19 pandemisi sebebi ile fabrika kapandı ve işten çıkarıldım. Bu dönemde önceki maaşımlarımda dahil olmak üzere bana herhangi bir ödeme yapmadılar. 2 ay sonra işe tekrar çağırıldım. (Suriyeli Katılımcı 6, Erkek, 31)

Suriye’de iken de sınıf öğretmeni olduğum için Türkiye’de de pandemiden önce haftaiçi sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu bir okulda sınıf öğretmenliği yapıyordum. Haftasonu ise inşaatlarda boyacılık yapıyordum. İki iş birden yaparak günlük masraflarıma yetişebiliyordum. Pandemi ile birlikte inşaat işleri azaldı ve bunun yanı sıra öğretmenlik yaptığım işimden çıkarıldım. Beni Kızılay’a yönlendirdiler fakat tekrar iş bulamadım. Son 3 aydır işsizim. (Suriyeli Katılımcı 7, Erkek, 45)

Suriye’de iken polis olmama rağmen Türkiye’de günlük 100 TL karşılığında sigortasız bir şekilde halı yıkama işçisi olarak çalışıyorum. Pandemi döneminde işten çıkarılmadım fakat çevremde işten çıkarılan birçok Suriyeli olduğunu görüyorum. Aynı işletmede Türkleri istihdam etmeye devam ederek, Suriyelileri maaş verecek paraları olmadığı gerekçesiyle işten çıkarıyorlar. (Suriyeli Katılımcı 8, Erkek, 30)

Suriye’de iken avukat olarak idari yöneticilik yapıyordum. Fakat Türkiye’de sadece Suriyelilere hitap eden bir bakkal açmıştım. Bakkalımı pandemi döneminden önce maddi sıkıntılardan dolayı kapatmak zorunda kalmıştım. Şu anda işsizim. Pandemi nedeni ile işten çıkarılmadım fakat plastik sektöründe sigortasız olarak çalışan iki arkadaşımı pandemi sebebi ile işten çıkardılar. Sonrasında iş arkadaşları ile olan görüşmelerinde farkettiler ki firmada Türkler kalmış, sadece Suriyeliler işten çıkarmışlar. (Suriyeli Katılımcı 11, Erkek, 39)

Araştırma çerçevesinde yapılan mülakatlarda Suriyeli sığınmacıların

beyanlarında da görüleceği üzere Covid-19 pandemisinin başlaması sonrasında hali hazırda işgücüne katılımı kayıtlı veya kayıt dışı olarak entegre edilmiş kişilerin birçoğu işten çıkarılmıştır. Bazı Suriyeli katılımcılar Türklerden ziyade kendilerinin işten çıkarıldığını iletmişlerdir. Araştırmaya katılan 15 Suriyeli'nin 7 tanesinin pandemi döneminde kendisinin veya sosyal çevresinden bazı kişilerin işten çıkarıldığını beyan etmesi göz ardı edilmemesi gereken bir orandır. Suriyeli çalışanların yanı sıra 15 tane yerel katılımcıdan yalnızca 1 tanesinin pandemi sürecinde işten çıkarıldığını beyan etmesi ortada büyük bir eşitsizlik durumunun bulunduğu izlenim yaratmaktadır. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler analiz edildiğinde pandemi sürecinde işgücüne katılım hususunda Suriyeli sığınmacıların daha fazla mağdur edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum ülkemizde bulunan sığınmacıların pandemi döneminde işgücüne katılım oranlarının düştüğünün göstergesidir.

Yerel katılımcılardan ziyade araştırmanın diğer kesiminin işten çıkarılmasının sebebi Suriyelilerin genellikle kayıt dışı bir şekilde çalıştırılması olabilmektedir. Yerel katılımcılar çoğunlukla kayıtlı ve sigortalı bir şekilde çalıştırıldığı için işverenler devletin pandemi döneminde istihdam piyasasını desteklemek amacıyla “Kısa Çalışma Ödeneği” adı altında verdiği devlet desteğinden yararlanabilmekteledir. Kayıt dışı olarak çalıştırılan Suriyeli çalışanlar özelinde işverenler bu destekten yararlanamadıkları için bu durum Suriyelileri gözden çıkarılabilir hale getirmiştir. Ek olarak pandemi döneminde vatandaşların ekonomik olarak olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmek için 17 Nisan 2020 tarihinde ilan edilen genelge gereğince işyerlerinin işçi çıkarmaları yasaklanmıştır. Kayıtlı olarak çalıştırılan vatandaşlar yerine Suriyeli sığınmacılar işten çıkarıldıkları takdirde hali hazırda kayıt dışı olarak çalıştırıldıkları için hiçbir hak iddia edememişlerdir.

Dolayısıyla ekonomik sıkıntılar sebebi ile işçi çıkartmak zorunda kalan işverenler kayıtlı olarak çalışan vatandaşlar yerine kayıt dışı bir şekilde istihdam edildikleri için dezavantajlı durumda olan Suriyeli sığınmacıları tercih etmişlerdir.

Üçüncü ve dördüncü bölüm araştırmanın temel sorusunu oluşturan “Türk işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelendiğinde, Covid-19 pandemi süreci Suriyeli sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir?” sorusunu cevaplar niteliktedir. Pandemi döneminde işgücü piyasasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye vatandaşlarına nazaran olumsuz anlamda daha çok etkilendikleri açıkça görülmektedir. Covid-19 pandemi sürecinde Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılım oranları düşmüştür. Ayrıca bir husus olarak belirtmek gerekirse, Suriyeli katılımcıların işten çıkarımlar söz konusu olduğunda kolay gözden çıkarılabilir bir kitleyi oluşturdukları

açıktır fakat bu çıktının yanı sıra işten çıkarım durumlarında ülke ekonomisinin içerisinde bulunduğu şartlar, sektörel dinamikler ve firmaların finansal durumları gibi koşullar da etkili olmuştur (Akyıldız, 2020). İşten çıkarılma durumu direkt olarak pandemi sürecinin getirdiği olağanüstü koşullar ile ilgili olmayabilir fakat günümüz koşullarında en büyük etkenlerden birisi olduğu söylenebilmektedir.

Ekonomik entegrasyon işgücüne katılımı gerektirmektedir. Covid-19 pandemi sürecinde Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılım oranları düştüğü için geçimlerini sağlamak zorunda olan sığınmacılar kendi profesyonel mesleklerinden ziyade rütbe olarak çok daha düşük seviyelerde emek yoğun sektörlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Yukarıda ifadelerine yer verilen Suriyeli sığınmacıların da belirttikleri gibi ülkemizde çoğu sığınmacı diploma denkliği alamadığı veya kendi profesyonel mesleklerinde iş bulamadıkları için tekstil, konfeksiyon, tarım ve inşaat gibi emek yoğun sektörlerde kayıt dışı bir şekilde istihdam edilmekteledir. Bazı Suriyeliler kendi mesleklerini yapamazken pandeminin getirdiği ekonomik koşullardan dolayı daha düşük ücretlere daha alt sınıf olarak tabir edilen işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını beyan etmişlerdir. Bu durum yaşam standartları ve mesleki yeterlilikleri açısından sığınmacılar üzerinde mağduriyet oluşturmaktadır. Bu duruma ek olarak Türk işgücü piyasasında kendi mesleğini icra etme fırsatı yakalayan bir katılımcı ise çalıştığı işyerinde aynı mesleki konumda yer alan başka bir Türkiye vatandaşı çalışan ile arasında ciddi düzeyde bir maaş farkı olduğunu belirtmiştir:

Suriye’de iken elektrik mühendisi olarak çalışıyordum. Türkiye’de çok düşük ücretlere çeşitli sektörlerde işçi olarak çalıştıktan sonra kendi mesleğim olan elektrik mühendisi mevkisinde çalışacağım bir iş buldum. Ben işe girerken mühendisliğimden vazgeçip işe ihtiyacım olduğu için asgari ücreti kabul etmiştim. Şu anda sigortasız olarak asgari ücret ile çalışmaktayım fakat fabrikada benimle aynı işi yapan Türk mühendislerin 7.000 TL ile 8.000 TL arasında maaş aldığını duydum. Aynı işi yapmamıza rağmen maaşlarımızın arasında bu kadar fark olduğunu bilmek bana kendimi kötü hissettiriyor. (Suriyeli Katılımcı 10, Erkek, 33)

İstihdam alanında kayıt dışı çalıştırılma ve emek sömürüsü gibi sorunlarla mücadelenin yanı sıra pandemi döneminde işten çıkarılmalar ile karşı karşıya kalan Suriyeli sığınmacılar nezdinde işsizlik oranı artış göstermiştir. Görüşmeler sırasında sığınmacılar düzenli gelirlerinin olmamasından dolayı geçim sıkıntısı çektiklerini ve

hayat pahalı pahalılığından dolayı barınma/beslenme gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Covid-19 pandemi döneminin Türkiye’deki sığınmacılar üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi için gerçekleştirilen araştırmada Suriyeli katılımcıların kira ve faturalarını ödemekte zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) tarafından da pandemi döneminin devam etmesi ihtimalinde günlük kazançlar ve yardımlarla geçinen sığınmacıların geçimlerinin sürdürülebilir olmadığına altı çizilmiştir (SGDD-ASAM, 2020).

BÖLÜM V

SONUÇ

Araştırmanın son bölümünde çalışma boyunca elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve analiz edilmesi sonucunda ulaşılan çıktıları sırasıyla yer verilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan mülakatlar sonucunda toplam 21 adet çıktıya ulaşılmış olsa da, araştırmaya yön veren ana çıktı Covid-19 döneminde Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılım düzeylerinin ve kültürel entegrasyon oranlarının düşmüş olduğudur. Bu sebeple sonuç bölümünde kültürel entegrasyon ve işgücüne katılım değişkenlerinin Covid-19 pandemisi nedeniyle olumsuz anlamda etkilenme durumlarının önüne geçilebilmesi amacı ile bazı öneriler geliştirmeye gayret edilmiştir.

Suriye İç Savaşı'nda tecrübe edildiği gibi Ortadoğu ve diğer coğrafyalardaki çatışmalar zorunlu göçün artışına yol açmaya devam etmektedir. 2011 yılının ilk ayları itibari ile Türkiye sınırlarını geçerek ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların sayısı zaman geçtikçe artarak mülteci akını haline gelmiştir. Ülkeye kontrolsüz bir su baskını gibi giren sığınmacı hukuki, sosyal ve ekonomik olarak hazırlıklı olmayan Türkiye zamanla Suriyeli sığınmacı akınının yönetebilmek adına çeşitli çözümler geliştirmiştir. Göçmenlik konusunda yasal düzlemde bazı düzenlemelerin gerekliliği hasıl olmuş ve çıkarılan yönetmelikler ile ülkemize gelen Suriyeliler “geçici korunanlar” statüsü altında değerlendirilmeye başlanmıştır. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler Türkiye’de eğitim, sağlık, işgücü piyasasına erişim, sosyal yardımlar gibi birçok imkanlardan yararlanabilmektedir. Bu düzlemde verilen bu desteklerden en önemlisi Suriyeli sığınmacıların çalışma izni alarak belirli iş kollarında çalışmasına imkan tanınmasıdır. Kendi ülkelerindeki tüm olanaklarını bırakmak zorunda kalarak Türkiye’ye gelen sığınmacılar hayatlarını sürdürebilmeleri için sosyal yardımlardan ziyade düzenli bir gelire ihtiyaç duymaktadırlar. Düzensiz ekonomik yardımlar ile sığınmacıların hayatlarını devam ettiremeyecekleri gerçeği araştırmadan elde edilen verileri ile de pekiştirilmiştir. Uluslararası kuruluşlar veya sivil toplum kuruluşları aracılığı ile verilen yardımlar düzensiz gelir kaynakları oldukları için sürdürülebilir olmamaktadır. Dolayısıyla ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların insan onuruna yakışır düzeyde düzenli bir gelir ile geçimlerini sağlamaları için işgücüne katılım sağlamaları gerekmektedir. Çalışma hayatlarına kazandırılan Suriyeli sığınmacıların istihdam süreçleri pandemi,

doğal afet vb. olağanüstü koşullardan hemen etkilenecek kadar kırılgan bir sistem üzerine inşa edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların istihdama tam entegrasyonu sağlanarak olağanüstü hal durumlarında ilk etkilenen grup olma ihtimalleri düşürülmelidir.

Türkiye, Suriye İç Savaşı'nın başladığı ilk yıllarda geçici koruma statüsü altında ülkeye giren Suriyeli sığınmacıların geri döneceği varsayımıyla, sınırlarından geçen bu grubu “misafirlerimiz”, “din kardeşlerimiz” söylemleri ile kabul etmiştir (Kap, 2014, s. 32). 2015 yılı itibari ile ülkeye giren sığınmacıların kalıcı oldukları anlaşılmaya başlanmıştır. Araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen mülakatlarda da Suriyeli sığınmacıların geri dönmeyi düşünmedikleri ve yerel katılımcıların Suriyelilerin geri döneceklerine inanmadıkları açıkça ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla misafirlik konumundan kalıcılık konumuna geçen sığınmacıların sosyal ve ekonomik hayata entegre edilmesi bir zorunluluk olarak hükümetin ve STK'ların ajandalarına alınmalıdır.

Bu zorunluluk ortamında bile mevcut şartlar altında Türkiye’de entegrasyon politikaları başarılı bir şekilde uygulanmıştır demek mümkün görünmemektedir. Kısa vadeli entegrasyon politikalarının Suriyeli sığınmacı sorununa çözüm bulamadığı araştırma süresince sığınmacıların gelir düzeyi eşitsizliği, işsizlik oranları ve ayrımcılığa maruz bırakılması gibi konularda aktardığı tecrübelerle de gözlemlenmiştir. Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ile ilgili olarak hiçbir şey yapmamak da olası bir çözüm önerisi olarak görünebilmektedir. Bu öneri entegrasyon ve eşitlik açısından optimal bir çözüm değildir. Sığınmacıların entegrasyonu ve günlük yaşamlarına devam edebilmeleri için önlerindeki engellerin kaldırılması adına hiçbir şey yapmamak maliyet açısından faydalı bir çözüm olduğunu düşünülebilir. Çünkü toplumda mağduriyet yaşayan çok sayıda sığınmacının sorunlarına çare bulmak hükümetin bütçe kaynakları açısından gerçekten pahalı bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat araştırma çerçevesinde de ortaya çıkan bir gerçek vardır ki ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar bir süre daha kendi ülkelerine geri dönmeyi veya başka bir ülkeye tekrar göç etmeyi düşünmemektedirler. Dolayısıyla sığınmacıların sosyal hayata entegrasyonu açısından hiçbir şey yapmamak günü kurtaran bir çözüm gibi görünse de ülkemize gelen bu kişilerin topluma entegre edilmemesi ileri dönemde ekonomik, sosyal ve politik açıdan çok daha ciddi sorunlara sebebiyet verecektir.

Araştırmanın son bölümü olan bu bölümde Türkiye’de devam eden entegrasyon çalışmaları sonrasında tüm dünyaya ve dolayısıyla Türkiye’ye yayılan Covid-19 virüs salgınının Türkiye’deki işsizlik oranına, istihdama ve çalışma hayatına olumlu veya olumsuz etkisi anlamında elden edilen gözlemlere yer verilerek entegrasyon politikaları

anlamında geleceğe yönelik öneriler geliştirilecektir. Bu çalışma Adana’da yaşayan Suriyeli sığınmacılar ve yerel katılımcılar ile görüşülerek onların entegrasyon sorunlarını, ihtiyaçlarını ve beklentilerini direkt olarak birinci ağızdan duyarak bu sorunları analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında Suriyeli katılımcılar ve yerel katılımcılar ile yapılan mülakatlarda aşağıdaki çıktılar elde edilmiştir.

- Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye vatandaşlarının aylık gelirleri arasında ciddi bir fark bulunduğu gözlemlenmiştir.
- Aynı işletmede aynı mesleği yapan Türkiye vatandaşı mühendise, Suriyeli mühendisten daha fazla maaş verilmektedir. Ek olarak Suriyeli katılımcı sigortasız olarak çalıştırılırken Türkiye vatandaşı sigortalı olarak çalıştırılmaktadır.
- Avukat, yönetici, polis, hemşire, öğretmenlik gibi profesyonel bir meslek sahibi olan Suriyeli katılımcılardan 11 tanesi Türkiye’ye geldikten sonra kendi mesleklerini icra edememiştir. Asıl meslekleri beyaz yaka olan bu katılımcılar mavi yaka olarak çeşitli sektörlerde kayıt dışı bir şekilde istihdam edilmektedirler.
- Suriyeli katılımcılar mesleki yeterlilikleri ve donanımları mevcut olmasına rağmen istihdam piyasasına tam entegrasyonları henüz sağlanmamış olduğu için yoğun işgücü gerektiren sektörlerde kayıt dışı bir şekilde çalıştırılarak emek sömürsüne maruz kalmaktadırlar.
- Buna aksi yönde aralarında genel müdür, mali müşavir, avukat, uzman, memur, ve öğretmenlerin bulunduğu yerel katılımcıların kendi profesyonel mesleğini icra ettiğini, beyaz yaka çalışanı olarak sigortalı bir şekilde istihdam edildiği gözlemlenmiştir.
- Araştırmaya katılan bir Suriyeli sığınmacı kendi ülkesinde yıllarca işveren olarak işgücü piyasasında yer aldığını fakat Türkiye’ye geldikten sonra maddi sıkıntılardan dolayı kayıt dışı olarak günlük/ geçici işlerde çalışmaya başladığını iletmiştir.
- Düşük ücretler karşılığında çalıştırılarak sömürülen emeğin yanı sıra araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların birçoğu kayıt dışı bir şekilde sigortasız olarak çalıştırılmaktadır.
- Suriyeli katılımcılar Covid-19 pandemi sürecinde işten çıkarılma, ücretsiz izne çıkarılma veya işlerin azalması gibi durumları yerel katılımcılara oranla daha fazla tecrübe etmişlerdir. İşten çıkarılan Suriyeli katılımcı sayısı yerel katılımcılara

oranla daha fazladır.

- Covid-19 pandemi sürecinin getirdiği olumsuz ekonomik koşullar altında Suriyeli çalışanların işverenler tarafından ilk gözden çıkarılan ve işine son verilen grup olduğu izlenimi gözlemlenmiştir.
- Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların pandemi döneminde işgücüne katılım oranları düşmüştür. Bu sebeple Suriyeli katılımcıların kira ve faturalarını ödemekte zorlandıkları tespit edilmiştir.
- Covid-19 pandemisi hem yerel hem de Suriyeli katılımcıları ekonomik alanda olumsuz etkinleştirmiş olsa da iki grubun etkilenme düzeyleri ve etkilenen sayısı eşit değildir. Covid-19 pandemisinin toplumda kırılma ve dezavantajlı konumda bulunan kitle olan Suriyeli katılımcıları ekonomik ve sosyal anlamda negatif yönde daha çok etkilemiştir.
- Pandemi döneminde nakdi veya ayni sosyal yardım alan Suriyeli katılımcılar ile yardım almayan yerel katılımcıların sayılarının birbirine eşittir.
- Suriyeli katılımcılar istihdama entegrasyon sürecinde aldıkları düşük ücretler açısından, kendilerine verilen düşük ücretlerin piyasa fiyatlarını düşürmesinden dolayı vatandaşlardan gördükleri tepkilerden ve bu ücret ile birlikte piyasada kayıt dışı bir şekilde istihdam edildiklerinden dolayı üç yönlü bir mağduriyet yaşamaktadırlar.
- Türkiye işgücü piyasasında bulunan bazı işveren katılımcılar Suriyeli sığınmacıların el işçiliği ve çalışma azimleri açısından önemli bir boşluğu doldurduğunu düşünmektedir.
- Yerel katılımcılar Suriyeli sığınmacılar ile dini benzerlik ve yemek kültürü dışında herhangi bir benzerliklerinin bulunmadığı, sığınmacılardan eğitim, toplumsal ahlak, çalışma disiplini, iş ahlakı, kültürel normlar ve yaşam koşulları açısından tamamen farklı düzeyde bulunduklarını ifade etmişlerdir.
- Suriyeli katılımcıların büyük bir çoğunluğu Suriye'ye geri dönmeyi düşünmemektedir.
- Yerel katılımcıların büyük bir çoğunluğu Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeyeceğini düşünmektedir.
- Katılımcıların doğum yerleri göz önüne alındığında bu insanların direkt olarak can güvenliklerini sağlamak amacı ile savaştan kaçtıkları anlaşılmıştır.
- Suriyeli ve yerel katılımcılar arasında eğitim düzeyi anlamında önemli derecede farklılıklar gözlemlenmediğinden dolayı iki toplum arasında okur yazarlık ve

bilgi birikimi anlamında bir yakınlık bulunduğunu anlaşılmıştır.

- Pandemi döneminin getirdiği ekonomik daralma çerçevesinde kamuoyu harcamalarının artması ve finansal kaynakların sığınmacılarla paylaşılması gibi durumlar sığınmacılara karşı ayrımcı ve dışlayıcı tavırların sergilenmesine neden olduğu açıkça gözlemlenmiştir.

Araştırmanın temel sorusu olan Türkiye’de Suriyeli çalışan işgücü piyasasında Covid-19 pandemi krizi öncesi ve sonrası dönemleri incelendiğinde, Covid-19 pandemi süreci Suriyeli mülteci ve sığınmacıların istihdamını nasıl etkilemiştir? sorusuna katılımcıların ifadeleri çerçevesinde cevap bulunmuştur. Covid-19 pandemi sürecinin Suriyeli katılımcıların istihdamını olumsuz yönde etkilediği araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde gözlemlenmiştir. Suriyeli katılımcılar nezdinde toplumda hali hazırda dezavantajlı konumda bulunan sığınmacıların pandemi döneminde gözden çıkarılabilen ilk grup olduğu algısı yaratılmıştır. Pandemi döneminde Suriyeli katılımcıların işten çıkarılma, ücretsiz izne çıkarılma ve işlerinde azalma oranları yerel katılımcılara oranla daha yüksektir. Covid-19 döneminde nakdi veya aynı sosyal yardım alma oranı Suriyeli katılımcılar arasında daha yüksektir. Ayrıca işten çıkarılan Suriyeli katılımcılar kendi mesleklerinden vazgeçerek emek yoğun sektörlerde kayıt dışı bir şekilde çalıştırılmaya mahkum edilmişlerdir. Bu durum Covid-19 pandemi sürecinin Suriyeli istihdamını ve genel yaşam standartlarını Türkiye vatandaşlarına oranla olumsuz anlamda daha fazla etkilediği izlenimini bırakmaktadır. Ayrıca pandemi döneminde yaşanan ekonomik daralma çerçevesinde halk nezdinde yaşanan psikolojik sıkıntılara ek olarak devlet kaynaklarının Suriyeli sığınmacılar ile paylaşılması durumu T.C. vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara karşı ayrımcı ve dışlayıcı tutum sergilemesine sebep olabilmektedir. Pandemi sürecinin getirdiği ekonomik ve psikolojik sıkıntılardan dolayı yaşanan bu dışlayıcı tavırlar on yıl boyunca geliştirilen kültürel ve interaktif entegrasyon sürecine ciddi oranda zarar verebilir düzeydedir. .

Araştırma kapsamında daha önce bahsedildiği üzere entegrasyon ve uyum süreci çift yönlü bir dinamiğe sahiptir. Göç ile gelenler yaşadıkları mağduriyetlerin ve güvensizlik ortamının yarattığı psikolojik travmaları bir kenara bırakarak ev sahibi toplumun normlarına ve sosyolojik yapısına uyum sağlamakta istekli olmalıyken, ev sahibi toplum ise yabancı karşıtlığı ve buna bağlı önyargılardan kurtularak kabul mekanizmalarını devreye almalıdır. Göç ile gelen kitle yerli toplumun temel normlarını uyum sağlarken bununla birlikte ev sahibi toplum göçmenlerin bütünleşmesini sağlayacak kurumların ve düzenlemelerin geliştirilmesine katkı sunarsa bu iş birliği

toplumsal uyum ve kabulün hızlandıracaktır (Saygın & Hasta, 2018). Kültürel entegrasyon boyutunun aktörler arasında çift taraflı olarak gerçekleştirilmesi sosyal entegrasyon sürecine önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca mülakatlar sırasında katılımcıların ifade ettikleri toplumsal dışlama, önyargı ile yaklaşıma ve yabancı düşmanlığı gibi durumlar çift taraflı olarak entegrasyon politikalarının uygulanması ile azaltılmalıdır. Bu sayede asimilasyon, izolasyon, dışlanma veya ayrımcılık gibi toplumda negatif sonuçları olacak durumlardan kaçınılmış olacaktır.

Sığınmacı barındıran devletlerin uyguladıkları tüm entegrasyon politikalarının tersine, aktörlerin aşağıdan yukarıya oluşturulan bir hiyerarşik düzende entegrasyon sürecine katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Entegrasyon çok katmanlı ve karmaşık bir süreçtir. Dolayısıyla politikalar üzerinde iyi düşünülerek uzun vadeli gündemler (long-term agenda) halinde geliştirilmelidir. Günü geçştiren, yalnızca uygulamaya yönelik yani yasal düzlemde herhangi bir dayanağı olmayan de facto uygulamalardan kaçınılmalıdır. Suriyeli sığınmacı akınında onuncu yılını dolduran Türkiye'nin içerisinde bulunduğu sığınmacı sorunu hemen çözülebilecek bir sorun olmadığından dolayı uyum politikaları detaylı ve tam entegrasyona dayalı bir şekilde geliştirilmelidir.

Entegrasyon süreci literatürde geçtiği gibi yasal hakların verilmesi, istihdam süreci ve son olarak ayrımcılık korkusunun ortadan kaldırılması olmak üzere yalnızca bu üç başlık altında değerlendirilmelidir. Ülkenin iç veya dış politikasında gelişen olaylar ile entegrasyon süreci birbirinden ayrı olarak yürütülmelidir. Ülke içerisinde yaşanan siyasi gelişmeler ile entegrasyon sürecinin odağı dağıtılmamalıdır. Bahsi geçen bu üç boyutun başarılı bir şekilde uygulanması Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyon düzeylerini ileri seviyelere taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2010). Sosyal bir Problem Olarak İşsizlik ve Sonuçları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(2), 105-116.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Akyıldız, Ş. (2020). *COVID-19 İşgücü Piyasasını Nasıl Etkiledi?* Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV).
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2020/notlar/covid19_isgucu_piyasasini_nasil_etkiledi.pdf adresinden alındı
- Asylum Information Database , A. (2020). *Country Report: Turkey*. European Council on Refugees and Exiles (ECRE).
- B4G, H. İ. (2021). *Covid-19 Krizinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri*.
https://www.business4goals.org/wp-content/uploads/2021/03/B4G_Covid-19-Q4-Anket-Raporu_TR.pdf adresinden alındı
- Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2016). Syrian refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Bacci, M. L. (2012). *A Short History of Migration*. Polity Press.
- Balcı, Y., & Çetin, G. (2020). *Covid-19 pandemisinin Türkiye Ekonomisinde istihdam ve çalışma hayatı üzerindeki etkileri: Sorunlar ve çözüm önerileri*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.
- Balcıoğlu, Z. (2018). Sultanbeyli, İstanbul, Turkey: A Case Study of Refugees in Towns. <https://fic.tufts.edu/publication-item/sultanbeyli-istanbul-refugees-in-towns/> adresinden alındı
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388.
- Bank, T. W. (2020). Global action urgently needed to halt historic threats to poverty reduction. https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/10/07/global-action-urgently-needed-to-halt-historic-threats-to-poverty-reduction?cid=ECR_TT_worldbank_EN_EXT adresinden alındı

- Bartram, D., Poros, M., & Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (I. A. Tuncay, Çev.) Ankara : Hece Yayınları.
- Belanger, D., & Saracoglu, C. (2018). The Governance of Syrian Refugees in Turkey: The State-Capital Nexus and its Discontents. *Mediterranean Politics*, 25(4), 1-20.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representations*, 20, 1-22.
- Bodur-Ün, M., & Balkan-Şahin, S. (2019). Searching for a Positive Intercultural Transition between Syrian Refugees and Turkish Society. S. Peleg içinde, *Intercultural and Interfaith Dialogues for Global Peacebuilding and Stability* (s. 198-229). IGI Global.
- Bosswick, W., & Heckmann, F. (2006). Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities. https://hip.lisboa.ucp.pt/edocs/cde/2006_8367.pdf adresinden alındı
- Bozdağlıoğlu, Y. (2007). "Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 3(11), 121-144.
- Caro, L. P. (2020). *Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler*. ILO Türkiye Ofisi.
- Castles, S., & Miller, M. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the Field*. Oxford: Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies.
- Chetty, R., Friedman, J. N., Hendren, N., & Stepner, M. (June 2020). *How Did COVID-19 and Stabilization Policies Affect Spending and Employment? A New Real-Time Economic Tracker Based on Private Sector Data*. The National Bureau of Economic Research.
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2013). *Social Networks, Social Capital and Refugee Integration*. <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/social-policy/iris/2013/nuffield-refugees-integration-research-report.pdf> adresinden alındı
- Creswell, J. W. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (Fourth Edition b.). Pearson.

- Çakran, Ş., & Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.
- Çebi, E. (2017). The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 135-170.
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 1001 - 1016.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*(34), 197-222.
- Demir, O., & Esen , A. (2021). Destructive Economic Effects of Covid 19 and Transformation Need in Turkish Economy. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(1), 88-105.
- Demirtaş, B. (2019). Mülteciler ve Güvenikleştirme. *Güvenlik Yazıları Serisi*(8).
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175 - 204.
- Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., & Özmenek- Çarmıklı, E. (2013). *Turkey and Syrian Refugees: The Limits of Hospitality*. International Strategic Research Organization (USAK). Brookings Institution.
- Efe, S., & Ulusoy , O. (2013). *117 Soruda Mülteci Hakları*. Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayınevi.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 5(1), 9-22.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum* (2. Baskı b.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., Kirişçi, K., & Uysal, G. (2021). *Improving Syrian Refugee Inclusion in the Turkish Economy*. World Refugee & Migration Council.
- Esser, H. (2006). *Migration, Language and Integration*.
<https://bibliothek.wzb.eu/pdf/2006/iv06-akibilanz4b.pdf> adresinden alındı
- Göksel, G. U. (2018). *Integration of Immigrants and the Theory of Recognition: 'Just Integration'*. Palgrave Macmillan.
- Hainmueller, J., Hangartner, D., & Lawrence, D. (2016, August 3). When lives are put on hold: Lengthy asylum processes decrease employment among refugees. *Science Advances*, 2(8).
- Hamberger, A. (2009). Immigrant Integration: Acculturation and Social Integration.

- Journal of Identity and Migration Studies*, 3(2), 2-21.
- İçduygu, A. (2016). *Turkey: Labour Market Integration and Social Inclusion of Refugees*.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595328/IPOL_STU\(2016\)595328_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595328/IPOL_STU(2016)595328_EN.pdf) adresinden alındı
- İçduygu, A., & Diker, E. (2017). Labor Market Integration of Syrians Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12 - 35.
- İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian Refugees in Turkey: Towards Integration Policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69.
- İl Göç İdaresi Başkanlığı , T. (2021, Kasım 4). *Geçici Koruma*. T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı Websitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- İl Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi> adresinden alındı
- ILO. (2016). *Workshop on Problems Faced by Syrian Workers, Employers and Entrepreneurs in Lanour Market and Suggestions for Solution Overall Evaluation*. ILO.
- ILO. (2021). *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Eighth edition Updated estimates and analysis*. ILO.
- ILO. (2021, Ekim 27). ILO: Küresel salgının istihdam üzerindeki etkisi beklenenden daha ağır. https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/covid-19/WCMS_824975/lang--tr/index.htm adresinden alındı
- ILO. (Mart 2021). *İkinci Dalga COVID-19 Önlemlerinin Türkiye’de İstihdam Üzerindeki Etkisi*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_775756.pdf adresinden alındı
- ILO. (Ağustos 2021). *COVID-19 küresel salgınının 2021 yılında Türk işgücü piyasası üzerinde etkileri*.: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_817876.pdf adresinden alındı
- İşcan, İ. H., & Çakır, M. (2019). Türkiye'deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 177 - 236.
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2007). *Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. Sage Publications.

- Kadkoy, O. (2017). *Syrians and Labor Market Integration: Dynamics in Turkey and Germany*. The German Marshall Fund of the United States.
- Kap, D. (2014, Aralık). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları. *İktisadi Kalkınma Vakfı Akademik Perspektif*(1), 30-35.
- Karasapan, Ö. (2016). The Impact of Syrian businesses in Turkey. Brookings Institute. <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2016/03/16/the-impact-of-syrian-businesses-in-turkey/> adresinden alındı
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A. (2016). *Syrian Refugees and Cultural Intimacy in Istanbul: 'I Feel Safe Here!'*. Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2870516 adresinden alındı
- Khan, D. A. (2020). Urban refugees face hunger in Uganda coronavirus lockdown. <https://www.unhcr.org/news/stories/2020/5/5ecced184.html> adresinden alındı
- Koç, M., Görücü, İ., & Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum*, 5(9), 63-93.
- Korkmaz-Özcan, Z. (2021). Covid-19 salgını ve Türkiye: Göç yönetişimi üzerindeki etkileri. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17, 3808-3831.
- Küçük, M. N. (2021). Göç- Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler. *Uluslararası İlişkiler Konseyi İktisadi İşletmesi*, 18(69), 3-28.
- Kvale, S. (1996). *Interview Views: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Sage Publications .
- Mardin, D., Bahar Özvarış, Ş., Sakarya, S., Kayı, İ., Gürsoy, G., Yukarıkır, N., & Başpınar, A. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye’de Göçmen ve Mültecilerin Durumu. *Sağlık ve Toplum*, 112-118.
- Memişoğlu, F., Betts, A., & Ali, A. (2017). *Local Politics and the Syrian Refugee Crisis: Exploring Responses in Turkey, Lebanon, and Jordan*. Oxford University Refugees Study Center.
- Millet, E., & İçduygu, A. (2016). *Syrian Refugees in Turkey: Insecure Lives in an Environment of Pseudo-Integration*. Global Turkey in Europe. <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/syrian-refugees-turkey-insecure-lives-environment-pseudo-integration> adresinden alındı
- Najjar, A. (2018, June 27). *Damage Caused by the Syrian Civil War: What the Data Say*. Towards Data Science: <https://towardsdatascience.com/damage-caused-by->

- the-syrian-civil-war-what-the-data-say-ebad5796fca8 adresinden alındı
- Orhan, O. (2010). The Impact of Identity on Syria's Regional Policy between 1946-2000. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özcan, N. (2016). Promoting Decent Work For Syrians: The ILO Experience. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 37-42.
- Özer, Y. (2015). *Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*. Derin Yayınları.
- Özgüler, V. C. (2018). Migration and Integration Policies. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business*, 1(1), 1-18.
- Padem, H., Göksu, A., & Konaklı, Z. (2012). *Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı*. International Burch University.
- Padhan, R., & Prabheesh, K. (2021). The economics of COVID-19 pandemic: A survey. *Economic Analysis and Policy*, 70, 220-237.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociology Review*, 23(3), 256-266.
- Pişkin, M., & Öner, U. (2000). *Görüşme İlkeleri ve Teknikleri*. Ankara : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve İİBK Yayınları.
- Roberts, J. (2019, July 1). *Five things you need to know about: the science of refugee integration*. European Commission - Horizon The Eu Research & Innovation Magazine: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/horizon-magazine/five-things-you-need-know-about-science-refugee-integration> adresinden alındı
- Sarı, E., & Dinçer, C. G. (2017). Toward a New Asylum Regime in Turkey? *Movements - Journal for Critical Migration and Border Regime Studies*, 3(2). <https://movements-journal.org/issues/05.turkey/05.sari,dincer--new-asylum-regime-turkey.pdf> adresinden alındı
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312 - 333.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*. Teachers College Press.
- SGDD-ASAM. (2020, Mayıs). *COVID-19 Salgınının Türkiye'de Mülteciler Üzerindeki Etkilerinin Sektörel Analizi*.
- Sunar, L. (2020). Salgınla mücadelenin ilk eşiği: Eşitsizlikler. *Korona Analizleri*. <https://tyap.net/sgmi> adresinden alındı
- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları.

- Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Taştekin, F. (2015). *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Thoskov D. (2016). Research Design in Political Science. *Palgrave Macmillan (Political Analysis)*
- Tuzcu, A., & Ilgaz, A. (2015). Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.
- Türker, D., & Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi. *Göç ve Uyum*, 23-34.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM), (2022). *Dünya Göç Raporu*.
- UN, (2012). *Toolkit International Migration*.
https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/others/docs/toolkit_DESA_June%202012.pdf adresinden alındı
- UNHCR. (2021). *Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar*. UNHCR:
<https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden alındı
- UNHCR. (2014). *Avrupa'daki Suriyeli Mülteciler: Avrupa, Koruma ve Dayanışmayı Sağlamak için Ne Yapabilir*. <https://www.unhcr.org/tr/12818-unhcr-raporu-avrupadaki-suriyeli-multeciler-avrupa-koruma-ve-dayanismayi-saglamak-icin-ne-yapabilir.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2018, Nisan). Suriye Acil Durumu. <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu> adresinden alındı
- UNHCR. (2021, Kasım 11). *84 milyondan fazla insan yerinden edildi*. Deutsche Welle:
<https://www.dw.com/tr/bm-84-milyondan-fazla-insan-yerinden-edildi/a-59789806> adresinden alındı
- UNHCR. (2021, June 18). *Dünya liderleri, hızla artan yerinden edilme eğilimini tersine çevirmek için harekete geçmeli*. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü:
<https://www.unhcr.org/tr/29009-unhcr-world-leaders-must-act-to-reverse-the-trend-of-soaring-displacement.html> adresinden alındı
- UNDP. (2020). Kovid-19 Krizine Yanıt ve Dayanıklılık.
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/projects/COVID-19-response.html> adresinden alındı
- Worldometers. (2021). *Covid-19 Coronavirus Pandemic*.
https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1?%20 adresinden alındı

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. G., & Dinler, M. (2021). Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal Entegrasyonu Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 452 - 478.
- Yıldız, A., & Uzgören, E. (2016). Limits to Temporary Protection: Non-Camp Syrian Refugees in İzmir, Turkey. *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, 16(2), 195-211.
- Yılmaz, E. A. (2019). Uyum Teorileri Çerçevesinde Suriyelilerin Türkiye'ye Entegrasyon Süreci. *CUDES 2019*, 14(5), 287-302.
- Zafer, A. B. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı. *Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(30), 75-92.

EKLER

EK1. Mülakat Soruları

Adana İlinde Yaşayan Yerel Katılımcılara ve Suriyeli Katılımcılara Yöneltilen Sorular

Doğum Yeri, Doğum Tarihi, Eğitim Düzeyi, Meslek, Medeni Durum gibi katılımcının demografik dağılımını belirlemeye yönelik genel sorular

Ortalama aylık kazancınız nedir?

Hanenizde kaç kişi çalışmaktadır?

Herhangi bir mesleki yeterlilik belgesine sahip misiniz?

Covid-19 Pandemisi nedeni ile gelir düzeyinizde bir değişiklik oldu mu?

Covid-19 Pandemi döneminde herhangi bir kamu kuruluşundan veya uluslararası fondan yardım aldınız mı?

Covid-19 Pandemi döneminde komşu, akraba veya herhangi bir hayırseverden yardım aldınız mı?

Covid-19 Pandemi sürecinde hane içerisinde çevrenizden herhangi birisi işini kaybetti mi?

Yukarıda Belirtilen Sorulara Ek Olarak Yalnızca Suriyeli Kadın veya Erkek Sığınmacılara Yöneltilen Sorular

Suriye’de ortalama aylık kazancınız ile Türkiye’deki ortalama aylık kazancınızı kıyaslar mısınız?

İş yerinizde aynı mesleki konumda sizinle birlikte çalışan Türk işçi ile arasınızda maaş farkı var mıdır?

Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

Yukarıda Belirtilen Sorulara Ek Olarak Yalnızca Kadın veya Erkek Türkiye Vatandaşı Katılımcılara Yöneltilen Sorular

Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar ile aranızda kültürel bir benzerlik olduğunu düşünüyor musunuz?

Sizce Suriyeli sığınmacılar yakın bir zamanda kendi ülkelerine veya başka bir ülkeye tekrar göç edecekler mi?

Sizce Suriyeli sığınmacılar gitmeliler mi yoksa ülkemizde kalıp Türk toplumuna entegre edilmeliler mi? Gitmeleri gerektiğini düşünüyorsanız nedenini açıklayınız.

Türkiye vatandaşı ve Suriyeli sığınmacılar arasındaki negatif veya pozitif korelasyonu kurabilmek için iki kitle için farklı ek sorulara ihtiyaç duyulmuştur.

